

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Dr. Drago Čepar

**Upravna ureditev prijave in delovanja
verskih skupnosti**

MAGISTRSKO DELO

Mentor: izr. prof. dr. Marjan Brezovšek

Somentor: doc. dr. Marjan Smrke

Ljubljana 2005

ZAHVALA

Zahvaljujem se izr. prof. dr. Marjanu Brezovšku in doc. dr. Marjanu Smrketu, da sta sprejela nalogo mentorja oziroma somentorja, večkrat podrobno prebrala celotno besedilo osnutka magistrskega dela na različnih stopnjah, me vzpodbujala ter v osebnih pogovorih in pisno opozorila na pomanjkljivosti, predlagala dopolnitve ter smer nadaljnjega dela. Hvala red. prof. dr. Franetu Adamu in izr. prof. dr. Dragu Zajcu za predsedovanje oziroma članstvo v komisiji in s tem povezano delo vključno s pregledom naloge in dragocenimi pogovori o njeni vsebini.

V Ljubljani, 22. 1. 2005

Dr. Drago Čepar

Kazalo

Stran

1. Uvod	1
2. Opredelitev problema – obrazložitev teme	3
2.1 Ustavna ureditev	3
2.2 Zakonska ureditev	5
3. Teoretsko izhodišče - hipoteza - cilji naloge	8
4. Metodologija - spremenljivke - enota opazovanja - zbiranje podatkov	10
5. Slovenska zakonodaja - veljavni zakon, oba predloga in mednarodni sporazum	13
5.1 Veljavni zakon s pojasnili o nastanku	13
5.2 Oba predloga s primerjavo	22
5.2.1 Predlog Rafaela Kužnika	22
5.2.2 Predlog Vlade RS	22
5.2.3 Primerjava obeh predlogov	23
5.3 Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih	27
6. Tuje zakonodaje	30
6.1 Neevropske države	30
Avstralija	30
Kanada	30
Turčija	32
Združene države Amerike	34
6. 2 Evropske države	36
6. 2.1 Članice Evropske Unije pred letom 2004	39
Avstrija	39
Belgija	41
Danska	42
Finska	44

Francija.....	47
Grčija.....	50
Irska.....	53
Italija.....	55
Nemčija.....	57
Nizozemska.....	58
Portugalska.....	59
Španija.....	61
Švedska.....	63
Velika Britanija.....	66
Evropska Unija.....	67
6.2.2 Članice Evropske unije od leta 2004.....	68
Češka.....	68
Estonija.....	72
Latvija.....	74
Litva.....	77
Madžarska.....	79
Poljska.....	84
Slovaška.....	87
6.2.3 Nečlanice Evropske unije.....	89
Bolgarija.....	89
Hrvaška.....	92
Islandija.....	95
Norveška.....	96
Romunija.....	98
Ruska federacija.....	99
Švica.....	103
Ukrajina.....	103
7. Povzetek upravnih vidikov tujih zakonodaj.....	106
7.1 Pridobitev lastnosti pravne osebe.....	107
7.2 Delovanje verskih skupnosti.....	108
7.3 Tipi odnosov med državo in verskimi skupnostmi.....	109

8. Interpretacija in uporaba rezultatov.....	114
9. Sklep.....	117
10. Seznam virov in literature	119
Priloga 1: Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih	1
Priloga 2: Zakonski predlog poslanca Rafaela Kužnika	5
Priloga 3: Zakonski predlog Vlade RS.....	10

1. Uvod

Na področju zagotavljanja verske svobode in svobode vesti smo v zadnjih desetletjih doživeli velik napredek. Danes oboje določajo ustave demokratičnih držav, ki jih pri tem podpirajo mednarodni sporazumi. Mednarodne povezave, kot na primer Evropska unija in Nato predpisujejo svojim članicam izpolnjevanje določenih standardov na tem področju.

V Sloveniji smo pred desetletji začeli javne razprave o vlogi vere in vernih ter njihovi enakopravnosti z nevernimi. Po osamosvojitvi in demokratizaciji smo jih nadaljevali kot razprave o vlogi in položaju cerkva oziroma verskih skupnosti. Pri tem je ureditev položaja katoliške cerkve s posebnim sporazumom tekmovala za družbeno pozornost in višje mesto na prednostni lestvici oblasti z ureditvijo položaja vseh verskih skupnosti s posebnim zakonom.

V magisterski nalogi skušam s preučitvijo sedanjega stanja zakonodaje v Sloveniji in zakonodaje drugih držav dati skromen prispevek oblikovanju in sprejemanju takega zakona.

Za opredelitev problema je treba najprej povzeti sedanje stanje področja: ustavna določila, zakone, predloge zakonov, ki so že v Državnem zboru, in mednarodni sporazum s Svetim sedežem. V tretjem poglavju opišemo teoretsko izhodišče, postavimo ničelno hipotezo, da vladni predlog zakona iz leta 1998 ne potrebuje sprememb, in opišemo cilje naloge, v četrtem pa metodologijo te mednarodne primerjalne družboslovne raziskave.

Peto poglavje je posvečeno slovenski zakonodaji. Z vidika uprave in upravnih postopkov analiziramo veljavni Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti (ZPPVS) in ga primerjamo z do sedaj pri nas oblikovanima in v Državni zbor vloženima predlogoma zakonskih rešitev. Osredotočimo se na problematiko, ki se je dotika veljavni ZPPVS. Kot del veljavne slovenske zakonodaje predstavimo tudi Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih.

Največ prostora je namenjeno predstavitvi povzetkov zakonodaj 34 drugih držav v šestem poglavju in sicer v dveh podpoglavjih: v prvem štiri neevropske, v drugem pa trideset evropskih. Te so predstavljene v treh skupinah: članice Evropske unije pred letom 2004,

članice Evropske unije od leta 2004 in nečlanice. Čeprav naloga nima namena podajati izčrpne normativne ureditve področja verskih skupnosti za obravnavane države, kaj šele izčrpne sociološke ali politične analize, je suhoparnemu pravu dodan tudi kak družboslovni razmislek, opisu zakonske ureditve pa informacije o dejanskem stanju.

Zakonodaje tujih držav so v skladu s cilji naloge povzete v sedmem poglavju, tako da je mogoč odgovor na zastavljena vprašanja oziroma preizkus postavljenih hipotez, kar pa je tema osmega poglavja z naslovom interpretacija in uporaba rezultatov, v širšem pomenu pa tudi sklepa.

Seznamu uporabljenih virov in literature so kot priloge dodana še celotna besedila treh dokumentov in sicer obeh vloženih predlogov zakona ter ratificiranega Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih.

2. Opredelitev problema – obrazložitev teme

V Republiki Sloveniji je položaj verskih skupnosti opredeljen z ustavo in zakonom.

2.1 Ustavna ureditev

Ustava¹ določa ločenost verskih skupnosti od države, njihovo enakopravnost in svobodo delovanja. Najbolj neposredno o tem govori 7. člen, ki se glasi:

Država in verske skupnosti so ločene.

Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

Vendar o veri in verskih skupnostih govorijo tudi člani 14, 16, 41, 63 in 123:

14. člen

(enakost pred zakonom)

V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Vsi so pred zakonom enaki.

16. člen

(začasna razveljavitev in omejitev pravic)

S to ustavo določene človekove pravice in temeljne svoboščine je izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti v vojnem in izrednem stanju. Človekove pravice in temeljne svoboščine se smejo razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja vojnega ali izrednega stanja,

¹ Tako določa Ustava Republike Slovenije (1997). Pozneje se je ustava še spreminjala, vendar ne ti člani.

vendar v obsegu, ki ga tako stanje zahteva, in tako, da sprejeti ukrepi ne povzročajo neenakopravnosti, ki bi temeljila le na rasi, narodni pripadnosti, spolu, jeziku, veri, političnem ali drugem prepričanju, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali katerikoli drugi osebni okoliščini.

Določba prejšnjega odstavka ne dopušča nobenega začasnega razveljavljanja ali omejevanja pravic, določenih v 17., 18., 21., 27., 28., 29. in 41. členu.

41. člen

(svoboda vesti)

Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno.

Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja.

Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.

63. člen

(prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni)

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter

razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.

123. člen

(dolžnost sodelovanja pri obrambi države)

Obramba države je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon.

Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nazorov niso pripravljeni sodelovati pri opravljanju vojaških obveznosti, je treba omogočiti, da sodelujejo pri obrambi države na drug način.

Poleg ustavnih določb so pomembne odločbe Ustavnega sodišča RS², ki pa jih tu ne bomo podrobneje obravnavali.

2.2 Zakonska ureditev

Na ravni zakona področje verskih skupnosti v Sloveniji ureja leta 1976 sprejeti Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Socialistični republiki Sloveniji (Uradni list SRS 15/76).

Leta 1986 je bilo z vsega dva člena obsegajočim Zakonom o spremembah zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Socialistični republiki Sloveniji (Uradni list SRS 42/86) sprejetih nekaj sprememb, ki se nanašajo na višino kazni in način kaznovanja kršiteljev zakona.

Leta 1991 so bile sprejete nujne spremembe z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Socialistični Republiki Sloveniji (Uradni list RS 22/91).

Prečiščeno besedilo zakona (ki upošteva ti dve spremembi) s pojasnili je v razdelku 5.1.

V Državni zbor sta bila vložena dva predloga zakona, ki naj bi nadomestil sedaj veljavnega. Tik pred volitvami leta 1996 je poslanec SNS Rafael Kužnik 1. 10. 1996 vložil Predlog zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji (Poročevalec DZ, 41, 1996 - EPA 1643). S tem predlogom je nadomestil svoj Predlog zakona o dopolnitvi zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji z dne 13. 7. 1995. Potem so sopedlagateljstvo v skladu s poslovníkom DZ po volitvah leta 1996 in

² Prepeluh in sod. (2004, str. 9) navaja sedem odločb US o zadevah povezanih s položajem verskih skupnosti.

leta 2000 prevzeli tudi drugi poslanci SNS. Vlada je 22. 6. 1998 vložila svoj Predlog zakona o verskih skupnostih (Poročevalec DZ, 44, 1998 - EPA 522). Leta 2002 je bil sprejet nov poslovnik DZ³, ki zakonodajni postopek poenostavlja s tem, da v prvi obravnavi zakona ni obvezna splošna razprava. Po poslovniku DZ ima predlog poslanca Kužnika prednost pred vladnim, vendar ne eden ne drugi nista bila obravnavana. Po novem poslovniku bi se splošna razprava v prvem branju opravila, če bi to do konca avgusta 2002 zahtevalo najmanj 10 poslancev. Vendar poslanci tega niso zahtevali, zato sta oba zakona samodejno prišla v drugo obravnavo. Prvi zakon je bil v drugi obravnavi že dodeljen v obravnavo delovnim telesom.⁴ Povzetek obeh predlogov s primerjavo podajamo v razdelku 4.2.

Problematiko verskih skupnosti obravnava še veliko število drugih zakonov⁵, vendar bi njih obravnava preseгла namen tega dela.

Problematika področja je pomembna in občutljiva tema v javnosti in v političnih strankah. Razprava o njej se z večjo ali manjšo intenzivnostjo pojavlja v javnosti in vključuje različne vidike. Upravni vidik – to je registracija in okviri delovanja verskih skupnosti – je poglobitveni razlog, da je vlada leta 1998 predlagala DZ sprejem zakona o verskih skupnostih.

Pomemben gradnik normativne ureditve področja verskih skupnosti je Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih. To je mednarodni sporazum, ki je v hierarhiji pravnih aktov višje od zakona, omenjamo pa ga na tem mestu, ker sledimo časovnemu zaporedju sprejema. Sprejet je bil v Državnem zboru RS s posebnim zakonom⁶ dne 28. januarja 2004. Vlada ga je sprejela 6. 12. 2001, vodji obeh pogajalskih delegacij sta ga parafirali dne 10. 12. 2001. Zaradi dvomov nekaterih pravnikov in članov vlade v ustavnost takega sporazuma, o čemer več v nadaljevanju, se je vlada odločila parafirani sporazum poslati v presojo Ustavnemu sodišču, da bi šele po ustavni presoji o njem odločil Državni zbor. Po skoraj dveh letih je Ustavno sodišče dne 19. novembra 2003 o njem

³ Poslovnik DZRS (2002)

⁴ Več o širšem kontekstu parlamentarnega odločanja glej v Zajc (2000).

⁵ Prepeluh in sod. (2004, str. 10-11) našteva 43 "najpomembnejših" takih zakonov.

⁶ Zakon o ratifikaciji sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih (2004)

izreklo mnenje⁷. Državni zbor ga je ratificiral, v veljavo pa je stopil 28. maja 2004 z izmenjavo ratifikacijskih listin. Čeprav se formalno nanaša samo na Katoliško cerkev, zaradi ustavno zagotovljene enakopravnosti verskih skupnosti, dejansko predstavlja najmanjši skupni imenovalec pravic za vse verske skupnosti.

⁷ Mnenje (2003) Ustavnega sodišča št. Rm-1/02-21, Republika Slovenija, Ustavno sodišče, 19. 11. 2003, Uradni list RS, št. 118/2003.

3. Teoretsko izhodišče - hipoteza - cilji naloge

Raziskava izhaja iz dejstva da Republika Slovenija po sprejetju ustave še ni sprejela nove celovite zakonodaje o verskih skupnostih, in iz predpostavke, da je zakonodaja o verskih skupnostih zapletena naloga, ki jo je treba osvetliti z več vidikov. Eden od teh vidikov je gotovo primerjava z zakonodajo in prakso drugih držav, predvsem tistih, s katerimi stopamo v mednarodne povezave. Res je po eni strani področje vere in verskih skupnosti eno od področij, ki je tudi v EU prepuščeno posameznim članicam⁸, po drugi strani pa obstajajo mednarodni dokumenti⁹, iz katerih izhajajo določene obveznosti, pravila ali priporočila tudi za to področje. Pa tudi, če bi ne bilo pravnih obveznosti zgledovati se po komerkoli, bi bilo vendarle modro pogledati, kako so področje, ki ga sami urejamo sedaj, že uredili drugod, in kakšne so njihove izkušnje. Sklop vprašanj, ki jim je ob upoštevanju ustave mogoče najti različne odgovore, je tolmačenje ustavnih pojmov ločenosti verskih skupnosti od države, njihove enakopravnosti, svobode delovanja ter svobodnega izpovedovanja vere v zasebnem in javnem življenju.¹⁰

Namen naloge je z mednarodno primerjavo dati prispevek k policy analizi, ki bi še enkrat preučila predlagani zakon, da bi lahko svetovala vladi: naj vztraja pri predlogu; naj predlog umakne in vloži novega; naj zahteva obravnavo vloženega predloga, vendar ga skuša v zakonodajnem postopku dopolniti z amandmaji, ki jih svetuje analiza.

Generalna ničelna hipoteza magistrske naloge je, da vloženi vladni predlog zakona o verskih skupnostih ne potrebuje sprememb.

Ključne, za policy analizo pomembne teme, ki so se že do sedaj pojavljale v javnosti, so naslednje. Ob soglasju, da prijava verske skupnosti ne sme biti več obvezna, ampak prostovoljna, še vedno obstaja vprašanje, ali naj bo novi zakon zgolj registracijski zakon,

⁸ Izjava št. 11 o statusu cerkva in nekonfesionalnih organizacij, ki je bila sprejeta leta 1997 kot aneks k Amsterdamski pogodbi (Declaration No. 11 (1997)), med drugim določa: "Evropska Unija spoštuje in ne posega v status, ki ga cerkve in verska združenja ali skupnosti uživajo v državah članicah po notranjem pravu." Glej tudi Drenik (2004, str. 10). Ta vsebina se je ohranila tudi v členu I-52 Pogodbe o Ustavi za Evropo (2004), ki je bila podpisana v Rimu 29. oktobra 2004.

⁹ Na primer Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1990), ki v 9.členu zagotavlja svobodo misli, vesti in veroizpovedi.

¹⁰ Obsežnejši in bolj poglobljen uvid v ta vprašanja bo bralec našel v Dragoš (2001), Plut (2002), Stres (1988), Šturm in sod. (2000)

ki opredeljuje le postopek in pogoje registracije verske skupnosti, ali naj morda določa tudi načine in možnosti sodelovanja v šolah, socialni, vojski, zdravstvu, zaporih, ter načine financiranja in obdavčitve. Kakšen naj bo številčni pogoj za registracijo? Ali naj država nikakor ne posega v delovanje verskih skupnosti – na primer niti s sedaj zakonito zahtevo, naj bo državna poroka pogoj za versko poroko? Ali naj se izražene želje verskih skupnosti po gradnji verskih objektov obravnavajo v občinah drugače, kot želje drugih fizičnih in pravnih oseb? Ali bi »uresničevanje svobode javnega izpovedovanja vere« kot ime družbenega problema, lahko bilo okvir, ki združuje teme kot so obveznost registracije verskih skupnosti, pridobitev pravne osebnosti, ureditev v šolstvu, zdravstvu, vojski ..., kar bi lahko bila vsebina novega zakona o verskih skupnostih?

Vsako od navedenih vprašanj predstavlja hipotezo, ki jo bomo skušali potrditi ali ovreči v naši raziskavi. Celovita policy analiza bi za vsako hipotezo zahtevala obširen projekt, mi pa bomo postavljene hipoteze preizkusili predvsem na osnovi empirične primerjave z zakonodajami drugih držav.

Osnovni namen je torej pridobiti čimveč informacij iz zakonodaj tujih držav, predvsem tistih, s katerimi smo v preteklih letih vstopili v mednarodne gospodarske, politične in obrambne povezave, in presoditi njihov pomen za odgovore na vprašanja naše zakonodaje. Teoretični namen raziskave pa je ugotoviti morebitne tipe zakonodaj in tako dobiti osnovo za razvrstitev posameznih obravnavanih držav v skupine. Ali lahko modelom državne cerkve, stroge ločitve cerkve od države, liberalne ureditve, modelu nezaupanja in nadzora države nad verskimi skupnostmi, dodamo še kak model ali grupiranje po kakem drugem kriteriju? Ali države prehajajo od kakega modela k drugemu?

4. Metodologija - spremenljivke - enota opazovanja - zbiranje podatkov

Uporabljamo metode primerjalnega družboslovnega raziskovanja, kot je na primer opisano v uvodnem prispevku¹¹ knjige, v kateri je Oyen (1990) zbral več prispevkov o tej temi. Scheuch (1990) na primer opredeljuje to zvrst kot raziskavo, pri kateri gre za primerjavo istih konceptov ene ali več enot v dveh ali več družbah, kulturah, nacionalnih državah. Najpomembnejši razlog za primerjalne študije je gotovo rastoča globalizacija, internacionalizacija in izmenjava družbenih, kulturnih in gospodarskih vplivov preko državnih meja. Nastajanje Evropske unije z enotnim gospodarskim prostorom, ki gotovo ni izoliran od kulturnih, verskih in drugih družbenih vplivov, je eden najbolj konkretnih zgledov, ki ima za Slovenijo posebej po uspešnem referendumu in polnopravnem članstvu zelo velik pomen.

Za enoto raziskovanja smo vzeli državo. Ta odločitev je seveda lahko sporna, saj se verski in kulturni tokovi ne ustavljajo ob državnih mejah. Razlog je, tako kot pri večini primerjalnih raziskav, v dosegljivosti statističnih podatkov, ki jih zbirajo države za svoja ozemlja, in v zakonodaji, ki velja spet za področja posameznih držav. Zaradi pester resničnosti pa tudi ta model ni brez izjem, saj že poznamo na primer zgled Francije, ki ima za različna svoja geografska območja različno zakonodajo. Kot naslednjo izjemo bi lahko navedli našo odločitev, da kot posebni enoti vzamemo tudi dva predloga za slovenski zakon o verskih skupnostih.

Spremenljivke v raziskavi so definirane na osnovi že postavljenih vprašanj in na osnovi podrobnejše analize dobljenega gradiva. Sama definicija je posebej zahtevna naloga, v kateri se odražajo metodološke težave primerjalnega pristopa. Nekatere spremenljivke so numerične z zveznim naborom vrednosti, kot na primer število priznanih (registriranih) verskih skupnosti in številčni pogoj za registracijo verske skupnosti. Večini spremenljivk pa ne moremo pripisati numeričnih vrednosti. Take so na primer prepoved opravljanja pridobitne dejavnosti, obstoj zakona o registraciji verskih skupnosti, ministrstvo ali drugi organ, odgovoren za registracijo in za odnose z verskimi skupnostmi, obveznost prijave verske skupnosti, pogoj državne poroke za sklenitev cerkvene, posebna obravnava verskih objektov v prostorski zakonodaji.

¹¹ Pri tem se ne spuščamo tako globoko v kompleksno problematiko veljavnosti in interpretacije mednarodnih primerjav, da bi se morali opredeljevati za "puriste", "ignorante" ali "totaliste", kot jih opredeljuje na strani 5.

Zavedamo se tudi drugih pomanjkljivosti in metodoloških težav, ki jih prinaša mednarodna primerjalna raziskava. Prva taka težava je gotovo problem izrazov, ki morda v različnih državah in kulturah opredeljujejo različne pojme. Posredno bomo naleteli na problem definicije pojmov vere in verske skupnosti, vendar se v poskus splošne definicije teh pojmov ne bomo spuščali, ampak bomo upoštevali empirično prakso posameznih držav. Naš veljavni zakon in tudi oba predloga v parlamentu uporabljata na primer izraz “verska skupnost”. To je bilo prevedeno v angleščino kot “religious community” in ta izraz se uporablja v angleških besedilih predstavitev vladnih uradov, internetne strani in v dopisovanju. Vendar marsikateri angleško govoreči sogovornik pod tem izrazom razume vernike, ki živijo v skupnosti, kot na primer samostan ali morda župnijo. Zato je bilo treba podatke o številu registriranih ali priznanih verskih skupnosti vedno tudi ustno preveriti, kajti v prvi fazi so se lahko nanašali na število pravnih oseb, ali celo na sam obstoj množice skupnosti ene same vere. Vsaj za sedanje članice EU bi po teh izkušnjah sodeč kazalo uporabljati izraz cerkev (church), ali vsaj oba izraza skupaj. Ameriški pravnik je pri posvetu o prevodu predloga novega zakona predlagal izraz “religious association”. Izraz – v angleščini “religious societies” - uporabljajo zakoni nekaterih držav (na primer Francoski, slovaški v angleškem prevodu).

Podobno je s statističnimi podatki, ki imajo zaradi različnih opredelitev in različnih metodologij zbiranja lahko dokaj različen pomen. V aprilu 2003 smo v slovenskih medijih zasledili različne interpretacije sredi aprila objavljenih rezultatov popisa. Različne ustavne rešitve posameznih obravnavanih držav otežujejo komentiranje in primerjavo rešitev na zakonski ravni. Ne moremo torej reči, da tu ne prihaja do dodatnih metodoloških problemov pri interpretaciji rezultatov. Ne moremo odmisлити neekvivalence pojmov v različnih državah, praktično neobvladljive množice vplivajočih spremenljivk in drugih težav. Vendar se kljub temu ne želimo odpovedati novemu znanju, ki ga taka raziskava prinese.

Celovita policy analiza praviloma vsebuje tudi mnenjske raziskave med populacijo, med vodstvi prijavljenih verskih skupnosti, političnih strank, vladnih organov, varuha človekovih pravic, nevladnih organizacij, objavljena stališča v medijih, raziskovalne

dosežke in drugo.¹² V okviru te mednarodne primerjalne raziskave, ki je le del take policy analize, pa smo analizirali predvsem pravne vire. Nismo se omejili le na slovensko ustavo, zakonodajo, predloge zakonov in druge vrste pravnih aktov, ampak vključili tudi zakonodajo EU, zakonodajo članic EU, Nata ter bivših socialističnih držav. Zaradi racionalnosti smo ob primarnih virih kot so zakoni, upoštevali tudi sekundarne vire kot so že izdelane akademske raziskave in publikacije.¹³

¹² Metodologija policy analize je opisana v Hogwood, Gunn (1984) in Maychrzak, Etzioni (1984).

¹³ Na primer Robbers (1995), Robbers (1996), Stres(1988), Šturm (2000), Šturm (2004).

5. Slovenska zakonodaja - veljavni zakon, oba predloga in mednarodni sporazum

5.1 Veljavni zakon s pojasnili o nastanku

Če upoštevamo zakon iz leta 1976, spremembe iz leta 1986 in spremembe iz leta 1991, dobimo prečiščeno besedilo zakona. To besedilo smo zapisali tako, da je vidno, kaj je bilo s kakšno spremembo črtano ali dodano. V oklepaju so besedila, ki so bila črtana, dodana besedila pa so podčrtana. Pri obojih opombe pojasnjujejo, kdaj je prišlo do spremembe.

Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v (Socialistični; *op.: črtano leta 91*) Republiki Sloveniji

(Uradni list SRS 15/76 in 42/86, Uradni list RS 22/91)

1. člen

V Socialistični republiki Sloveniji je zagotovljena svoboda izpovedovanja vere.

Izpovedovanje vere je človekova zasebna stvar.

V Socialistični republiki Sloveniji lahko vsakdo izpoveduje katerokoli vero, če s tem ne nasprotuje ustavni ureditvi in lahko pripada katerikoli verski skupnosti.

2. člen

Občani lahko svobodno in v skladu s tem zakonom ustanavljajo verske skupnosti.

Vse verske skupnosti imajo enak pravni položaj.

Verske skupnosti so svobodne pri opravljanju verskih obredov in verskih zadev.

3. člen

Verske skupnosti so ločene od države.

(Verske skupnosti so ločene od šole ter vzgojnih in varstvenih zavodov. *Op.: črtano leta 91*)

Delovanje verskih skupnosti mora biti v skladu z ustavo, zakoni in drugimi predpisi.

4. člen

Občanom se pravice, ki jim pripadajo po ustavi in zakonih, ne smejo omejiti zaradi njihovega verskega prepričanja, zaradi pripadnosti h kakšni verski skupnosti ali zaradi udeležbe pri verskih obredih ali drugem izražanju verskega prepričanja in verskih čustev.

Verske skupnosti, njihovi predstavniki in pripadniki ne morejo imeti posebnih prednosti, privilegijev ali posebnega varstva.

Pripadnost h kakšni verski skupnosti ali izpovedovanje kakšne vere nikogar ne oprošča splošnih državljanskih, vojaških in drugih dolžnosti in odgovornosti, ki jih morajo državljani izpolnjevati po ustavi, zakonu in drugih predpisih.

5. člen

Prepovedana je zloraba vere, verskih opravil, verskega pouka, verskega tiska, verskih obredov ali verske dejavnosti v politične namene.

Prepovedano je vzbujati ali razpihovati versko nestrpnost, sovraštvo ali razdor.

Prepovedano je preprečevati verske zборе, verski pouk, verske obrede ali druga izražanja verskega prepričanja in verskih čustev.

(Prepovedano je v okviru verskih skupnosti oziroma njihovih organov organizirati ali opravljati dejavnosti, ki jih ustava in zakon opredeljujeta kot dejavnosti splošnega oziroma dejavnosti posebnega družbenega pomena, ali ustanavljati organizme za takšne dejavnosti. *Op.: črtano leta 91)*

6. člen

Ustanovitev in prenehanje delovanja verske skupnosti je treba prijaviti komisiji SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi.

7. člen

Verske skupnosti oziroma njihovi ustrezni organi so pravne osebe po civilnem pravu.

Akti verskih skupnosti in njihovih organov nimajo javne veljave.

Spričevala in diplome verskih šol so pod pogoji, ki jih določa zakon, javne listine. (op.: *podčrtano besedilo dodano leta 91*)

8. člen

Ni dovoljeno kogarkoli siliti, da postane pripadnik kakšne verske skupnosti, da ostane pripadnik verske skupnosti ali, da iz nje izstopi.

Ni dovoljeno kogarkoli siliti, da se udeleži verskih obredov ali drugih izražanj verskega prepričanja in verskih čustev.

Ni dovoljeno prepovedovati občanom udeleževati se verskih obredov in drugih izražanj verskega prepričanja in verskih čustev, kakor tudi ne, prisiliti pripadnika verske skupnosti, da ne bi uporabil pravic ali izpolnjeval dolžnosti, ki jih ima kot občan po ustavi in zakonu.

9. člen

Verske skupnosti in njihovi organi lahko izdajajo in razširjajo tiskane stvari za verski pouk, opravljanje verskih obredov ali poslov in za obravnavanje verskih in cerkvenih zadev.

Za izdajanje tiskanih stvari verskih skupnosti po prejšnjem odstavku se smiselno uporabljajo splošni predpisi, ki urejajo dejavnost javnega obveščanja.

10. člen (op.: *celotni člen črtan leta 91*)

(Verske skupnosti smejo ustanavljati samo verske šole za vzgojo duhovnikov. Z njimi samostojno upravljajo ter jim določajo učni program in izbirajo učitelje.

Šole za vzgojo duhovnikov smejo obiskovati samo tisti, ki so izpolnili obvezno šolanje.

Verske šole za vzgojo duhovnikov lahko organizirajo občasne oblike ustreznega izobraževanja za osebe, ki pomagajo duhovnikom pri verskih obredih ali verskem pouku.

Za namestitev in prehrano dijakov oziroma študentov, ki se vzgajajo za duhovnike, lahko verska skupnost ustanovi internat.

Šola za vzgojo duhovnikov ter internat za dijake oziroma študente, ki se vzgajajo za duhovnike, lahko začneta z delom, ko jih verska skupnost priglasi za šolstvo pristojnemu občinskemu upravnemu organu.

Nadzorstvo nad delom šol in internatov iz prejšnjega odstavka tega člena opravlja za šolstvo pristojen republiški upravni organ.

Za predavateljsko in drugo osebje šol in internatov iz petega odstavka tega člena lahko verska skupnost nastavlja samo jugoslovanske državljane. Tuji državljani lahko predavajo v omenjenih šolah in internatih samo z dovoljenjem občinskega upravnega organa za notranje zadeve, ki ga izda na zahtevo verske skupnosti.

Šole in internati za vzgojo duhovnikov so dolžni obvestiti za šolstvo pristojni republiški upravni organ o začetku in prenehanju z delom ter na njegovo zahtevo dati na razpolago tudi druge podatke, ki so potrebni za izvrševanje nadzora.)

11. člen

Osebe, ki se redno šolajo v šolah za vzgojo duhovnikov, uživajo glede zdravstvenega varstva, otroškega dodatka, socialnega varstva, pokojnin in ugodnosti v javnem prometu enake pravice kot osebe, ki se šolajo.

12. člen

Verski obredi se lahko opravljajo v cerkvah, hramih, portah in javnih prostorih, ki sestavljajo celoto z zemljiščem na katerem stoji cerkev, hram ali druga zgradba verske skupnosti. Verski obredi se lahko opravljajo tudi v poslopih ali v prostorih v poslopih, ki so zaključene gradbene celote in jih je verska skupnost določila za opravljanje verskih obredov v kraju ali delu večjega mesta, kjer ni cerkve oziroma verskega hrama.

Verska skupnost oziroma njen organ prijavi za notranje zadeve pristojnemu občinskemu upravnemu organu, katera poslopja oziroma kateri prostori v poslopiju so določeni kot prostor za opravljanje verskih obredov.

Verski obredi ob pogrebih ali drugi obredi, ki se po običaju opravljajo na pokopališčih, se lahko opravljajo v skladu s predpisi o pokopališčih in predpisom

občinske skupščine o pogrebih.

Pristojni organ lahko v mejah splošnih ukrepov, izdanih za varstvo ljudskega zdravja in javnega reda, prepove verske obrede za čas, dokler trajajo okoliščine, zaradi katerih so bili izdani.

13. člen

Verske obrede zunaj prostorov, ki so omenjeni v prvem odstavku 12. člena, lahko dovoli za notranje zadeve pristojni občinski upravni organ.

Brez posebnega dovoljenja se lahko opravi na zahtevo posameznika v ožjem krogu na domu obred, ki je povezan s pogrebom, družinskim praznikom ali drugo versko potrebo.

Če uporablja verska skupnost obred krsta ob reki, stori to lahko v krajih, za katere da na prošnjo verske skupnosti dovoljenje za notranje zadeve pristojni občinski upravni organ.

Če ni s posebnimi predpisi drugače določeno, vloži verska skupnost oziroma njen organ prošnjo po prvem odstavku tega člena za notranje zadeve pristojnemu občinskemu upravnemu organu najmanj 15 dni pred dnevom, ko naj bi se obred opravil.

Če pristojni organ, ki dobi vlogo po prejšnjem odstavku, ne izda odločbe najpozneje osem dni pred dnevom, ko naj bi se verski obred opravil, se šteje, da je obred dovoljen.

14. člen

Verski pouk se lahko opravlja v prostorih, ki so določeni za opravljanje verskih obredov in v drugih prostorih, kjer verska skupnost stalno opravlja versko dejavnost. Za obisk verskega pouka mladoletnika je potrebno poleg njegove privolitve tudi soglasje staršev oziroma skrbnika.

15. člen

Verski obred poroke se sme opraviti šele potem, ko je bila sklenjena zakonska zveza pred pristojnim državnim organom.

16. člen

Osebe, ki so v bolnišnicah, domovih za ostarele in podobnih zavodih, ki iz zdravstvenih ali drugih razlogov ne morejo obiskovati verskih obredov izven omenjenih zavodov lahko na njihovo željo oziroma na željo njihovih svojcev obišče duhovnik in opravi obred v zavodu.

Duhovnik, ki opravi obred po prejšnjem odstavku, stori to v skladu s hišnim redom tako, da ne moti oseb, ki obiska duhovnikov in obreda niso zaprosile.

17. člen

Verske skupnosti se vzdržujejo iz dohodkov od lastnega premoženja, iz nagrad in prispevkov vernikov za izvršene verske obrede in opravila oziroma storitve, ki jih nudijo vernikom ter iz dediščin, daril in volil.

Verske skupnosti samostojno razpolagajo s svojimi sredstvi.

Pobiranje prispevkov v verske namene je dovoljeno v obrednih in drugih prostorih verskih skupnosti. Zunaj teh prostorov se lahko pobirajo prispevki samo z dovoljenjem pristojne upravne enote.

Nikogar ni dovoljeno siliti ali ovirati, da bi dajal prispevke v verske namene.

Duhovniki smejo sprejemati nagrade v denarju ali kakšni drugi obliki, ki je v navadi, za verske obrede, ki jih opravljajo na željo posameznikov.

18. člen

Verske skupnosti smejo imeti v mejah, ki jih določajo ustava in zakoni, lastninsko pravico na zgradbah in drugih nepremičninah.

19. člen

Zvonovi v cerkvah in hramih ter cerkvenih poslopih se smejo uporabljati tudi za zvonjenje ob splošni nevarnosti. Tisti, ki upravljajo cerkveno poslopje, v takem primeru ne smejo odreči uporabo zvonov.

20. člen

Družbena skupnost lahko daje verskim skupnostim gmotno podporo. Z aktom, s katerim se da podpora, se lahko tudi določi, za kakšen namen se sme uporabiti. Verske skupnosti lahko same razpolagajo z dodeljenimi gmotnimi sredstvi. Če je bila dana podpora namensko, lahko organ, ki jo je dodelil, zahteva poročilo o njeni uporabi.

21. člen

Za prekršek se kaznuje

a) z zaporom (do dveh mesecev; *op.: Leta 86 nadomeščeno s podčrtanim besedilom*) do 30 dni ali z denarno kaznijo najmanj 10.000 dinarjev :

1. Kdor zlorabi vero ali versko dejavnost v politične namene, z verskim delovanjem vzbuja ali razpihuje sovražstvo ali razdor, če pri tem ne stori kaznivega dejanja (po kazenskem zakoniku; *op.: leta 86 črtano*).

2. Kdor ovira ali preprečuje versko dejavnost, ki je v skladu z zakonom, kdor komu omejuje pravico do svobodnega izpovedovanja vere ali prepričanja po prostem preudarku.

3. Kdor koga zaradi njegovega verskega prepričanja, zaradi pripadnosti h kakšni verski skupnosti ali zaradi udeležbe pri verskih obredih ali drugačnem izražanju verskih čustev, omejuje v pravicah, ki mu gredo po ustavi in zakonu.

b) z denarno kaznijo do (10.000; *op.: leta 86 zamenjano s podčrtanim*) 100 000 dinarjev ali z zaporom do (30; *op.: leta 86 zamenjano s podčrtanim*) 15 dni:

1.(Kdor v okviru verske skupnosti organizira ali opravlja dejavnosti, ki jih ustava in zakon opredeljujeta kot dejavnost splošnega oziroma dejavnosti posebnega družbenega pomena ali ustanavlja organizme za takšne dejavnosti. *Op.: celotna točka b1 črtana leta 91*)

2. Kdor ne prijavi ustanovitve oziroma prenehanja delovanja verske skupnosti po določbah 6. člena tega zakona.

c) z denarno kaznijo do (10.000; *op.: leta 86 zamenjano s podčrtanim*) 100 000 dinarjev:

1. Kdor v okviru verske skupnosti izdaja ali razširja tiskane stvari, ki niso namenjene verskemu pouku, opravljanju verskih obredov ali poslov in za obravnavanje verskih in cerkvenih zadev.

2. Kdor v bolnišnicah, domovih za ostarele in podobnih zavodih opravlja verske obrede brez zaprosila oziroma v nasprotju s hišnim redom teh zavodov.
- č) z denarno kaznijo do (1000; *op.: leta 86 zamenjano s podčrtanim*) 10 000 dinarjev:
1. Kdor brez predhodne priglasitve za notranje zadeve pristojnemu občinskemu upravnemu organu opravi verski obred v zboru, zunaj prostorov omenjenih v prvem odstavku 12. člena tega zakona.
 2. Kdor opravlja verski pouk zunaj prostorov, omenjenih v prvem odstavku 14. člena tega zakona.
 3. Kdor sprejme k verskemu pouku mladoletno osebo brez soglasja staršev oziroma skrbnika in mladoletnikove privolitve.
 4. Kdor brez dovoljenja občinskega upravnega organa pobira prispevke v verske namene zunaj prostorov, ki so za to določeni; nabrani prispevki se zasežejo.
 5. Kdor koga sili ali ovira, da bi dal prispevke v verske namene.

22. člen

Ko začne veljati ta zakon, se na območju SR Slovenije prenehajo uporabljati določbe temeljnega zakona o pravnem položaju verskih skupnosti (Uradni list FLRJ, št. 22/53 in Uradni list SFRJ, št. 10/65) in preneha veljati uredba na izvrševanje zakona o pravnem položaju verskih skupnosti (Uradni list LRS, št. 20/61).

22. a člen (*op.: celotni 22. a člen dodan leta 91*)

Spričevala Srednje verske šole v Vipavi in Srednje verske šole v Želimljem ter diplome Teološke fakultete v Ljubljani z oddelkom v Mariboru, se štejejo od uveljavitve tega zakona dalje za javne listine.

23. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Spremembe, sprejete leta 1986 se nanašajo samo na 21. člen zakona, ki določa kazni. Zagrožene zaporne kazni razpolovi, v enem primeru pa doda možnost denarne kazni, ki je prej ni bilo. Denarne kazni pomnoži s faktorjem 10, s čemer zaradi inflacije ne ohrani njihove realne vrednosti.

Spremembe, sprejete leta 1991, črtajo naziv »Socialistični« v naslovu zakona, vendar ga ohranjajo v besedilu prvega člena. V tretjem členu črtajo besedilo, ki določa ločitev verskih skupnosti ne le od države, temveč tudi od šole ter vzgojnih in varstvenih zavodov. V petem členu izpuščajo restriktivni četrti odstavek in v členu 21 točko 1b, kjer je zagrožena kazen za kršitev tu izrečene prepovedi.

V sedmem členu, ki sicer določa, da akti verskih skupnosti nimajo javne veljave, naredi izjemo pri spričevalih in diplomah verskih šol, ki so pod pogoji, ki jih določa zakon, javne listine. Obenem z novim členom 22.a določno uvede veljavnost spričeval Srednje verske šole v Vipavi in Srednje verske šole v Želimljem ter diplom Teološke fakultete v Ljubljani z oddelkom v Mariboru, ki se odslej štejejo za javne listine.

V celoti črta deseti člen, ki je urejal problematiko verskih šol za vzgojo duhovnikov, ki so bile dotlej edine verskim skupnostim dovoljene šole.

Zakon v prvem členu ohranja opredelitev, da je izpovedovanje vere človekova zasebna stvar.

V šestem členu je ohranjena obveznost, da se ustanovitev in prenehanje delovanja verske skupnosti prijavi komisiji SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi.

Iz prečiščenega besedila vidimo, da veljavni zakon podrobneje opredeljuje in povzema ustavne pravice in svoboščine, predvsem ustavna načela ločitve verskih skupnosti od države (pri čemer načelo ločenosti razume tako, da verske skupnosti lahko dobijo finančno podporo od države), njihovega svobodnega delovanja in enakopravnosti. Določa, da so verske skupnosti pravne osebe, ki imajo dohodke in premoženje, od države pa lahko dobijo

podporo. Čeprav ZPPVS določa, da “občani lahko svobodno in v skladu s tem zakonom ustanavljajo verske skupnosti”, da so le te pravne osebe in da imajo določene pravice in dolžnosti, ZPPVS ne vsebuje niti definicije niti kriterijev za odločitev, kdaj neka skupnost je verska skupnost in kdaj takega statusa ne izkazuje. Posega na področje tiska, šolstva, sociale, izvajanja in prijavljanja verskih obredov (posebej v zavodih z omejenim ali oteženim gibanjem) in verskega pouka. Na koncu določa kazni za kršitve zakona.

5.2 Oba predloga s primerjavo

5.2.1 Predlog Rafaela Kužnika

Predlog zakona¹⁴ v šestih poglavjih poda najprej splošne določbe, ki opredelijo pojem verske skupnosti, pridobitno dejavnost, verski pouk mladoletnikov in pravno osebnost. Pridobitvi in izgubi le-te v postopku registracije z odločbo in možnostjo pritožbe ter opisom registra je posvečeno sedem členov. Zakon v treh členih obravnava financiranje, v štirih opravljanje dejavnosti, v dveh pa varstvo ustavnih načel z opredelitvijo možnih kršitev in njihovih učinkov. V prehodnih določbah je podan predlog prehoda od seznama sedaj prijavljenih skupnosti na register. Zakon ne predlaga kazni za kršitelje, prav tako ne obravnava posebej dobrodelne dejavnosti, niti dostopnosti verskih obredov v zavodih z omejeno ali oteženo gibljivostjo.

5.2.2 Predlog Vlade RS

Predlog zakona¹⁵ v sedmih poglavjih poda najprej splošne določbe, ki opredelijo pojem verske skupnosti, pridobitno dejavnost, verski pouk mladoletnikov in pravno osebnost, prijavo prostorov za obrede in dostopnost obredov v zavodih z omejenim gibanjem. En člen je posvečen ustanovitvi skupnosti, ki jo lahko ustanovi najmanj 100 oseb. Postopku registracije ter opisu registra je posvečeno sedem členov, financiranju pa dva. Prenehanju verskih skupnosti je posvečeno pet členov, eden pa kaznim za kršitelje. V štirih členih

¹⁴ Besedilo je v prilogi 2.

¹⁵ Besedilo je v prilogi 3.

prehodnih in končnih določb je podan predlog prehoda na register z olajšavo za tiste skupnosti, katerih obstoj in več kot stoletno delovanje pri nas je splošno znano dejstvo.

Zakon ne obravnava posebej dobrodelne dejavnosti.

5.2.3 Primerjava obeh predlogov

Najprej je treba ugotoviti, da se zakona delno pokrivata, pa vendar tudi razlikujeta že pri obravnavanih področjih. Nobeden od njiju ne obravnava posebej dobrodelne dejavnosti. Oba vsebujeta splošne določbe, ki opredelijo pojem verske skupnosti, pridobitno dejavnost, verski pouk mladoletnikov in pravno osebnost. Prijavo prostorov za obrede in dostopnost obredov v zavodih z omejenim gibanjem obravnava le vladni predlog, medtem ko predlog SNS področje prostorov prepušča predpisom s področja javnega reda. Predlog SNS posveča registraciji in izbrisu sedem členov, vladni pa registraciji sedem, izbrisu in prenehanju pa pet. S tem tudi podrobneje ureja vprašanja premoženja in proračunskih sredstev v primeru prenehanja. Zakon SNS posveča financiranju tri, vladni pa dva člena. Samo vladni predlog predlaga kazni za kršitelje. Predlog SNS za razliko od vladnega v štirih členih podrobneje obravnava opravljanje dejavnosti, v dveh pa varstvo ustavnih načel z opredelitvijo možnih kršitev in njihovih učinkov. Oba v prehodnih določbah predlagata prehod od seznama sedaj prijavljenih skupnosti na register.

Nobeden od obeh predlogov ne obravnava načinov in možnosti sodelovanja v šolah, socialni, vojski, zdravstvu, zaporih.

Oba predloga zahtevata pisno privolitev staršev ali skrbnikov za udeležbo pri verouku za osebe mlajše od 15 let. Samo vladni predlog predvideva kazen za kršitelje tega določila.

Za razliko od vladnega predloga predlog SNS ohranja določilo, da je izpovedovanje (in širjenje; op.: to je novo) vere človekova zasebna stvar.

Vladni predlog prehoda na register vsebuje olajšavo za tiste skupnosti, katerih obstoj in več kot stoletno delovanje pri nas je splošno znano dejstvo. Te olajšave predlog SNS ne vsebuje.

Vlada razlikuje ustanovitev in registracijo ter za ustanovitev predlaga najmanjše število ustanoviteljev 100, medtem ko predlog SNS v obrazložitvi izraža stališče, da so za ustanovitev dovolj tri osebe. Pač pa ta predlog bolj določno aplicira vsa določila tudi na dele verskih skupnosti, česar vladni predlog nima.

Vladni predlog »bolj« prepoveduje pridobitno dejavnost verskih skupnosti. Predlog SNS zelo dosledno izključuje možnost proračunske pomoči verskim skupnostim in za akte, ki bi bili v nasprotju s tem, določa, da so brez pravnega učinka. Vladni predlog pa možnost proračunske pomoči ohranja.

Med razlogi za sprejem novega zakona oba predlagatelja navajata spremembo družbenih razmer od leta 1976, ko je bil oblikovan veljavni zakon. Z njim bi rešili enega od problemov demokratičnega prehoda v nov gospodarski in politični sistem ter v novo nefederativno enovito državo¹⁶. Rafael Kužnik navaja, da »je potrebno položaj teh skupnosti v razmerju do države redefinirati, predvsem v smislu dosledne normativne izpeljave 7. člena ustave«. Opozarja, da je »vedno več ravnanj države, ki so v smislu navedenega člena ustave zelo sporna. Tako je sporno ravnanje države, s katerim je npr. del ene izmed verskih skupnosti postal del državne ustanove (državne univerze), o načelu ločenosti države in te verske skupnosti je sedaj težko govoriti. Tudi financiranje verskih skupnosti iz proračuna je z vidika ločenosti sporno, saj država ne more financirati tistega, od katerega je ločena.« Izpostavlja tudi vprašanja dejanske svobode delovanja in enakopravnosti. Cilj zakona je odpraviti te neskladnosti. Obremenitev proračuna v zvezi z zakonom predlagatelj ne predvideva, pač pa predvideva, da bo »državni proračun prihranil pomembno vsoto na račun finančnih sredstev, ki so sedaj namenjena financiranju nekaterih verskih skupnosti.«

Vlada utemeljuje potrebo po novem zakonu z željo skoraj vseh verskih skupnosti ter nujnostjo določb, »ki bi opredelile, kdaj in pod kakšnimi pogoji neko združenje postane verska skupnost in pravna oseba, nujno je zagotoviti javnost dela verskih skupnosti in se s tem izogniti novim in novim razpravam, katere izmed verskih skupnosti to res so in katere ne, pa tudi negativnim posledicam za posameznike in posledično za vso družbo, če sicer

¹⁶ Prim. Fink Hafner (1993) in Brezovšek (1994).

legitimne verske skupnosti delujejo za zaprtimi vrati in so za javnost nedostopne.« Sedaj veljavni zakon namreč ne določa, kdaj je neko združenje verska skupnost in tudi ne, ali mora izpolnjevati katere od pogojev za pridobitev pravne osebnosti. Predlagani zakon temelji na naslednjih načelih: ločenosti države in verskih skupnosti, enakopravnosti verskih skupnosti, svobodnega delovanja verskih skupnosti, prostovoljnosti, nepridobitnosti in javnosti. Vlada predvideva, da zakon ne bo imel finančnih posledic. Za primerjavo podaja ureditev položaja verskih skupnosti v Franciji, Avstriji, Nemčiji, Češki in Madžarski. Predlog zakona ne ohranja določbe, na podlagi katere je spričevala Srednje verske šole v Vipavi in Srednje verske šole v Želimljem ter diplome Teološke fakultete v Ljubljani z oddelkom v Mariboru šteti za javne listine, ker je to urejeno v področnih zakonih o visokem in srednjem šolstvu.

Začetek nastajanja zakona, ki bi uredil položaj, postopek in pogoje za prijavo vseh verskih skupnosti bi bilo mogoče postaviti v junij leta 1994, ko je vlada naložila Uradu za verske skupnosti pripravo takega zakona. Urad si je postavil cilj, da predlog zakona pripravi do konca leta. Teze so bile pripravljene že septembra 1994, pripombe ministrstev in dva posveta z verskimi skupnostmi pa so pokazali, da zakona ne bo mogoče pripraviti v letu 1994. Tema je postala zanimiva tudi za javnost¹⁷ in politične stranke. Predstavniki verskih skupnosti so na sprejemu pri predsedniku Državnega zbora predstavili svoj pogled na vsebino zakona¹⁸, direktorica Urada za verske skupnosti Nina Čož pa svoje mnenje, da bi bilo primerno, če bi zakon sprejemal Državni zbor v novi sestavi po volitvah¹⁹. Posebne pozornosti sta bili deležni vprašanji števila ustanoviteljev verske skupnosti in vprašanje pridobitve pravne osebnosti. Poslanec SNS Rafael Kužnik je vložil svoj predlog zakona²⁰. Ko je vladni predlog dobival dokončno obliko, so se pojavile tudi kritike.²¹ Posveti z verskimi skupnostmi²² in usklajevanje znotraj vlade so privedli do zakonskega predloga, ki ga je, izven dnevnega reda, ob še vedno prisotnih vprašanjih o koalicijski usklajenosti,

¹⁷Ivelja (1995) piše o potrebi po novem zakonu, da ne bi bilo mogoče prijaviti verske skupnosti "katere člani bi izpovedovali vero v Profit in molili h Kapitalu".

¹⁸O tem je poročal Dnevnik 19. 4. 1996, pod naslovom Predstavniki verskih skupnosti pri predsedniku DZ.

¹⁹Glej na primer Kocjan (1996,1).

²⁰O tem poročata na primer Berdon (1996) in J. K. (1996).

²¹Dolenc (1996) v Republiki 25. 11. podaja kritičen pogled katoliške cerkve, ki ga prinaša tudi Večer 23. 11. 1996 pod naslovom Pridobitni nameni verskih skupnosti.

²²V štirih letih pred sprejetjem zakona na vladi jih je bilo več; o enem poročata V. V. (1996) v Republiki in Večer dne 4. 6. 1996 pod naslovom Večjih težav nimajo.

obravnava Odbor za državno ureditev in javne zadeve ter nato isti teden 11. 6. 1998 sprejela vlada.²³

V javno debato so se vključevali subjekti z različnimi interesi, predstavniki različnih verskih skupnosti (Katoliške cerkve, Zveze budistov)²⁴, in pravni strokovnjaki, kot na primer dr. Janez Šinkovec²⁵. O osnutku zakona je Urad za verske skupnosti pripravljaj posvete verskih skupnosti²⁶, svoje poglede pa so predstavili tudi politiki, na primer Danica Simšič²⁷ in drugi. Javna diskusija se je z občasnimi prispevki nadaljevala tudi po vložitvi zakona v Državni zbor.²⁸ Tri leta po vložitvi zakona v Državni zbor je razloge za nov zakon in načela, na katerih bi moral temeljiti, na posvetu Država in Cerkev zgoščeno predstavila Nina Legat Čož.²⁹

Ko je zakon čakal na obravnavo, se je pripravljaj sporazum Republike Slovenije s Svetim sedežem, ki pa ima, ko je ratificiran kot mednarodni sporazum, na lestvici pravnih aktov višji rang od zakona. Ker se tematiki zakona in sporazuma delno prekrivata, sta bili razpravi o obeh povezani, posebej, ker bi lahko v sporazumu sprejeta rešitev onemogočila, da bi se pozneje katero od v sporazumu rešenih vprašanj v zakonu drugače uredilo. Občasno se je tu pojavljaj tudi vprašanje vrste pravne osebnosti (javnega ali zasebnega prava), ki ga pa zakon ne odpira. V teh razpravah je bil eden od najbolj vidnih udeležencev Matevž Krivic.³⁰

²³ Pregled medijskih odzivov za leta 1994 do 1998, ko je nastajaj vladni predlog zakona, daje vtis, da so mediji dajaj večji poudarek drugim temam, povezanim z versko svobodo, cerkvami in verskimi skupnostmi, kot so na primer verouk v šoli, denacionalizacija in moratorij na vračanje premoženja, postopki umetne oploditve in ravnanja z zarodki, primer Strelnikoff, pridige ljubljanskega nadškofa in slovenskega metropolita. Ob vladni potrditvi predloga pa so zakonu in problematiki, ki jo obravnava, mediji posvetili veliko pozornost. O tem so poročaj vse pomembnejše radijske in televizijske postaje, Delo (Babič (1998) poročaj o nujnosti zakona, Babič (1998,1) navajaj mnenje Janeza Grila, da cerkvene pripombe niso bile upoštevane, Pušenjak (1998,1) pa izčrpno predstavi zakon), Svobodna misel (Štefanec (1998)) in drugi.

²⁴ Glej na primer Kocjan (1996).

²⁵ V.V. (1996) navajaj med drugim tudi zavzemanje Janeza Šinkovca za pravico verskih skupnosti do upravnega spora.

²⁶ O enem poročaj Kocjan(1996,2) in poudarjaj stališče, da morajjo biti verske skupnosti idealne in ne dobičkanosne.

²⁷ Simšič (1996) poudarjaj mnenje, da se pod nazivi verskih skupnosti skrivajjo podjetjaj.

²⁸ Pušenjak (1998) na primer opozarjaj na težavo vladnega predloga, ki je vložaj pozneje kot predog poslanca Kužnika in zato po poslovniku DZ ne more biti obravnavaj pred njim. Rudolf (1998) izražaj dvom o potrebnosti takega zakona in podajaj kritiko, ker zakon omeujaj katoliško cerkev (na primer zahtevaj od veroučiteljev, da morajjo od staršev dobiti pisna soglasjaj za udeležbo otrok pri verouku). Na te kritike odgovorjaj Čater (1998).

²⁹ »Nov zakon bi moral temeljiti na teh načelih: svoboda vesti in verske opredelitve, svoboda združevanja, ločenost države in verskih skupnosti, enakopravnost verskih skupnosti, svobodno delovanjaj verskih skupnosti, prostovoljnost, nepridobitnost in javnost«. Glej Legat Čož (2001).

³⁰ Glej na primer Čokl (2000).

Pomembno vprašanje, ki pa je bilo bolj zanimivo za strokovnjake kot za širšo javnost, in morebiti zategadelj ni doživelo večje publicitete, je bilo vprašanje zaporedja sprejemanja zakona in sporazuma. Vlada je delala na obeh, sporazum pa je bil ratificiran pred sprejemom zakona. V pogovoru za časopis Svobodna misel je sociolog religije dr. Marjan Smrke februarja 1999 med drugim povedal: „Vlada je po mojem mnenju ubrala napačno pot, ko se je spustila v sklepanje sporazumov, ne da bi bil prej sprejet nov zakon o verskih skupnostih.“³¹

5.3 Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih

Sporazum³² je objavljen v izvorniku v slovenskem in italijanskem jeziku. Vsebuje preambulo in 15 členov.

V preambuli podpisnici omenjata medsebojne diplomatske odnose, najvišje pravne akte obeh podpisnic, pomen človekovih pravic ter mednarodno priznana načela svobode mišljenja, vesti in verovanja ter večstoletno zgodovinsko povezanost med slovenskim ljudstvom in Katoliško cerkvijo.

V prvem členu si podpisnici v prvem odstavku potrjujeta medsebojno neodvisnost in samostojnost, v drugem pa se dogovorita, da „Katoliška cerkev v Republiki Sloveniji deluje svobodno po kanonskem pravu, v skladu s pravnim redom Republike Slovenije“. Ta odstavek je bil predmet burnih diskusij, različnih interpretacij in končno presoje Ustavnega sodišča.

Naslednji členi urejajo: pravno osebnost Katoliške cerkve ter njenih teritorialnih in personalnih institucij; svobodo delovanja, bogočastja in kateheze; pristojnost Cerkve za vzpostavitev, spremembo in ukinitvev cerkvenih struktur, s tem da škofije s sedežem v RS ne segajo preko meja RS in škofije s sedežem v drugih državah ne segajo na ozemlje RS; pristojnost Cerkve za imenovanja in podeljevanja cerkvenih služb; svobodo stikov s

³¹ Glej Smrke, Štefanec (1999).

³² Besedilo Zakona o ratifikaciji sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem, skupaj z ukazom o razglasitvi tega zakona in besedilom samega sporazuma je v prilogi 3.

Svetim sedežem ter cerkvenimi pravnimi in fizičnimi osebami doma in po svetu; posedovanje lastnih in dostop do javnih sredstev obveščanja; ustanavljanje združenj in fundacij; pridobivanje, posedovanje, uživanje in odtujevanje premičnin in nepremičnin ter lastninskih in drugih pravic; ustanavljanje in upravljanje šol, domov ter drugih izobraževalnih in vzgojnih ustanov ter državno podporo vsem tem; sodelovanje Cerkve, države in lokalnih skupnosti pri vzdrževanju in ohranjanju kulturne dediščine; versko svobodo v bolnišnicah, domovih za ostarele, zaporih in drugih ustanovah z oteženim gibanjem oseb; položaj dobredelnih in socialnih cerkvenih ustanov; način reševanja razhajanj pri razlagi ali uporabi sporazuma in pripravljenost sporazumno rešiti ostala odprta vprašanja; način ratifikacije in čas uveljavitve sporazuma.

Sporazum je začel veljati, ko sta slab mesec po vstopu Slovenije v EU, 28. maja 2004 predsednik Vlade RS in državni tajnik Svetega sedeža v Vatikanu izmenjala ratifikacijske listine. S tem je bilo zaključeno delo več zaporednih slovenskih vlad na tem projektu. Vlada je 12. novembra 1992 imenovala Mešano krovno komisijo za razgovore med vlado in Rimskokatoliško cerkvijo v Sloveniji, 11. septembra 1997 pa Komisijo Vlade RS za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve, ki se je pogovarjala s Komisijo Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo. Komisiji sta 1. februarja 1999 podpisali Soglasje Komisije Vlade RS za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo,³³ ki je postalo izhodišče pogovorov med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem za sklenitev mednarodnega sporazuma. Dne 29. aprila 1999 je vlada sprejela Pobudo za sklenitev sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih z osnutkom, ki je temeljil na Soglasju.³⁴ S pobudo se je strinjal tudi Odbor Državnega zbora za mednarodne odnose, vlada pa je imenovala pogajalsko skupino. Besedilo sporazuma je 11. novembra 1999 sprejela vlada, potem pa je prišlo do burne javne polemike, ki se je z manjšo intenzivnostjo nakazovala že ob vladni odločitvi za pogovore s Katoliško cerkvijo, ki naj bi privedli do sklenitve sporazuma. Sprožil jo je bivši ustavni sodnik, pravnik Matevž Krivic, ki je 13. 11. napisal zelo kritično pravno mnenje o sporazumu³⁵, ga

³³ Soglasje sta podpisala predsednika obeh komisij in sicer dr. Anton Stres za cerkveno, Tomaž Marušič pa za vladno.

³⁴ V pogovoru z direktorico Urada za verske skupnosti Nino Čož, objavljenem na isti dan (glej Jurančič (1999)), se novinar osredotoči predvsem na vprašanje, čemu je potreben sporazum, ki ne prinaša nič novega.

³⁵ Glej Krivic (1999). V mnenju, ki je sestavljeno iz uvoda oziroma splošnega dela in obširne kritične analize posameznih členov, navaja, da formulacije: močno prebijajo javno »razglašani« okvir in domet tega sporazuma; morda »prebijajo« tudi pooblastila, ki jih je delegacija imela; zelo lahko postavijo pod vprašaj

naslednji dan (to je v nedeljo) poslal predsedniku vlade, dne 15. 11. pa članom vlade in medijem. Posebej je nasprotoval členu 10, ki je urejal šolstvo³⁶. V zvezi s tem je ostro kritiziral predsednika vlade.³⁷ Predsednik države je v novoletnem intervjuju za Dnevnik povedal, da po njegovem mnenju sporazum ni nujen, je pa smiseln³⁸. V medijih so se zvrstila mnenja in protimnenja pravnih strokovnjakov, politikov, religiologov, škofov in drugih, ki so o zadevi želeli povedati svoje mnenje. Sporazum ni bil parafiran in ne poslan v Državni zbor, pač pa sta pogajalski skupini umaknili del spornega „šolskega“ člena in pripravili novo besedilo, ki ga je vlada potrdila 9. 3. 2000³⁹, obenem pa sklenila, da ga pošlje v ustavnopravno presojo Ustavnemu sodišču. Potem je prišlo do spremembe vlade, ki se do volitev ni dotaknila tega vprašanja. Po volitvah leta 2000 so se v začetku leta 2001 razprave nadaljevale in tema je povzročala nesoglasja v vladi. Ta je spet prenovljeno besedilo potrdila 6.12. 2001⁴⁰, direktor Službe Vlade RS za zakonodajo in apostolski nuncij sta ga parafirala 10. 12. 2001. Vlada ga je poslala v presojo Ustavnemu sodišču, ki je o njem dne 19. novembra 2003 izreklo mnenje⁴¹, ratificiran pa je bil v Državnem zboru RS s posebnim zakonom dne 28. januarja 2004.

Slovenska vlada je podpisala sporazume tudi z drugimi cerkvami⁴². Sklenjeni so na vladni ravni in jih na lestvici pravnih aktov ne uvrščamo med zakonska besedila ali mednarodne sporazume

Ratifikacijo« v Državnem zboru; nekatere formulacije so celo ustavno močno sporne; obstaja na mnogih mestih občutna vsebinska neuskkljenost med slovenskim in italijanskim besedilom.

³⁶ Žerdin (1999) na primer v Mladini piše, da je “Ob pedantnem branju osnutka Krivic ugotovil, da je slovenska stran pristala na sprejemanje novih obveznosti, predvsem pa je dopustila, da bo Slovenija kot suverena država pri nekaterih vprašanjih odvisna tudi od kanonskega prava.« Deseti člen naj bi namreč omogočal Katoliški cerkvi vstop v javno šolstvo.

³⁷ Krivic (1999, 1) je v Mladini zapisal, da predsednik prodaja zelo dragocene stvari, vendar on (Krivic, op. Č. D.) izhaja iz domneve, »da se ob svojem »sramotnem trgovanju z ustavnimi načeli laične države in z liberalnimi načeli svoje stranke«, kot sem to že večkrat javno označil, prave vsebine tega svojega ravnanja niti ni zavedal, vsaj ne v celoti.«

³⁸ “Pravni poližaj RKC je torej zagotovljen, zato pravim, da se mi sporazum ne zdi nujen, zdi pa se mi smiseln, ker bi bil lahko pomemben korak z vidika uresničevanja pravice do svobode vesti verujočih, ki pripadajo katoliški cerkvi, in drugih verujočih in neverujočih.« Glej Lesjak (1999).

³⁹ Vendar vlada sporazuma ni potrdila soglasno. Proti sta glasovala dva ministra, nekaj pa jih ni bilo na seji.

⁴⁰ Proti so glasovali trije ministri ZLSD.

⁴¹ Glej Mnenje (2003). V njem Ustavno sodišče med drugim navaja, da člen 1 sporazuma »ni v neskladju z načelom suverenosti iz 3. člena Ustave in z načelom o ločenosti države in verskih skupnosti iz prvega odstavka 7. člena Ustave, kolikor se razlaga, da bo Katoliška cerkev pri svojem delovanju v Republiki Sloveniji spoštovala njen pravni red, kot to izhaja iz 32. in 33. točke obrazložitve tega mnenja.« Ob tej razlagi Ustavno sodišče ni ugotovilo neskladij sporazuma z Ustavo. Tako »pogojno pozitivno« mnenje je bilo predmet različnih komentarjev, ki pa daleč presegajo namen in okvir magistrerja.

⁴² Do konca leta 2004 je vlada sklenila poleg omenjenih še naslednjih pet sporazumov: Sporazum o pravnem položaju Evangeličanske cerkve v RS (med Vlado RS in Evangeličansko cerkvijo v RS), podpisan dne 25. 1. 2000; Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado RS o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski, podpisan dne 21. 9. 2000; Sporazum med Evangeličansko cerkvijo v RS in Vlado RS o

6. Tuje zakonodaje

6.1 Neevropske države

Avstralija

V Avstraliji ne registrirajo verskih skupnosti. Imajo pa „incorporated law“, ki ga izvaja „ministrstvo za vprašanja potrošnje“. Ta zakon omogoča registracijo – pridobitev pravne osebnosti – na osnovi predloga treh oseb, ki ga te osebe vložijo na ministrstvo. Po tem zakonu je registriranih 16000 pravnih oseb, med njimi tudi verske skupnosti.

Avstralijo Smrke (1996) skupaj s Kanado in Novo Zelandijo uvršča v poseben religijsko-kulturni vzorec, ki je po svojih značilnostih med ameriškim in britanskim.

Kanada⁴³

Kanada ne pozna registracije verskih skupnosti in v ta namen nima posebnega zakona. Registracija torej ni obvezna. Lahko pa se verska skupnost odloči, da se registrira po kakem drugem zakonu, kar ji lahko prinese določene ugodnosti. Zvezni zakon o davku na dohodek na primer daje ugodnosti dobrodelnim organizacijam (charities). Za ta status se lahko potegujejo tudi verske organizacije in verske skupnosti. Če pridobi status, je oproščena davka na lastni dohodek in lahko izdaja uradna potrdila o prejemu daril, na osnovi česar je darovalec oproščen ustreznega davka na dohodek.

Pogoji za pridobitev statusa dobrodelne organizacije so naslednji.

- da je ustanovljena in deluje v dobrodelne namene,
- svoje vire namenja dobrodelnim dejavnostim v eni ali več naslednjih kategorij: odprava revščine, pospeševanje vzgoje in izobraževanja, pospeševanje vere, drugi nameni koristni za skupnost, ki jih sodišča priznajo za dobrodelne

duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski, podpisan dne 20. 10. 2000. Sporazum o pravnem položaju Binkoštna cerkve v RS (med Vlado RS in Binkoštno cerkvijo v RS), podpisan dne 17. 3. 2004; Sporazum o pravnem položaju Srbske pravoslavne cerkve (med Vlado RS in Srbsko pravoslavno cerkvijo Metropolijo Zagrebško-Ljubljansko), podpisan dne 9. 7. 2004.

⁴³ Podatki o Kanadi so vzeti iz Dokumenta Department of Justice, Canada z dne 29. September 2003.

- ima sedež v Kanadi
- ne uporablja dohodka za koristi svojih članov
- mora dokazati, da: njeni nameni in dejavnosti predstavljajo oprijemljivo družbeno korist; koristniki so ali družba v celoti ali njen pomemben del (ne smejo biti omejeni na omejene skupine ali skupine s privatnimi zvezami, kot družabni klubi ali poklicne zveze z določenim članstvom); dobrodelna dejavnost mora biti zakonita in ne sme nasprotovati javni politiki (policy).

Verska organizacija je torej dobrodelna, če njene dejavnosti služijo verskim namenom v skupno dobro oziroma pospešujejo javno dobro. To je lahko vzgojno, misijonsko in pastoralno delo, vzdrževanje določenih zgradb itd. Registrirana dobrodelna organizacija mora 80% denarja iz donacij uporabiti za dobrodelne namene, ne pa na primer za lastno administracijo.

Pridobitna dejavnost sama po sebi ni prepovedana verskim organizacijam, je pa lahko ovira pri pridobitvi statusa dobrodelne organizacije. Če želi opravljati gospodarsko pridobitno dejavnost, se mora registrirati po ustreznem zakonu o gospodarskih družbah.

Če verska organizacija ne more pridobiti tega statusa, je še vedno lahko neprofitna organizacija. Kot taka ne plačuje davka na večino vrst dohodka, vendar ne more dajati potrdil o darovih, ki bi predstavljala davčno olajšavo za darovalca.

Ker ni zakona, tudi ni organa, ki bi se ukvarjal z registracijo. Za izvajanje Zakona o davku na dohodek je odgovorna „Agencija za carino in dohodke“ (CCRA- Canada Customs & Revenue Agency). Tako tudi ne obstaja seznam verskih skupnosti, ampak le seznam registriranih dobrodelnih organizacij, ki pa ni nujno, da bi vseboval vse verske skupnosti.

Kanada ima diplomatske stike s Svetim sedežem od 15. oktobra 1969, v Ottawi je Apostolska nunciatura, vendar med obema državama ni sporazuma ali konkordata.

Zakonodaja v zvezi s poročanjem je v skladu z ustavo razdeljena med zvezno zakonodajo in zakonodajo provinc. Zvezni parlament določa pogoje za poroko, torej kdo se lahko s kom poroči. Zakoni posameznih provinc pa določajo pravila glede tega, kdo in kako lahko opravi obred in vpis. Zakon province torej določa pogoje in v skladu s temi pogoji

pooblašča verske uradnike za sklepanje državno veljavnih zakonov. Verski pogoji za poroko (za ženina in nevesto) ne sovpadajo vedno z državnimi. Jasno je, da v nobenem primeru cerkveno sklenjeni zakon ne velja pred državo, če niso izpolnjeni tudi državni pogoji. Eden od takih pogojev, ki so lahko različni, je na primer starost ženina in neveste.

Verskih prostorov ni treba prijaviti. Lahko pa imajo verske skupnosti interes, da jih prijavijo, da bi dobili določene olajšave ali ugodnosti. Province na primer, ki so pristojne za davek na premoženje, navadno ne obdavčijo cerkvene zemlje ali bogoslužnih zgradb. V provinci Ontario se verska šola lahko poteguje za status privatne šole, kar omogoča staršem učencev določene davčne ugodnosti v zvezi s plačilom šolnine.

Vzgoja je v Kanadi stvar provinc in je zato ureditev različna. V nekaterih provincah, kjer so vzpostavili en sam izobraževalni sistem, v šoli ni verske vzgoje. Druge province, kot na primer Ontario, imajo vzporedno dva sistema, javnega in katoliškega. Po ontarijskem zakonu starši odločajo ali bo njihov otrok mlajši od 18 let v javni šoli obiskoval verski pouk.

V Kanadi se okrog 70% prebivalcev (popis 2001) opredeljuje za katoličane ali protestante, raste pa število muslimanov, hindujcev, budistov, sikhov in drugih. Največjo skupino predstavljajo s 43% katoličani.

Turčija⁴⁴

Statuti manjšinskih verskih skupnosti so zagotovljeni po sporazumu iz Lozane (1923) in po sporazumu z Bolgarijo (1925).

Ustava zagotavlja, da so "ne glede na jezik, raso, barvo, spol, politično pripadnost, filozofsko usmerjenost, veroizpoved in podobno, pred zakonom vsi enaki". V skladu s 24. členom ustave imajo vsi pravico do svobodne izbire svoje verske pripadnosti. Vsi lahko svobodno molijo.

⁴⁴ Podatki so vzeti iz Dokumenta Embassy of Turkey, Ljubljana z dne 2. 4. 2003 in iz članka Kucukcan (2003).

Po 2. členu ustave ima Turčija status posvetne države, tako da verske skupnosti niso registrirane. Manjšine kot verske skupnosti v Turčiji nimajo pravne osebnosti. Imajo pa jo šole, bolnice in fundacije, ki jih imajo manjšine v lasti. Verske skupnosti se torej lahko registrirajo – dobijo pravno osebnost - kot fundacije. Nemuslimanske verske fundacije vodijo osebe, ki jih te manjšinske skupnosti same izvolijo, nadzor nad njimi pa izvaja Generalni urad fundacij in ustrezni pristojni organi. V Turčiji je 160 fundacijskih skupnosti, ki so v lasti verskih skupnosti in so pridobile status pravne osebe. Te fundacije si za svoje potrebe, pa tudi promocijo svojih dejavnosti, kot so verske, izobraževalne in kulturne, lahko pridobijo v last tudi nepremičnine.

Po določbah turškega Civilnega zakonika je uradna poroka le tista poroka, ki je overjena s strani Poročnega urada. Cerkvena poroka torej ni državna poroka. Ta se lahko sklene ob predložitvi potrdila s poročnega urada (kot v Sloveniji, op. D. Č.), drugače je sklenitev cerkvene poroke prekršek oziroma kaznivo dejanje. Torej najprej matičar, potem duhovnik. Poroka, veljavno sklenjena v tuji državi, je veljavna tudi v Turčiji. Izpolnjevanje pogojev za poroko je torej določeno s pravili države, v kateri se poroka izvede.

Skupni cerkveni obredi se lahko izvajajo v za to določenih prostorih – molilnicah. V skladu z Zakonom o gradbeništvu (št. 3194) se molitvene prostore, oziroma prostore za izvajanje cerkvenih obredov zgradi lahko le v skladu z gradbenim dovoljenjem. Za vzdrževanje teh objektov (v uporabi verskih skupnosti, ki niso pravne osebe) so odgovorna razna društva in fundacije, ki so pravne osebe, posebej ustanovljene za promocijo takih dejavnosti.

Po določilih 4. odstavka 24. člena Ustave, sta verska in etična (duhovna) vzgoja pod vodstvom in nadzorom države. Kultura vere in etika kot predmeta sta v osnovnih in srednjih šolah obvezna. Zunaj tega se posameznik lahko versko izobražuje le po svoji lastni izbiri oziroma po izbiri svojega zakonskega skrbnika, če je mladoleten.

V skladu z dodanim 3. členom Zakona o ustanovitvi in dolžnostih Urada za verska vprašanja, le-ta izvaja tečaje za učenje in poučevanje Kor'ana, udeležijo pa se jih lahko neobvezno in prostovoljno vsi, ki so že končali osnovno šolo. Za otroke, ki se želijo teh tečajev udeležiti, se zahteva pisna privolitev staršev. Tako potrdilo pa ni potrebno za verouk, ki je obvezen v osnovnošolskem in srednješolskem programu.

Turčija v vojski nima kaplanov, v šoli je obvezen predmet o religiji, ni pa niti v šoli, niti v vojski skupne molitve. Obstaja pa ministrstvo s kakimi 1000 zaposlenimi, ki skrbi za plače imamov, vzdrževanje in gradnjo cerkva in podobno.

Združene države Amerike

Združene države Amerike so utelešenje ameriškega religijsko-kulturnega vzorca, je zapisal Smrke (1996) v svoji izčrpni analizi religijsko - kulturnih vzorcev zahodne civilizacije. Zgodovinsko izhaja iz izkušnje verske preganjanosti mnogih priseljencev iz Evrope in prevladujočega protestantskega naboja, kar pa ni prineslo splošne notranje pluralnosti ali medsebojne strpnosti vseh verskih skupnosti v prejšnjih stoletjih. Posebno ne v posameznih kolonijah, oziroma državah, kjer je bila določena veroizpoved tudi formalni pogoj ali prepreka za politične funkcije.

Na zvezni ravni so voditelji z dolgoročno vizijo kmalu spoznali, da je verski pluralizem nujnost in to zapisali v Ustavo (No-Establishment Clause). Tako prvi amandma Ustave iz leta 1791 določa: Kongres ne sme sprejeti nobenega zakona glede ustanovitve religije ali prepovedi njenega svobodnega izvrševanja, ne sme zmanjšati svobode govora ali tiska, niti pravice ljudi do miroljubnega zbiranja in pravice do vloge za popravo krivic.⁴⁵

Ta prepoved je veljala le za Kongres, ne pa za posamezne države, ki so na versko pluralnost „de iure“ in „de facto“ prehajale v devetnajstem stoletju. Čepar (2000) ugotavlja, da je bilo kritiko religioznih testov za opravljanje katerekoli javne službe slišati že na ustavodajni konvenciji leta 1787, nasprotovanje testom je močno naraslo konec osemnajstega stoletja, izginili pa so šele pozno v devetnajstem stoletju.⁴⁶ Najpočasneje je popuščal značilen trdovraten odpor do vsega katoliškega.⁴⁷ Kljub prvemu amandmaju je bilo v devetnajstem stoletju nepredstavljivo, da bi bil za predsednika ZDA izvoljen

⁴⁵ Ta amandma so Vrhovno sodišče ZDA in druga sodišča v različnih odločbah interpretirala in o tem napisala obširne obrazložitve. Več o tem ja zapisal Čepar (2000).

⁴⁶ V državi North Carolina je test ostal do leta 1835, v New Jerseyu do leta 1844, v državi New Hampshire pa so glavne državne službe ostale omejene na protestante do leta 1877. Čepar (2000, str. 225)

⁴⁷ Prvi Rimokatoličan je zasedel svoje mesto v državni skupščini New Yorka leta 1806. Čepar (2000, str. 225)

katoličan; to se je prvič zgodilo šele v drugi polovici dvajsetega stoletja, ko je predsednik postal John F. Kennedy.

Razvoj ameriške uradne teorije je šel v smer Jeffersonovega „zidu ločenosti“ med državo in cerkvami, ki ni dovoljeval favoriziranja katere izmed cerkva s strani države ali kakršnekoli državne pomoči cerkvam. Osnovni prvini te teorije sta verska pluralnost in ločenost cerkva od države, ki sta živeli v okolju, kjer je bil velik delež krščanskih religij s poudarkom na neposrednem odnosu posameznika do boga in močna prisotnost protestantske delovne etike. Cerkve so prostovoljna združenja, prepuščena zakonom duhovnega in tvarnega prostega trga, država pa jim vendarle pomaga z davčnimi olajšavami.⁴⁸ Vse to je močno vplivalo na oblikovanje ameriške družbe.⁴⁹ Vsekakor je ob strogi ločenosti cerkva od države ameriška družba za razliko od marsikatere evropske močno proreligiozna⁵⁰, empirične sociološke raziskave pa beležijo visoke religijske statistike.⁵¹

Wilcox in Jelen (2002) ugotavljata, da ima sicer „visoki zid“ ločitve med cerkvijo in državo veliko lukenj.⁵² Versko življenje je živahno. Brez njega si celo ne moremo razložiti političnega dogajanja. Na predsedniških volitvah so kandidati obeh večjih strank omenjali Boga in Jezusa. Senator Joseph Lieberman je ob sobotah prekinil kampanjo.⁵³

V javni šoli ni verouka, razvito pa je privatno šolstvo od vrtcev do univerze. Interpretacija verske svobode ter ločitve cerkva in vere od države je predmet sodnih odločb na sodiščih različnih stopenj. Sodišča so razsojala na primer leta 1985 o ustavnosti „minute molka za meditacijo in prostovoljno molitev“ (Wallace v. Jaffree), 1980 o izobešenju desetih

⁴⁸ Iz verske svobode pa so bili pravno dvesto let izključeni staroselci, katerih religije so postale formalno enakopravne šele z letom 1968. Glej Smrke (1996, str. 37).

⁴⁹ Smrke (1996) navaja posledične religijsko-kulturne zadržanosti kot na primer, da ni bilo izrazitejših protiklerikalnih gibanj niti izbruhov sekularnih religij, prav tako ne izrazite opozicijske politične skupine ali politične stranke, ki bi se izrazito povezovala z eno religijsko izbiro; razmere so silile cerkve k organizacijskim inovacijam, značilna je visoka “religijska mobilizacija” ali “živahno religijsko življenje”.

⁵⁰ Po pripovedovanju nekega študenta je na povprečni ameriški univerzi zelo nenavadno, da bi študent ne bil veren. Če bi to povedal svojim kolegom, bi ga verjetno vprašali ali vsaj pomislili: “What’s wrong with you? - Kaj je narobe s teboj?”

⁵¹ Leta 1990 se je 81.7% Američanov štelo za religiozne (evropsko povprečje je takrat bilo 57.3%), več kot 90% pa jih veruje v boga.; 61% ljudi se verskega obreda udeleži enkrat ali večkrat mesečno. Glej Smrke (1996), str. 38.

⁵² Na primer besede “V Boga zaupamo” na denarju, molitev ob začetku zasedanja Kongresa, Mojzesov lik v zgradbi Vrhovnega sodišča, nagovori predsednikov z željo po božjem blagoslovu, Wilcox, Jelen (2002, str. 298).

⁵³ V ZDA smo bili med predsedniškimi volitvami leta 2000 priča verski mobilizaciji v državi, ki je v svetu znana po ločitvi med cerkvijo in državo.” Jelen, Wilcox (2002, str.2)

zapovedi na stenah javne šole (Stone v. Graham), 1968 o poučevanju evolucije v javnih šolah (Epperson v. Arkansas) itd.⁵⁴ in izdelala obširne obrazložitve. Posebej je za nas zaradi primerjave z odločbo slovenskega Ustavnega sodišča zanimiv primer iz leta 1981 (Widmar v. Vincent), ki je razveljavil prepoved uporabe univerzitetnih zmogljivosti za molitev in religiozne razprave študentskih skupin.⁵⁵ Predvsem v zadnjih petnajstih letih pa se pozornost vedno bolj usmerja na varovanje verske svobode zunaj ZDA.

Zakon o mednarodni svobodi religije (International Religious Freedom Act of 1998), ki je bil leta 1999 dopolnjen (Public Law 106-55-Aug.17, 1999) določa ustanovitev Urada za mednarodno versko svobodo znotraj State Departmenta. Med nalogami Urada je tudi sodelovanje z Državnim sekretarjem pri pripravi tistih delov Poročila o človekovih pravicah, ki se nanašajo na versko svobodo. Dalje določa ustanovitev Komisije Združenih držav za mednarodno versko svobodo (United States Commission on International Religious Freedom). Komisijo sestavljajo poleg ambasadorja, ki vodi Urad, še devet državljanov ZDA in sicer tri imenuje predsednik ZDA, tri imenuje predsednik Senata, tri pa "speaker" Spodnjega doma. Komisija izdaja letna poročila Predsedniku, Državnemu sekretarju in Kongresu in v njih dajejo tudi priporočila glede možnih ukrepov. Določa, da je med osebjem "National Security Council" tudi Posebni svetovalec predsednika za mednarodno versko svobodo, ki predstavlja povezavo med splošnim ambasadorjem, ki vodi Urad, Komisijo ZDA za mednarodno versko svobodo, Kongresom in verskimi nevladnimi organizacijami. Zakon tudi določa možne predsednikove ukrepe, oziroma ravnanje v odnosu do drugih držav v zvezi z ugotovljenim stanjem.

6. 2 Evropske države

Ko se v razpravi pojavi beseda Evropa, lahko zapademo skušnjavi, da bi ta zemljepisni pojem obravnavali kot sociološko, politično in pravno celoto. To žal ne gre. Evropa je

⁵⁴ Za ugotavljanje, kdaj prihaja do prepovedanega pospeševanja ali oviranja religije, je Vrhovno sodišče ZDA razvilo poseben tridelni test za preizkus ustavnosti državnih predpisov. Več o tem testu in posameznih primerih glej v Čepar (2000).

⁵⁵ Leta 1984, tri leta po primeru Widmar, je Kongres sprejel Zakon o enakem dostopu, ki je razširil pravice dostopa, ki jih je primer Widmar priznal univerzitetnim študentom, tudi na učence srednjih šol. Zakon med drugim določa: "Protipravno je dejanje katerekoli javne srednje šole, ki dobiva zvezno finančno pomoč in ki ima omejen odprt forum, s katerim bi šola omejevala odprt forum tako, da bi odrekla enak dostop katerikoli učencem, ki želijo imeti srečanje znotraj tega omejenega odprtega foruma na temelju religiozne, politične, filozofske ali druge vsebine govora na takih sestankih." Čepar (2000, str. 256, 257).

sociološko, politično in pravno heterogena in jo je kot tako treba obravnavati. Medtem ko je v procesu združevanja dosegla visoko stopnjo enotnosti na političnem, pravnem in gospodarskem področju, saj uvaja celo skupno valuto, pa poenotenje ali združevanje ni vidno na področju odnosov med državo in verskimi skupnostmi. Vse evropske države zagovarjajo in zagotavljajo versko svobodo. Toda cerkvenega prava držav članic se Evropska unija ne loteva, piše Minkenberg (2003). To dejstvo pride do izraza že pri odločanju o zgradbi naloge. Države bi lahko grupirali v skupine v skladu z religijsko-kulturnim vzorci.⁵⁶ Odločili smo se za politični kriterij. Ko smo spoznali Avstralijo in vse tri zunajevropske članice zveze Nata, se posvetimo najprej članicam EU pred letom 2004, potem državam, ki so članice postale leta 2004 in končno nečlanicam. Te bi gotovo lahko ločili v dve skupini na osnovi dejstva ali imajo za seboj izkušnjo socialističnega enopartijskega sistema, ali te izkušnje nimajo (Norveška, Švica, Islandija), vendar smo se tudi pri nečlanicah odločili za abecedni vrstni red.

Na vprašanje, kaj je z evropsko liberalno demokracijo in načelom verske nevtralnosti države, je poskušal odgovoriti Madeley (2003). V svojem članku definira karakteristično potezo liberalizma oziroma liberalne države v odnosu do vere: "liberalna država je država, ki ne postavlja državljanom nobenega koncepta o dobrem" (str. 5) v smislu razlikovanja med dobrim in zlom. V analizi de iure in de facto stanja se posluži dinamičnega pristopa in sicer analizira evropske države najprej v letu 1980, torej pred padcem berlinskega zidu, potem pa še v letu 2000, ko so demokratične institucije večinoma že vzpostavljene. Za leto 1980 ugotavlja, da med 35 obravnavanimi evropskimi državami ni najti nobenega primera popolne nevtralnosti države (str. 15). Pri tem poleg zahodno evropskih držav analizira tudi vzhodno evropske, pri katerih se odsotnost nevtralnosti kaže v državnem nadzoru, prepovedi politizacije, ali prizadevanju države za uničenje vere. Razpredelnica za leto 2000 kaže prehode po padcu berlinskega zidu in sicer pretežno v smeri odpravljanja državnega nadzora religije in uvajanja državne podpore. Večina prejšnjih ateističnih držav je prešla v tip verske in ne v tip sekularne države. Od zahodnoevropskih je le Švedska leta 2000 de iure prešla iz skupine verskih v skupino sekularnih držav. Avtor omenja pojav značilen za članice EU, ki ga označuje z najdaljšo angleško besedo "antidisestablishmentarianism", opredeljuje pa ga morda najboljše stališče britanske

⁵⁶ Smrke (1996) uvršča Veliko Britanijo v poseben angleški ali britanski vzorec, Švedsko, Dansko, Norveško in Finsko v skandinavski luteranski vzorec, Nizozemsko, Švico in Nemčijo v mešani (dualni) vzorec, Italijo, Španijo, Portugalsko, Francijo, Avstrijo, Slovenijo, Hrvaško, Slovaško, Irsko, Poljsko, Češko in Madžarsko v latinski (katoliški) vzorec, Rusijo, Bolgarijo, Makedonijo, Romunijo in Srbijo pa v pravoslavni vzorec.

laburistične vlade, da “ne bo razmišljala o ukinitvi državnosti Anglikanske cerkve, razen če bi cerkev sama to želela”. “Do uresničitve verske nevtralnosti države je v Evropi še daleč”, zaključuje avtor. Kot ogrodje za primerjalno analizo odnosov med cerkvijo in državo v evropskih državah isti avtor v Madeley (2003,1) ponuja razdelitev Evrope na tri kompaktne bloke (katoliškega, protestantskega in pravoslavnega) z dvema mešanima pasovoma. Ta delitev je dosti bolj stabilna, kot politični zemljevid Evrope. Preživela je nekaj stoletij, med drugim zadnje z dvema svetovnjima vojnama in s tem povezanimi političnimi spremembami. Če upoštevamo razlike in podobnosti med temi tremi vejami krščanstva, ki je zaznamovalo vse evropske narode in države, si lažje razlagamo odnose med cerkvijo in državo v posameznih državah Evrope.

Zanimivo je vprašanje, ki si ga je postavil Minkenberg (2003), kako različni modeli ureditve odnosa država – cerkev vplivajo na politične odločitve. Odgovor je skušal dobiti z analizo družinske politike in zakonodaje o splavu v treh evropskih državah: Veliki Britaniji, Franciji in Nemčiji. Te tri velike evropske države so predstavnice treh modelov ureditve odnosov med državo in cerkvijo: Velika Britanija modela državne cerkve; Francija modela stroge ločitve; Nemčija pa vmesnega modela, v katerem se zamisel ločitve delno dopolnjuje s področji prekrivanja in sodelovanja med državo in cerkvijo. Avtor zaključuje, da omenjene razlike v modelih le delno razlagajo različnost ali podobnost politik; za popolnejšo razlago je treba vključiti druge politične in kulturne variable. Vendar ugotavlja, da so državne cerkve manj učinkovite pri zagovarjanju cerkvenih stališč: “Cerkve, ki so proste spon povezave z državo (establishment), so lahko bolj učinkovite, če se za to odločijo.”

Enyedi (2003) predlaga osem področij oziroma spremenljivk za nadaljnje raziskave odnosov med državo in cerkvijo. V bogastvu različnih pravnih in dejanskih ureditev se analiza teh osmih spremenljivk pokaže kot kompleksna zadeva, ki zahteva multidisciplinaren pristop in poznavanje različnih področij od nacionalne statistike, kulture do zgodovine in gospodarstva. Predvsem pa avtor v zaključku⁵⁷ poudarja pomen političnega konteksta. Cerkev in država sta del institucionalnega političnega stanja, ki nas obdaja, zato jih ne moremo preučevati izolirano.

⁵⁷ Glej Enyedi (2003,1).

Zbrani viri uporabljajo dva pristopa. Prvi pristop, ki je v manjšini, izhaja iz danih dejstev glede obstoja ver, cerkva in infrastrukture ter potencialov, s katerimi razpolagajo. Sprašuje se, kako vse to izkoristiti v dobro vseh ljudi. Drugi pogostejši pristop izhaja iz modela, da imamo več kandidatov, ki so praviloma enakopravni in se potegujejo za razdelitev nekih ugodnosti (pravic), ki jih država lahko podeli ali pa ne. Predpostavlja se, da država te možnosti ima in sicer neodvisno od tega, kako ugodnosti razdeli. Vprašanje, kako država te možnosti zagotavlja, kako pride do denarja itd, se v tem modelu ne postavlja. Vidik dolžnosti države, da najbolje in najceneje (optimalno) izvršuje določene naloge (obramba, izobraževanje, zdravljenje, sociala, ...) in je zato dolžna upoštevati, kdo ji pri tem najceneje pomaga, ni poudarjen.

6. 2.1 Članice Evropske Unije pred letom 2004

Avstrija

Razmerje med državo in verskimi skupnostmi urejajo naslednji pravni viri: Državni ustavni zakon o splošnih pravicah državljanov z dne 21. 12. 1867, Zakon o zakonskem pripoznavanju verskih skupnosti z dne 20. 5. 1874, Konkordat z dne 5. 6. 1933, cerkvene pogodbe, sklenjene na zvezni ravni, in Zakon o verskih skupnostih kot pravnih osebah, sprejet leta 1998.⁵⁸

Zakonsko priznane cerkve in verske skupnosti so v Avstriji tiste, ki so bile priznane (ali bodo) po odredbi Ministrstva za šolstvo in kulturo - po zakonu o zakonskem pripoznanju verskih skupnosti z dne 20. 5. 1874 in tiste, ki so priznane neposredno po zakonu.

Neposredno po zakonu so priznane: Katoliška cerkev, Evangeličanska cerkev, Grška vzhodna cerkev in Izraelitska verska skupnost. Kriteriji za navedeno vrsto priznanja so povsem politične narave.

Za priznanje po zakonu o pripoznanju verskih skupnosti je potrebno, po izpolnitvi zakonskih predpostavk, pri Ministrstvu za šolstvo vložiti pravni zahtevek. Pravica do

⁵⁸ Podatki so povzeti po predavanju Schwarz (2002).

pripoznanja ne obstaja. Zoper zavrnitev pripoznanja zato ni dovoljena pritožba na upravno sodišče.

Pogoja za pripoznanje verske skupnosti sta:

- da verski nauk, bogoslužje, statut in izbrano ime niso v nasprotju z zakonom ali moralo;
- da je zagotovljena ustanovitev in obstoj vsaj ene verske občine, ki se ustanovi v skladu z zahtevami tega zakona.

Pristojni organ izda dovoljenje za ustanovitev verske občine na podlagi izkaza, da ima verska občina zadostna sredstva ali da si jih lahko priskrbi na drug, zakonsko dovoljen način, in tako zagotovi delovanje potrebnih bogoslužnih objektov, redno izvajanje dušnega pastirstva in verskega pouka. Verska občina se ne sme ustanoviti pred pridobitvijo ustreznega dovoljenja.

Zakon iz leta 1998 zahteva za pridobitev pravne osebnosti poleg drugih pogojev tudi dokazilo, da verski skupnosti pripada najmanj 300 oseb s stalnim prebivališčem v Avstriji.⁵⁹

Pravno podlago za delovanje katoliške cerkve v Avstriji zagotavlja Konkordat med Svetim sedežem in Republiko Avstrijo iz leta 1933. Katoliška cerkev uživa v Republiko Avstriji položaj javno pravne osebe, posamezne ustanove pa po kanonskem pravu tudi položaj pravne osebe, če je tako predvideno. Pripadnikom zakonsko nepriznanih veroizpovedi je zagotovljeno izpovedovanje vere v zasebnem življenju, kolikor le to ne nasprotuje veljavnim zakonom in običajem.

Anton Boschitz, za verouk zadolženi šolski inšpektor na Koroškem, je v intervjuju za Mladino (Žerdin, 2003) opisal sistem verouka v avstrijskih srednjih (po njihovo višjih šolah). Verouk ni privilegij določenih verskih skupnosti, ampak posledica dolžnosti države, da državljanom omogoči priti do religiozne izobrazbe. Verouk je določen v konkordatu s Svetim sedežem. Ta je bil sprejet leta 1933, potem pa večkrat noveliran. Aneks, ki govori o šolstvu, je bil sklenjen leta 1962. Verouk je obvezen z možnostjo odjave. Pred 14. letom jih lahko odjavijo starši, pozneje pa sami. Na 55 višjih šolah je na

⁵⁹ Glej v "Bundesgesetz über die Rechtspersonlichkeit...."

Koroškem 22 tisoč šolarj in šolarjev. Odjavljenih je okrog 8 odstotkov. Na Dunaju je odjav več. Verouk ni zadnja ura šolskega dne. Vendar je po mnenju gospoda Boschitza prosta ura glavni razlog za odjavo. Učitelja potrđi cerkev. Brez "missio canonica" nihče ne more poučevati verouka. Za to je potreben, ne pa zadosten pogoj dokončan študij teologije. Učni načrt in knjige potrjuje škofovska konferenca, nezadostnih ocen pri tem predmetu ni.

Javnopravni status in s tem pravico vstopiti v šolski sistem ima 13 verskih skupnosti. Če so v enem razredu vsaj 3 osebe, ki izražajo pripadnost določeni verski skupnosti, in niso odjavljene od verouka, ima ta verska skupnost pravico do ene ure verouka tedensko. Če je teh oseb v razredu več kot 10, imajo pravico do dveh ur tedensko. V razredu visijo slika zveznega predsednika, križ in grb.

V Avstriji je bilo tudi obdobje, ko v šoli ni bilo verouka. To je bilo v času nacizma. Hitler je 1938 odpravil verouk, češ da vera škoduje nacizmu.

Zgodovinski razvoj odnosov med cerkvami in državo je opisal Kerševan (1994)⁶⁰, pravno ureditev verskih skupnosti v Avstriji pa je izčrpno podala Prepeluh (2000).

Belgija

V Belgiji imajo sistem priznavanja ver oziroma cerkva. V ustavi je določilo, da so duhovniki priznanih cerkva plačani od države.⁶¹ Vsako cerkev oziroma vero priznajo s posebnim zakonom. Vlogo za tak zakon je treba vložiti na Ministrstvo za pravosodje, ki presodi, ali pripravi predlog takega zakona. Rok i za morebitno odločitev ne obstajajo. Na ministrstvu presojajo predvsem število vernikov (najmanj 25 000), družbene korenine vere, čas obstoja na tem ozemlju in stabilnost cerkvene organizacijske strukture, ki mora biti dovolj dobro organizirana, da predstavlja cerkveno vodstvo pri civilnih oblasteh. Lahko

⁶⁰ "Današnja Avstrija je kot posebna državna enota proizvod in dediščina habsburške dinastije." (Kerševan, 1994, str.401)

⁶¹ V Napoleonovih časih je bila cerkvi odvzeta lastnina, iz katere dohodkov se je dotlej preživljala. V zameno je bila duhovnikom določena državna plača, ki pa je bila in je nizka. Država je prevzela tudi vzdrževanje cerkva in drugih cerkvenih zgradb. Ker je od Napoleonovih časov Cerkev pridobila nekaj premoženja, na primer iz darovanih zgradb (zapisano dedovanje), iz katerega je nekaj dohodka, sedaj država ne pokriva popolnoma vzdrževanja zgradb, ampak so izdelani stroškovni standardi vzdrževanja, ki se primerjajo z dohodki na primer župnije, razliko pa pokrije država. V Dokumentu Ministrstva za pravosodje z dne 15. 7. 2003 je podatek, da je leta 2003 bilo za plačilo 6 000 verskih delavcev v proračunu 90 milijonov evrov.

tudi pomen za večjo skupino priseljencev. To so na primer upoštevali pri priznanju pravoslavne cerkve. Doslej so priznane katoliška, protestantska, pravoslavna (grška in ruska brez diferenciacije med njima), anglikanska, izraelitska in muslimanska. Priznana pa je tudi organizirana skupnost nekonfesionalnih prepričanj, kateri država tudi plačuje „duhovnike“.

Ostale verske skupnosti pridobijo status pravne osebe na podlagi zakona o društvih (association), po katerem pridobi pravno osebnost še veliko drugih skupin. Država ne ve, katere od skupin, registriranih po zakonu o društvih, se imajo za verske skupnosti, ker bi raziskovanje tega bilo v nasprotju s „privacy law“. Torej tudi spisek delujočih verskih skupnosti ne obstaja.

Belgija ima tudi zakon o škodljivih sektah, na osnovi katerega je ustanovljen parlamentarni posvetovalni organ, ki pa je situiran na Ministrstvu za pravosodje. Tu starše in druge informirajo in jim tudi dajo pravne nasvete, kako ukrepati pred sodišči.

Sporazuma s Svetim sedežem nimajo.

V ustavi piše (21. člen , druga alineja), da mora biti civilna poroka vedno sklenjena pred cerkveno.

Verskih prostorov ni treba prijaviti.

Ne zahteva se pisno soglasje za verouk, mišljeno je, da je implicitno dano. Če so dvomi, se ga lahko zahteva.

Danska

Imajo državno cerkev. Duhovniki so plačani od države iz cerkvenega davka, ki je praviloma obvezen za vse državljane. Državljeni pa imajo možnost zahtevati, da se ga ne plačuje, vendar to trenutno ni množično. Uspeh zahteve je nejasen. Država financira tudi vzdrževanje cerkvenih zgradb.

Verske zadeve ureja Ministrstvo za cerkvene zadeve, ki je najvišje upravno telo Ljudske cerkve. Zakonodajalec te cerkve je parlament in cerkev ima svoj zakon.

Ustava iz leta 1953 določa:

Evangelikianska luteranska cerkev je državna ("established ") cerkev na Danskem in je kot taka financirana od države.

Njeni duhovniki veljavno poročajo in po tej poroki ni treba iti še na matični urad.

Kralj je član Evangelikianske luteranske cerkve.

Danci ne govorijo, da imajo državno cerkev, ampak, da je to ljudska cerkev.

Ustava določa, da se zadeve v zvezi z drugimi cerkvami (religious bodies) ureja z zakonom. Vendar takega zakona doslej niso sprejeli, ampak so se odločili, da tak zakon ni potreben.

Verskim skupnostim torej ni treba prijavljati svoje ustanovitve ali delovanja in tudi ne prostorov za to delovanje. Prav tako ne zahtevajo pisnih dovoljenj staršev za obisk verouka njihovih otrok. V skladu z versko svobodo seveda verske skupnosti lahko delujejo. Člen 67 danske ustave določa, da lahko državljani ustanovljajo kongregacije za čaščenje Boga, na način , ki se sklada z njihovimi prepričanji, če ne učijo ali delajo ničesar, kar bi bilo v nasprotju z moralo in javnim redom. Pravno osebnost dobijo kot društvo, ki lahko opravlja tudi pridobitno dejavnost. Če pa želijo davčne olajšave, ali pravico državno veljavno poročati, potem morajo vložiti prošnjo in zadoščati določenim kriterijem, da se jih prizna kot versko skupnost. Vendar neposrednega financiranja, kot njihova ljudska cerkev, ne dobijo.

Zadnjih nekaj let je bilo odobravanje statusa verskih skupnosti liberalno, zadnje leto pa so nekoliko zaostri. Tako na primer niso priznali za versko skupnost skupnosti, ki časti stara nordijska božanstva. Pri „tujih“ verskih skupnostih vedno bolj poudarjajo zahtevo po prilagajanju domači kulturi. Na primer za muslimanske imame, ki so nekateri govorili v arabščini, zahtevajo znanje danskega jezika. Podobno se dogaja tudi na Nizozemskem.

Džamije na Danskem nimajo, čeprav obstaja kar 18 islamskih verskih skupnosti, ki pa med seboj niso složne. Muslimani doslej niso zgradili svojega objekta, ampak imajo molilnice v kupljenih obstoječih zgradbah.

Imajo diplomatske odnose s Svetim sedežem, nimajo pa mednarodnih sporazumov z njim.⁶²

Finska⁶³

Velika večina Fincev (4 milijone 391 tisoč od skupno 5 milijonov 29 tisoč leta 1991) pripada Evangeličanski Luteranski Cerkvi.

V 12. in 13. stoletju je bila Finska večinoma del Švedske in je tako prišla pod vpliv zahodnega krščanstva. Samo en njen del je ostal pravoslaven. Cerkev je bila neodvisna od svetnih oblasti. Reformacija (1530- 1593) je podredila cerkev svetni oblasti. Kralj je postal cerkveni voditelj namesto papeža in Protestantska cerkev edina cerkev kraljestva. V 17. in 18. stoletju je bila Cerkev državna cerkev. Isti odnos med državo in cerkvijo se je nadaljeval, ko je Finska 1809 postala del Rusije. Leta 1922 je bil sprejet Zakon o verski svobodi. Istočasno sta Luteranska in Pravoslavna cerkev, na osnovi dejstva, da jima pripada večina prebivalstva, za razliko od ostalih cerkva, dobila status javnopravne osebe. Leta 1993 je bil Cerkveni zakon razdeljen na dva dela: zakon, ki ga sprejema država, ureja odnos med cerkvijo in državo; del zakona, ki določa interne cerkvene zadeve pa je v pristojnosti cerkve.

Zakon o verski svobodi iz leta 1922 določa postopke in pogoje za ustanovitev in delovanje drugih verskih skupnosti (poleg Luteranske in Pravoslavne cerkve, ki imata status ljudske cerkve, lahko bi rekli tudi državne, saj imata vsaka svoj v parlamentu sprejeti zakon). Versko skupnost lahko ustanovi najmanj 20 prebivalcev Finske. Register verskih skupnosti vodi Ministrstvo za izobraževanje. Dejstvo, da lahko versko skupnost ustanovijo prebivalci

⁶² Informacije o Danski so pridobljene s pogovori s sodelavci danskega ministrstva za verske zadeve (Kirkeministeriet), veleposlaništva in drugimi ter iz Dokumenta Royal Danish Embassy z dne 10. 7. 2003.

⁶³ Gradivo o finski izvira iz Dokumenta Embassy of Finland (11. 3. 2003), Dokumenta Ministrstva za vzgojo (6. 8. 2003), ki vsebuje tudi seznam 50 na Finskem registriranih verskih skupnosti, pogovorov s sodelavci obeh uradov in prispevka Heikkilä, Knuutila, Scheinin (1996).

in ne državljani je izjema od tradicije, ki je veljala do leta 1980. Razlog za to so bile med drugim tudi težave Judov pri pridobivanju finskega državljanstva pred letom 1919.

V letih 1998-2002 so pripravili nov zakon, ki začne veljati s 1. avgustom 2003. Angleškega besedila še ni na voljo. Po novem zakonu je registracija verskih skupnosti na „National Board of Patents and Registration Finland“. Ko skupnost zaprosi za registracijo, odbor (board) ekspertov na ministrstvu za izobraževanje pregleda prijavo. Odbor določi, ali dotična skupnost ima značaj verske skupnosti. Po potrditvi odbora ekspertov se skupnost registrira na državnem patentnem in registracijskem uradu, če njihov statut ustreza zahtevam zakona. Eden od pogojev je še vedno 20 podpisnikov. Statut mora imeti določene obvezne elemente, namen skupnosti mora biti versko čaščenje v obredni obliki. Novi zakon določa, da namen ne sme biti pridobivanje dobička in ne sme imeti dejavnosti primarno gospodarske narave.

Luteranska in Pravoslavna cerkev sta javnopravni osebi. Poleg teh dveh je še 50 drugih registriranih verskih skupnosti. Verske skupnosti uživajo davčne olajšave. Nimajo pa verske skupnosti (razen prvih dveh) finančne podpore države.

V šolskem programu je tudi verski pouk.

Financiranje cerkva gre preko cerkvenega davka, ki ga pobira država. Plačati ga morajo vse pravne osebe razen verskih skupnosti. Ta davek dobiva Luteranska cerkev, razen za tiste pravne osebe, katerih večino delnic imajo pravoslavni, ali če je večina članov pripadnikov Pravoslavne cerkve. V tem primeru gre davek Pravoslavni cerkvi. Luteranska cerkev se je odločila za možnost, da gre ta davčni prihodek od določene pravne osebe tudi kaki drugi verski skupnosti, če je dotična pravna oseba, ki davek plača, tesno povezana s to versko skupnostjo. Luteranska cerkev, Pravoslavna cerkev in registrirane verske skupnosti so oproščene državnega davka na dohodek. Pokopališča so oproščena davka od zemljišč.

Luteranski in pravoslavni škofje ter duhovniki v oboroženih silah in zaporih so plačani od države iz proračuna, duhovnike po župnijah pa plačujeta cerkvi iz cerkvenega davka.

Šele v času švedske vladavine je Cerkev na osnovi zakona iz leta 1734 lahko državno veljavno poročala svoje vernike. Do takrat se je cerkvena poroka razumela kot cerkveni

blagoslov že obstoječe zakonske zveze. Potem pa je cerkvena poroka postala edina uradna oblika sklenitve zakonske zveze. Tako je ostalo tudi pod Rusko vladavino do začetka 20. stoletja. Pravico sklepati zakone je dobila tudi Pravoslavna cerkev. Leta 1917 je bila uvedena poleg cerkvene možnost civilne poroke na matičnem uradu. Pravico veljavno poročati pa so dobile tudi druge registrirane verske skupnosti. Tako je cerkvena poroka ostala večinski način sklepanja zakonske zveze, matični urad pa je bil izjemen način. Obstaja pa možnost cerkvenega blagoslova že sklenjene poroke pred matičnim uradom.

Luteranska in Pravoslavna cerkev sta osebi javnega prava, imata vsaka svoj zakon, ki določa odnose z državo in interne zadeve. Luteranski zakon celo določa postopek za spreminjanje tega zakona. Druge verske skupnosti so pravne osebe zasebnega prava in delujejo v skladu z Zakonom o verski svobodi. So torej avtonomne pravne osebe in njihovi člani ne odgovarjajo za njihove morebitne dolgove. Vendar je pravica do lastnine omejena s predpisom, ki predvideva dovoljenje vlade za pridobitev lastnine, ki ni potrebna za versko dejavnost. Ti dve skupnosti lahko veljavno poročata. Lahko pa za to pravico zaprosijo tudi druge.

Če skupina, ki se ima za versko skupnost, ne izpolnjuje pogojev, da bi bila registrirana v skladu z zakonom, ima dve možnosti. Lahko uresničujejo svobodo vere brez pravne osebnosti, ali pa pridobijo pravno osebnost po Zakonu o društvih (Act on Associations, no. 503, 1989), ki zahteva 3 osebe za ustanovitev.

Sporazumov s Svetim sedežem ni. Katoliška cerkev je ena od registriranih.

Prostorov ni treba prijaviti, morajo pa po novem zakonu pridobiti dovoljenje, da bi lahko posedovale kaj drugega kot cerkev.

V šoli je verski pouk (v veri večine prebivalstva šolskega okrožja) in je obvezen za pripadnike vere, v kateri je verski pouk.

Francija

Francoski Zakon o ločitvi cerkve in države iz leta 1905 v členih 18 - 24 omogoča verskim skupnostim, da ustanovijo "versko asociacijo", ki mora po tem zakonu kriti stroške delovanja, vzdrževanja in bogoslužja verske skupnosti. Verske asociacije imajo pravno osebnost in so lastnice premoženja, s katerim, v okviru, določenim z zakonom, gospodarijo, zlasti pa sklepajo vse pogodbe, ki so koristne za dobro upravljanje njihovega premoženja. Njihova sposobnost posedovanja je omejena le na premoženje, ki ima verske cilje, ne pa tudi na posedovanje premoženja za karitativne cilje ali poučevanje. Po drugi strani morajo biti vse njihove pridobitve, odplačne ali neodplačne, odobrene od države. Zakon tudi podrobno določa zahtevano sestavo asociacij, njihovo velikost v razmerju do lokalnega prebivalstva, vire sredstev, ki jih morajo v celoti zagotavljati verniki, razen zneskov, namenjenih za popravilo spomenikov, katerih plačila se ne štejejo za prepovedano podporo. Verske skupnosti niso omejene na ustanavljanje verskih asociacij, pač pa lahko ustanavljajo organizacije, ki so pravni subjekti po občem pravu - (društva, vzajemne zavarovalne družbe itd.).

Glede na splošnost definicije zakona, da "versko asociacijo" lahko ustanovi vsaka skupina, ki se pripozna, da pripada cerkvi oz. "kultu", se postavljajo številna praktična vprašanja, ki jih rešujejo sodišča.

Ta v Evropi najbolj stroga ločitev cerkve od države pa ne velja za celotno Francijo. V okrožjih Spodnjega in Zgornjega Rena ter Moselle je bila s soglasjem Svetega sedeža in Francije, zaradi zgodovinskih razlogov, ponovno vzpostavljena konkordatska uprava, ki daje v teh provincah posebni, ugodnejši, položaj katoliški, protestantski in judovski veroizpovedi. Ugodnosti imajo obliko uradno priznanih subvencij, ki se odobravajo cerkvam, določene cerkvene organizacije imajo značaj javnih ustanov, v šolski program je vključen verouk, v državno univerzo sta bili sprejeti dve teološki fakulteti.

V Franciji ne obstaja⁶⁴ sistem priznavanja, niti sistem registracije verskih skupnosti. Člani vere ali kulta se lahko deklarirajo za društvo oziroma združenje (association), da bi pridobili lastnost pravne osebe. Na prefekturi morajo priložiti statut društva, vendar

⁶⁴ Dokument Bureau central de cultes z dne 11. 7. 2003.

registracija statuta v administrativni službi nima zveze s priznanjem kulta kot takega. Statuti društev so definirani z zakonom s 1. januarja 1901. Če pa verska skupnost želi imeti prednosti (privilegije), ki jih predvideva zakon, se mora oblikovati v versko združenje (association cultuelle), katerega statut mora ustrezati kriterijem, ki jih določa zakon z 9. decembra 1905 o ločitvi cerkva od države. Službe na prefekturi preverijo skladnost statuta z zakonom iz leta 1905 in skladnost dejavnosti združenja s statutom, potem pa lahko dodeli združenju posebne davčne olajšave, ki so namenjen verskim združenjem. Lahko se pa združenje, ki pripada nekemu kultu, konstituira kot kongregacija in je kot taka od države priznana, če ustreza zakonu iz leta 1901. Za registracijo torej ni državnega organa.

Nobena cerkev ni registrirana.

Zakon iz 1905 prepoveduje državi financiranje verskih združenj. Lahko pa dobijo davčne olajšave, vendar nimajo seznama verskih združenj, ki to uživajo.

Verska združenja in kongregacije ne smejo opravljati pridobitnih dejavnosti.

Sporazumov s Svetim sedežem, ki bi jih potrdil parlament, ni, obstajajo pa pisma iz leta 1923, ki so pomagala vzpostaviti boljše odnose.

Država ne prizna verske poroke, zakon pa prepoveduje duhovniku opraviti versko poroko, če že prej ni bila sklenjena civilna.

Prostorov za verske obrede ni treba prijaviti kot takih.

V javnih šolah (ki so pod ministrom za šolstvo) ni verskega pouka, v privatnih pa je morebitna obveznost pisnega soglasja staršev za udeležbo pri verouku urejena z internimi akti. Za verouk izven šole ni potrebno pisno soglasje staršev.

Zakon prepoveduje že od leta 1872 spraševati v popisu po veri. Rezultati raziskav pa so naslednji: 70% (42 milijonov) katolikov, 8% (5M) muslimanov, 2% (1.2M) protestantov in po 1% (0.7M) izraelitov ter budistov. Pri vsaki od teh veroizpovedi približno 10% redno obiskuje verske prostore.

Pri francoski zakonodaji ne moremo mimo Zakona o preprečevanju in zatiranju sektantskih gibanj za podporo človekovim pravicam in temeljnim svoboščinam, ki je bil sprejet leta 2001.⁶⁵ Nanaša se na sektantska gibanja, ko z močnim pritiskom ali tehnikami, ki spremenijo osebi prepričanje, izvajajo dejavnosti, ki imajo za cilj ali kot posledico povzročitev, ohranjanje ali izkoriščanje duševne ali telesne odvisnosti osebe, ki sodeluje v taki dejavnosti. Tako vodijo mladoletnika ali drugo odvisno osebo k zanjo močno škodljivim dejanjem, ali k opustitvi koristnih dejanj. Zakon to uvršča med kazniva dejanja goljufive zlorabe nemočnih, šibkih, drugače prizadetih in otrok.

Zakon je rezultat dela Medresorske protisektantske skupine (MILS – Mission interministerielle de lutte contre les sectes), ki je bila ustanovljena leta 1999, ima sedež pri predsedniku vlade, in je sestavljena iz predstavnikov večine ministrstev. O svoji dejavnosti izdaja letna poročila⁶⁶ in organizira notranja in mednarodna srečanja. Na tem področju dela tudi parlamentarna skupina in več nevladnih organizacij, kot na primer Center za dokumentacijo, izobraževanje in ukrepanje proti psihološki manipulaciji in Nacionalna zveza združenj za obrambo družin in posameznikov.

Komisija, pravzaprav urad pri predsedniku vlade, se sedaj imenuje MIVILUDES (Mission interministérielle de vigilance et de lutte contre les dérives sectaires – Interministerial monitoring mission against sectarian abuse).

Na Ministrstvu za notranje zadeve je Generalna direkcija za upravo, v njej Direkcija za teritorialno upravo in politične zadeve, v njej Poddirekcija za politične zadeve in združevanje, v njej pa Centralni urad za verstva (Bureau central des Cultes).

Sam zakon, obstoj komisije, pa tudi druge pobude v Franciji na tem področju pozorno spremljajo ameriški inštituti in vladna telesa. Zelo dejaven je Inštitut za religijo in javno politiko (The Institute on Religion and Public Policy), ki redno objavlja svoje komentarje dogajanj v posameznih državah in s tem preko interneta seznanja javnost po vsem svetu. Dne 3. 7. 2003 je na primer objavil komentar nameri, da se v Franciji sprejme zakon, ki bi prepovedoval muslimankam obrazna zagrinjala in druge verske simbole v javnih šolah in

⁶⁵ Loi no. 2001-504 du 12 juin.

⁶⁶ Glej na primer poročilo Mission interministerielle de lutte contre les sects (2000) in Mission interministerielle de lutte contre les sects(2001).

zgradbah. Pri tem navaja predsednika vlade, ki da je na srečanju francoskih in tujih prostozidarjev omenil svoje prepričanje in upanje, da je francosko sekularistično izročilo, ki zahteva ostro ločitev med državo in vsemi verami, dovolj močno, da ga bodo spoštovali vsi prebivalci. »Toda, če ni soglasja, predvsem glede simbolov in obnašanja v zvezi z vero v javnih ustanovah in prostorih, ne bom omahoval pri zakonski ureditvi spoštovanja sekularizma.« Predsednik Inštituta v istem sporočilu zapiše, da »je zakonska zapoved sekularizma vernikom v Franciji verska diskriminacija v najnevarnejši obliki«. ⁶⁷ Do zakonske prepovedi rut je dejansko prišlo leta 2004.

Obstaja 630 priznanih skupnosti. Seveda je treba tu opozoriti na problem izrazov, saj to ne pomeni različnih verovanj, ampak večinoma različne katoliške kongregacije in redove. Za ustanoviti tako skupnost, ki ima tudi pravno osebnost, sta dovolj 2 osebi.

Grčija

Versko svobodo v Grčiji varuje 13. člen ustave, kot tudi mednarodni sporazumi, ki jih je podpisala Grčija, posebej 9. člen Evropskega sporazuma (konvencije) o človekovih pravicah. Člen 13 ustave določa, da je vsaka *znana* vera svobodna, in vse, kar je povezano z verskimi obredi in bogočastjem, se izvaja brez ovir v skladu z zakonom. Edina dovoljena omejitev v zvezi z versko svobodo je prepoved prozelitizma in spoštovanje javnega reda in moralnih standardov. Pojem „znana“ vera ni povezan s številom vernikov ali razširjenostjo vere. Izraz je uporabil Državni svet (najvišje državno upravno sodišče) in pomeni, da ima vera odprte (in ne skrite ali tajne) doktrine, ki se javno učijo.

Generalni sekretariat za verske zadeve na Ministrstvu za nacionalno vzgojo in verske zadeve nadzira izvajanje državne politike na področju veroizpovedi. V centrali usklajujejo aktivnosti sekundarnih uradnih enot, ki so vzpostavljene za specifikacijo, primerjalno analizo in ovrednotenje uporabljene politike na tem področju. To so:

Centralni urad cerkvene administracije je odgovoren za implementacijo zakona o Pravoslavni cerkvi.

⁶⁷ Glej IRPP Press Release z dne 3. 7. 2003 ob 21:06.

Centralni urad verske vzgoje je odgovoren za verske šole.

Centralni urad Heterodox daje dovoljenja za oblikovanje in delo krajev bogočastja drugim verskim skupnostim in nadzira njihovo delovanje.

Grška pravoslavna cerkev je pravna oseba javnega prava. Priznanje Pravoslavne cerkve kot prevladujoče s 3. členom ustave sloni na kulturni tradiciji, saj predstavlja vero velike večine Grkov. To ne ogroža ostalih ver, niti ne daje Pravoslavni cerkvi predominantne pozicije nad drugimi verami.⁶⁸

Tudi Izraelitske skupnosti in Centralna izraelitska skupščina sta pravni osebi javnega prava. Katoliška cerkev ima pravno osebnost in zahteva ustanovitev še ene pravne osebe, česar ni v pravnem sistemu. V skladu s tem Ministrstvo in Katoliška cerkev iščeta primerno rešitev.

Muslimansko manjšino sestavljajo grški državljani muslimanske vere, ki so enakopravni pred zakonom. Muftiji so državni uradi. Vrhovnega muftija se imenuje s predsedniškim odlokom za čas desetih let. Mufti ima za muslimansko manjšino versko, upravno in sodno pristojnost v zadevah pogojenih z islamskim pravom.

Za druge verske skupnosti ni nobenega institucionalnega mehanizma za priznavanje ali podeljevanje pravne osebnosti.

Edino institucionalno ogrodje je izdajanje dovoljenj za oblikovanje in delo krajev bogočastja, ki ga izvaja Heterodox v skladu z ustavo, Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice. Ko dobijo dovoljenje za delo verskih prostorov, verske skupnosti ne „*ipso iure*“ pridobijo pravne osebnosti. Da bi jo dobili, lahko zaprosijo pristojno sodišče, ki jim jo lahko dodeli v skladu z njihovim učenjem in civilnim zakonikom.

Člani drugih verskih skupnosti lahko dobijo dovoljenje za delovanje verskih prostorov, če vložijo peticijo in zadoščajo zahtevam 13. člena ustave.

⁶⁸ To stališče, izraženo v Dokumentu The Hellenic Republic, 24. 7. 2003, je mogoče komentirati na več načinov. Enega podajamo v nadaljevanju.

Ko dobijo to dovoljenje, morajo zaprositi lokalni urad prostorskega planiranja, kjer želijo delovati, za potrdilo, iz katerega je razvidno, da je glede na veljavne predpise predlagana lokacija primerna za to, za kar je bilo izdano dovoljenje.

Pravoslavlje je v Grčiji podobno kot v nekaterih drugih pretežno pravoslavnih državah tesno povezano z narodno pripadnostjo. Tej povezavi posveča vodilno misel Mavrogordatos (2003). Vera ima ponekod večjo vlogo pri oblikovanju naroda in države, kot jezik. To se je pokazalo na Nizozemskem, ki se je dvakrat razdelila, enkrat leta 1579, drugič leta 1830 in obakrat je mejo določala vera in ne jezik. Iz katoliškega dela je nastala Belgija, iz kalvinističnega pa nizozemska. S tem pojavom so povezane državne cerkve. Ločitev države od cerkve je postala nujna najprej v katoliških državah zaradi papeževe nadnacionalne avtoritete, ki se ni mogla identificirati z nobeno državo. Drugače pa je bilo s protestantizmom in pravoslavljem, ki sta ohranila institucionalno povezavo države in cerkve do danes. Mavrogordatos meni, da je glede na to, da je Grčija članica EU od 1981, njena ureditev odnosov med cerkvijo in državo anahronistična (str. 120). V zagotavljanju verske svobode ob istočasnem obstoju državne cerkve vidi protislovje. Ugotavlja pa, da je "v pravoslavlju Bog cesarjev mlajši partner", kar pomeni tesno prepletenost cerkve in države, obenem pa v tem odnosu podrejenost cerkve. V stoletni zgodovini je bila cerkev pripravljena na kompromise na vseh področjih razen na področju ločitve od države. V zadnjih letih smo priče oživljanja pravoslavja v Grčiji. Podobno kot v Rusiji in Srbiji. Po Mavrogordatosu to ni verski preporod, ampak preporod narodne zavesti, ki se identificira s pravoslavljem. Zato tudi sekularizacija, ki je v Grčiji prav tako prisotna kot na zahodu, ne zmanjša tega pojava. Zato se tudi to ne more omejiti na vprašanje verske svobode, saj je povezano z zgodovino, narodno samobitnostjo in samostojnostjo. Tu je treba razumeti zapletene zgodovinsko pogojene odnose s Turki, muslimani, katoliško cerkvijo. Čeprav jih ogroža islam, so se v zgodovini včasih čutili manj ogrožene od njih, kot pa od zahoda in katoličanov. Grška pravoslavna manjšina je skoraj izginila iz Turčije, vendar Patriarhat v Istanbulu ostaja. Ne more več imeti tiskarne od leta 1964, od leta 1971 ne svojega teološkega seminarja. Po drugi strani lahko regrutira duhovnike, vključno s samim patriarhom, samo izmed naglo usihajoče skupine grško pravoslavnih turških državljanov. Ohranja se tako v zvezi s patriarhatom, kot v zvezi s cerkvijo v Grčiji, mentaliteta obleganega mesta. Tu se državna cerkev identificira z ogroženo nacijo, zato so spremembe

v smeri pluralizma manj verjetne. Ta anahronizem dobiva življenjsko moč iz sodobnih virov večplastne negotovosti – tako v Grčiji, kot tudi drugod v pravoslavnem svetu.

Irska

Irska nima zakona, ki bi urejal registracijo verskih skupnosti na Irskem.⁶⁹ Verskim skupnostim se ni treba registrirati. Zato nimajo državnega organa, ki bi se s tem ukvarjal. V ustavi iz leta 1937, ki se začinja z besedami „V imenu Najsvetejše Trojice“, v 44. členu določa, da ”Država priznava posebno mesto Svete katoliške Apostolske in rimske cerkve” ter v nadaljevanju našteva Irsko cerkev, Prezbiterijansko cerkev Irske, Metodistično cerkev Irske, Religiozno družbo prijateljev Irske, Judovsko versko skupnost in “ostale verske pripadnosti”.

Vse verske skupnosti, ki so registrirane kot dobrodelne organizacije, imajo tovrstne davčne olajšave.

Pridobitna dejavnost jim z zakonom ni prepovedana, vendar se dobrodelne organizacije morajo držati zakonodaje s področja dobrodelnosti.

Irska nima sklenjenega sporazuma s Svetim Sedežem..

Cerkvena poroka sicer nima državne veljave, vendar imajo nekatere cerkve kot na primer katoliška, pravico, da po sklenitvi cerkvene poroke le to registrirajo tudi v državnem registru.

Bogoslužnih prostorov ni treba prijaviti državi in staršem ni treba dajati dovoljenja duhovniku, da bi njihovi otroci smeli obiskovati verouk.

Velika večina je katoličanov (3 228 327 od skupno 3 525 719 prebivalcev).

⁶⁹ Dokument Embassy of Ireland, Ljubljana, 26. 2. 2003.

Irska se ponaša z ločitvijo cerkve od države. Institucionalnih povezav med cerkvijo in državo ni. Značilna je stalna prisotnost družbene razprave o moralnih vprašanjih, ki jih ureja tudi država z zakonodajo. Od leta 1960 je Irska imela 6 referendumov o moralnih zadevah kot so ločitev, splav, kontracepcija. V celotnem družbenem dogajanju je viden trend sekularizacije. Kissane (2003) ugotavlja (str.73) , da kljub formalni ločenosti cerkve in države, in čeprav nima tradicije državne religije, Irska država nikoli ni bila (versko) nevtralna. Splav je bil zakonsko prepovedan, vendar ni bil protiustaven. Leta 1983 je bil na referendumu s 66.45% glasov za in 32.87% glasov proti sprejet ustavni amandma, s katerim „država priznava pravico do življenja tudi nerojenemu“ , zagotavlja zakonsko varstvo in obrambo te pravice. S tem je splav postal razen v primerih ogroženosti življenja matere (ustava govori o enaki pravici do življenja matere) tudi protiustaven. Leta 1985 je liberalna stran zmagala z zakonom o prosti prodaji protispočetnih sredstev, leta 1986 pa izgubila s 63: 37 pri predlogu o ločitvi. Leta 1992 je vrhovno sodišče odločilo, da 14 letna žrtev posilstva lahko potuje v Veliko Britanijo, da bi naredila splav. Razlog je bil njeno ogroženo življenje, ker da je grozila s samomorom. Sprožile so se dileme o pravici do potovanja, pravici do informacij in pravici do splava. Na referendumu je bilo potrjeno oblikovano stališče do prvih dveh zadev. Stališče do splava, ki je razlikovalo med grožnjo zdravju in grožnjo življenju matere, verjetnosti samomora pa ni štelo kot grožnjo življenju matere, pa ni bilo potrjeno. Po referendumu se torej formalno glede splava ni nič spremenilo. Ustava je ostala nespremenjena, v veljavi pa odločitev Vrhovnega sodišča. Splavi, čeprav so v določenih primerih ogroženosti življenja matere možni, se ne morejo opravljati. Po referendumu je namreč Irski zdravstveni svet spremenil etične smernice, tako da bi zdravnik, ki bi opravljal splav v skladu s smernicami Vrhovnega sodišča, lahko bil izbrisan iz zdravniškega registra. Na referendumu leta 1995 je kljub močnemu soglasju strank, da je treba ukiniti zakonsko prepoved ločitve, liberalna stran zmagala z manj kot odstotkom prednosti. In po mnenju Kissana (str. 84) bi lahko rezultat bil obrnjen, če ne bi v tistih predelih zahodne Irske, ki niso bili naklonjeni spremembi zakona, na dan referenduma močno deževalo. Marca leta 2002 so Irci imeli še en referendum, ki naj bi odpravil sodbo Vrhovnega sodišča in uvedel večjo jasnost, vendar referendum ni uspel, rezultat pa je bil zelo tesen. Kissane ocenjuje, da je prisotnost katoliških vrednot in tudi prisotnost katolikov v vzgoji in izobraževanju prevelika, da bi se lahko Irsko označilo kot dejansko nevtralno ali sekularno državo. Malo je možnosti, tako Kissane, da bi prišli do ameriškega modela ločitve med cerkvijo in državo. Če je bilo to sprejemljivo, ko je bilo

95% prebivalcev predanih katolikov, pa je to zanj vprašljivo glede na padec udeležbe pri nedeljski maši na 66% v letu 1996.⁷⁰

Italija

Položaj katoliške cerkve ureja zakon 121/1985, ki je ratificiral sporazum med Republiko Italijo in Svetim sedežem.

Za druge verske skupnosti zakon razlikuje med tistimi, ki so sklenile dogovor z državo (Zakon 1159/1929), in tistimi, ki dogovora niso sklenile. Dogovor z državo je sklenilo 6 verskih skupnosti (Valdežani, Zveza adventističnih cerkva sedmega dne, Skupnost božja, Zveza judovskih skupnosti v Italiji, Krščanska zveza baptistov v Italiji, Evangeličanska luteranska cerkev v Italiji), skupaj pa je po tem zakonu registriranih 34 verskih skupnosti.⁷¹ Za dogovor z vlado lahko zaprosijo samo verske skupnosti, registrirane po tem zakonu. Te urejajo različni zakoni.

V pripravi je nov zakon o verski svobodi v Italiji, ki ga je vlada vložila v parlament 18. 3. 2002, in bo odpravil zakon iz leta 1929, a tudi leta 2004 še ni bil sprejet.

Register pravnih oseb vodijo prefekture. Pri njih lahko prijavijo pravno osebnost organizacije, ki pripadajo verskim skupnostim, ki imajo z državo dogovor.

Delovanju verskih skupnosti se na zvezni ravni posvečata dva urada.

V Uradu predsednika vlade deluje Urad za študije in institucionalne odnose – Služba za institucionalne odnose (Ufficio studi e rapporti istituzionali – Servizio per i rapporti istituzionali con le confessioni religiose), ki nudi predsedniku vlade pomoč glede vseh aktivnosti, ki jih po ustavi in zakonu vodi italijanska vlada v odnosu do verskih skupnosti.

⁷⁰ Vendar je taka udeležba nekajkrat večja od udeležbe, ki si jo želijo različne cerkve v državah z močno ločitvijo cerkve od države in v državah z državno cerkvijo.

⁷¹ Glej tudi Dokument Ministero dell'Interno, 16. 4. 2003 in Dokument Presidenza del Consiglio dei Ministri, 16. 4. 2003.

Oddelek za civilne svoboščine in priseljevanje (Dipartimento per le libertà civili e l'immigrazione), v okviru katerega deluje Centralna direkcija za dejavnost kultov (Direzione Centrale per gli Affari dei culti). V njej sta dva sektorja: za spremljanje dejavnosti katoliške vere (Affari del culto cattolico) in za spremljanje religij, ki so različne od katoliške (Religioni diverse da quella cattolica osservata in Italia).

Za tiste, ki imajo dogovor z državo (razen za baptiste) je predvidena možnost posrednega financiranja, tako da fizične osebe namenijo 8 promilov davka na dohodek posamezni cerkvi ali drugim humanitarnim organizacijam. Tako država skrbi za posredno financiranje.

Pridobitna dejavnost v skladu z zakoni ni prepovedana.

Zakon določa pogoje za ustanovitev nove verske skupnosti, ki pa ne vsebujejo števila pripadnikov.

Sporazum s Svetim sedežem je bil sklenjen 1929, leta 1984 pa je bil popolnoma prenovljen.

Zgolj cerkveni zakon v Italiji ni veljaven. Vendar imajo vse verske skupnosti, ki imajo z državo dogovore (katoliška in šest drugih), možnost ob cerkvenem obredu opraviti tudi funkcijo državnega uslužbenca: izpolniti potrdilo o sklenitvi zakonske zveze in zakonca seznaniti z določili zakona o zakonski zvezi.

Bogoslužnih prostorov ni treba prijavljati državi, pisna izjava za verouk ni potrebna, je pa potrebna pisna izjava za odsotnost od šolskega verouka.

Statističnih podatkov o veri ni.

Dejanski družbeni položaj katoliške cerkve v Italiji z nekaterih vidikov podaja Donovan (2003). Predvsem opisuje odnose med državo in cerkvijo ter prisotnost Cerkve in katolikov v političnem življenju Italije od Risorgimenta do danes. Zapletenost odnosov s predvojno ljudsko stranko, ki ji je cerkev nasprotovala, in vodilno stranko povojnega obdobja, Krščansko demokratsko stranko je treba razumeti tudi v luči strahu pred zmago

komunizma, saj je v Italiji Komunistična stranka bila po volilnih rezultatih druga stranka in je obstajala resnična možnost prevzema oblasti s strani komunistov na osnovi izida volitev. Povojna Italija ni bila konfesionalna država, ampak nekaj desetletij “demokrščanska država”. Vodilna stranka DC je bila po mnenju Donovana neodvisna od cerkve in ji je cerkev celo škodovala. Vendar je po njegovem mnenju šele v 70 letih postalo jasno, da DC država ni cerkvena država. Zmage liberalne strani so se na presenečenje vseh kar vrstile. Najprej leta 1974 referendum o ločitvi, nato 1987 uzakonitev splava in referendumska potrditev te uzakonitve leta 1981. Leta 1984 je s spremembo konkordata bil priznan princip ločitve cerkve od države. Leta 1987 je Italija podpisala sporazum z Judovsko skupnostjo, 1991 je bil ustoličen pravoslavni metropolit v Benetkah, 1994 je Berlusconijska vlada podpisala sporazum z baptisti, leta 2000 pa D’Alemova vlada z budisti in Jehovovimi pričami. “DC nikoli ni bila stranka vseh katoličanov, bila pa je edina stranka za katoličane” pravi Donovan (str. 107). Sedaj pa različne stranke naglašajo svoj krščanski navdih in sicer v celotnem političnem spektru. Tako vidimo na volitvah leta 1996 velik delež nedeljnikov med volivci zelo različnih strank, celo Komunistične prenovne (13%), zanimivo pa je, da jih je najmanj med volivci Severne lige (11%). Cerkev predvsem po letu 1995 upošteva politični pluralizem katolikov in je zavzela stališče „neuvrščenosti“.

Nemčija

Razmerje med državo in verskimi skupnostmi urejajo naslednji pravni viri: Temeljni zakon oziroma zvezna ustava Zvezne Republike Nemčije z dne 23. 5. 1949 in ustave posameznih zveznih dežel ter konkordati in cerkvene pogodbe, ki so bile sklenjene na zvezni in deželni ravni.⁷²

Weimarska ustava omogoča verskim skupnostim, da pridobijo pravno sposobnost po pravilih civilnega ali javnega prava. Posebnega zakona o verskih skupnostih v Nemčiji ni, pač pa verske skupnosti lahko pridobijo pravno osebnost oziroma postanejo pravne osebe zasebnega prava po pravilih civilnega prava (Bürgerliches Gesetzbuch – Paragraph 21) in sicer kot nepridobitno društvo z vpisom v register društev pristojnega upravnega organa.

⁷² Glej tudi Robbers (1996), Ivanc (2000), Dokument Veleposlaništva ZRN (12. 3. 2003)

Druga možnost pa je, da pridobi verska skupnost pravno osebnost po javnem pravu in postane javnopravni subjekt, kar s posebnim aktom ugotovi ministrstvo za kulturne oziroma verske zadeve posamezne zvezne dežele.

Pogoji, ki jih mora izpolnjevati npr. na Bavarskem so, da skupnost na podlagi svojega statuta in števila članov jamči daljši obstoj (vsaj eno generacijo - 30 let) in da zajema določen odstotek prebivalstva (1 promil) ter da je ustrezno organizirana. Ob izpolnitvi predpisanih pogojev je vsaki verski skupnosti, ki je pravna oseba po civilnem pravu, zagotovljena možnost, da pridobi javnopravni status.

Verske skupnosti, ki imajo javnopravni status, so upravičene, da v skladu z deželnopravnimi določili od svojih pripadnikov pobirajo davek. S tem pa se verskim skupnostim ne podeljuje zgolj pravica, temveč jim ustava zagotavlja, da država tudi izterja prispevke, ki jih določijo verske skupnosti. Na Bavarskem ima priznano javnopravno osebnost 16 verskih skupnosti, od katerih možnost pobiranja cerkvenega davka koristijo 4 verske skupnosti.

Nizozemska⁷³

Nizozemska nima vladnega telesa, ki bi se ukvarjalo z verskimi skupnostmi. Po ustavi imajo vse pravico do delovanja. Nimajo pa niti zakona o registraciji verskih skupnosti, niti obveznosti, da se registrirajo. Pravno osebnost dobijo z registracijo na gospodarskih zbornicah (po sedežu), na osnovi člena 2.2 splošnega zakona (Civil Code).

Glede finančne podpore lahko cerkve zaprosijo tako kot druge organizacije za sredstva na primer za dobrotelnost, varstvo spomenikov ali na kakem drugem področju na osnovi področnih zakonov in predpisov. Tudi donatorji so lahko oproščeni davkov, vendar v zvezi z namenom in ne v zvezi s prejemnikom. Najbolj neposredna oblika financiranja je plačevanje vojaških in zaporniških kaplanov. Pridobitna dejavnost cerkva ni prepovedana ali omejena.

⁷³ Informacije so iz Van Bijsterveld (1999) in iz osebne komunikacije z avtorico.

Na osnovi 23. člena ustave država financira privatne (cerkvene) šole, če ustrezajo določenim pogojem kakovosti in obsega, enako kot državne.

Nizozemska nima sporazumov s Svetim sedežem. Cerkvena poroka ni državno veljavna.

Cerkvam ni treba prijavljati bogoslužnih prostorov. Vendar področni zakon o planiranju in gradnji na splošno predvideva, da imajo zgradbe in območja neko namembnost.

Za udeležbo pri verouku država posebej v zakonu ne predpisuje soglasja staršev.

Uradnih statistik o verski sestavi prebivalstva ni. Obstajajo raziskave in ocene posameznih cerkva, ki pa niso vedno primerljive, kajti kriteriji za pripadnost so lahko različni. Na primer krst, ali rojstvo v družini, ki pripada določeni cerkvi.

Portugalska

Položaj in prijavo verskih skupnosti opredeljujeta Zakon o verski svobodi 16/2001 z dne 22. junija 2001 in Uredba 134/2003 z dne 28. junija 2003.⁷⁴

Pristojni organ za registracijo je Nacionalni register pravnih oseb, ki na Ministrstvu za pravosodje spada pod Generalno direkcijo za registre in notarstvo in vsebuje tudi Register verskih pravnih oseb. Ker nov režim stopi v veljavo s 1. 12. 2003, ni podatkov o številu vpisanih.

Država financira verske skupnosti z davčnimi olajšavami, ki so določene v Zakonu o verski svobodi. Tako so oproščene davkov, če pridobijo sredstva iz prostovoljnih prispevkov vernikov, ko delijo brezplačne verske publikacije in obešajo plakate na verskih objektih. Oproščene so plačila splošnih regionalnih in lokalnih prispevkov, ne plačujejo davkov na verske objekte, pomožne in stranske objekte verskih objektov, na izobraževalne verske objekte (semenišče, ...) in na objekte, ki so namenjeni verski dejavnosti. Verske pravne osebe so oproščene davka SISA, davka na nasledstvo in na donacije in drugih

⁷⁴ Dokument Veleposlaništva Republike Slovenije (17. 9. 2003)

davkov v zvezi s premoženjem (nakup dobrin za verske namene) in davka za ustanavljanje fundacij.

Zakon o verski svobodi določa v členih 3 do 5 tudi pogoje za registracijo. Pri vpisu je potrebno predložiti:

- prošnjo za vpis, naslovljeno na Nacionalni register pravnih oseb (društev)
- statut in dokumente o ustanovitvi verske skupnosti na Portugalskem, lokaciji, verskem namenu in ciljih, organiziranosti, pristojnosti organov, naslavljanju in identifikaciji cerkvenih predstavnikov
- dokumentacijo o verski doktrini, obredih, pravicah in dolžnostih svojih vernikov
- potrdilo, da je organizacija registrirana kot organizirano društvo, ki deluje 30 let na Portugalskem, ali da verska skupnost pripada cerkvi, ki je bila ustanovljena v tujini pred najmanj 60 leti.

Pridobitna dejavnost ni prepovedana. Zakon loči med verskimi in neverskimi dejavnostmi. Trgovinska pridobitna dejavnost ni verska. Neverske dejavnosti so obdavčene v skladu z vrsto dejavnosti.

Obstaja sporazum s Svetim sedežem iz leta 1940. Leta 1975 je bil sprejet dodaten protokol. Po njem je Katoliška cerkev oproščena izvajanja splošnega zakona o verskih skupnostih. Katoliška cerkev je podvržena posebni zakonodaji, ki se nanaša samo nanjo. Konkordat je trenutno v reviziji in se pripravljajo spremembe.

Po 19. členu Zakona o verski svobodi ima cerkvena poroka lahko tudi civilni učinek, če jih opravi pooblaščen predstavnik verske skupnosti, ki je registrirana na Portugalskem. Vendar je to povezano s posebnim postopkom izjavljanja para, ki se želi poročiti.

Objekti in ostale nepremičnine za izvajanje verskih obredov morajo biti registrirani.

Soglasje staršev za udeležbo pri verouku je potrebno za mlajše od 16 let.

Španija

Španija ima Zakon o verski svobodi (General act 7/1980 of 5 July of Religious Liberty) iz leta 1980.⁷⁵

Zakon zagotavlja versko svobodo in določa, da nobena vera ni državna vera. Izključuje neenakopravnost na osnovi vere. Posebej zagotavlja: pravico do svobodnega izpovedovanja, spremembe ali odpovedi vere in pravico, da se o tem ne opredeljujejo; duhovno podporo v lasni veri in udeležbo pri bogoslužju in obredih; prejemanja in dajanja verske izobrazbe; zbiranja v verske namene.

V 3. členu zakon omejuje zagotovljene pravice na tako izvajanje, ki ne omejuje javnih svoboščin in temeljnih pravic drugih, ali javne varnosti, zdravja in morale. Posebej določa, da ta zakon ne varuje dejavnosti, namenov in skupnosti, ki so povezani z ali se ukvarjajo s študijem ali eksperimentiranjem s psihičnimi ali parapsihološkimi fenomeni ali s širjenjem humanističnih (humanistic) ali spiritualističnih vrednot ali z drugimi podobnimi neverskimi cilji.

V 5. členu zakon določa, da bodo cerkve, vere in verske skupnosti in njihove zveze dobile status pravne osebe, ko bodo registrirane v javnem registru, za ta namen ustanovljenem in vzdrževanem na Ministrstvu za pravosodje in našteva gradiva, potrebna za registracijo.

Sedmi člen predvideva posebne sporazume med državo in cerkvami, ki imajo znaten vpliv na špansko družbo zaradi svojega področja ali števila vernikov. S temi sporazumi, ki jih bo potrdil parlament, se lahko tem cerkvam v skladu z načelom enakosti dodeli davčne olajšave, ki jih sicer zakonodaja namenja neprofitnim združenjem in dobrodelnim organizacijam.

V zadnjem- osmem – členu je določena ustanovitev Posvetovalnega odbora za svobodo bogočastja in sicer na ministrstvu za pravosodje. Predvideva stalno članstvo in sicer enako število predstavnikov centralne vlade in predstavnikov cerkva, ver in verskih skupnosti ter

⁷⁵ Španska zakonodaja je povzeta po Dokumentu Embajada de Espana (26. 5. 2003) v španskem jeziku in po knjigi v angleščini Spanish Legislation on Religious Affairs (1998), v kateri je zbrana v anleščino prevedena zakonodaja tega področja.

njihovih zvez, seveda tistih, ki imajo v Španiji znan in znaten vpliv. Poleg teh bodo člani tudi osebe s priznano strokovnostjo na tem področju, katerih nasvet je pomemben v zadevah, povezanih s tem zakonom. Tak odbor ima lahko tudi stalno komisijo, ki je podobno sestavljena.

Naloga odbora bo preučevanje, poročanje in dajanje predlogov v zadevah, povezanih z izvajanjem tega zakona, obvezno pa pri pripravi že omenjenih sporazumov s posameznimi cerkvami.

Zakon priznava pravno osebnost vsem verskim skupnostim, ki pravno osebnost imajo ob uveljavitvi tega zakona. Po treh letih pa jo lahko dobijo samo z vpisom v register.

Vlada se z zakonom zavezuje urediti vse, kar je potrebno za delovanje registra in Odbora.

Delovanje registra je vlada uredila s Kraljevim dekretom 142/1981⁷⁶ z 9. januarja o organizaciji in delovanju registra verskih skupnosti. Register je na ministrstvu za pravosodje in vsebuje cerkve, vere in skupnosti, verske redove, kongregacije in ustanove, asociativne verske organizacije ustanovljene od cerkva in ver, ustrezne federacije. Določeno je, kaj mora vsebovati vloga in kaj vsebuje register. Ministrstvo lahko za nasvet pred odločitvijo vpraša Odbor. Verske skupnosti, ki imajo pravno osebnost, ker so jo imele ob uveljavitvi zakona, lahko zahtevajo vpis v register kadarkoli. Vendar po treh letih od uveljavitve tega dekreta lahko svojo pravno osebnost dokazujejo samo s potrdilom iz registra.

Španija je sklenila s Svetim Sedežem več sporazumov in sicer leta 1976, leta 1979 o pravnih vprašanjih, leta 1979 o vzgojnih in kulturnih vprašanjih, 1979 o gospodarskih vprašanjih in prav tako 1979 o duhovni oskrbi v oboroženih silah in o vojaški službi klerikov in redovnikov. Nadalje je sprejela sporazume o sodelovanju z evangeličanskimi verskimi skupnostmi v Španiji, izraelitskimi verskimi skupnostmi v Španiji in z Islamsko komisijo Španije.

⁷⁶ Royal decree 142/1981.

Na verske skupnosti se nanašajo tudi določbe v več področnih zakonih, kot na primer s področja vzgoje, verske vzgoje, financiranja.

V Španiji je nova generacija škofov kritizirala Francovo družbeno politiko in predvsem odnos do človekovih pravic pravi Anderson (2003). Sporazum s Svetim sedežem iz leta 1851 je dal katoliški veri naziv religija naroda. To se je ohranilo skozi poznejša obdobja občasnih izbruhov sovraštva do Cerkve, uničevanja cerkvenega imetja in pobojev duhovnikov in redovnikov. To se je dogajalo na primer v obdobju republikanske oblasti v zgodnjih 30 letih prejšnjega stoletja, ko je 7000 duhovnikov, redovnikov in redovnic izgubilo življenja. Mnogi so se zato razveselili nacionalistov na vladi.⁷⁷ Leta 1953 je Franco sklenil s Svetim sedežem nov konkordat, ki mu je dajal pravice pri imenovanju nekaterih škofov, vendar ne vseh. Kardinal Tarazona je že leta 1975 ob kronanju kralja Juana Carlosa povedal, da Cerkev ne želi v novem sistemu nobenih privilegijev. Skupno iskanje rešitve je pripeljalo do opisane zakonodaje in do ustavnega člena, ki pravi: državne religije ni. Oblast bo upoštevala verovanja španske družbe in bo vzdrževala odnose in sodelovanje s Katoliško cerkvijo in drugimi veroizpovedmi.

Švedska

Približno 88% prebivalcev (7.6 milijona) pripada Švedski Cerkvi (Church of Sweden). Nekaj manj kot 4% prebivalcev pa gre v cerkev vsako nedeljo. Krščenih je 73% otrok in 63% ljudi se poroči v tej cerkvi. Približno 32% se jih poroči samo civilno. Koruzništvo je na Švedskem običajno. Z obredi te cerkve se pokoplje 90% ljudi.⁷⁸

V primerjavi z drugimi Nordijskimi državami ima Švedska veliko število svobodnih cerkva, ki izvirajo iz verskega preporoda v 19. stoletju na Švedskem, ali prihajajo iz Amerike ali Anglije. Članstvo teh cerkva je v padanju, raste pa članstvo katoliške in pravoslavne cerkve, predvsem zaradi priseljevanja. Poleg kristjanov so na Švedskem še judje, muslimani, budisti in hindujci.

⁷⁷ Ob povzemanju teh podatkov se je treba zavedati, da so parcialni in ne pojasnjujejo vzrokov niti širšega konteksta tega dogajanja.

⁷⁸ Podatki za Švedsko so povzeti po Schött (1996), Dokumentu Kammarkollegiet (15. 8. 2003), Gustafsson (2003), dokumentu Švedskega inštituta Religion and religious change in Sweden (2003) ter iz osebne komunikacije z avtorji.

Pokristjanjevanje se je začelo z benediktinskim menihom Ansgarjem leta 829. Prvi kralj Olof Skötkonung je bil krščen okrog leta 1000. Po obredu, ki je izražal povezavo med državo in cerkvijo je bil kronan prvi švedski monarh leta 1210. To pa ni pomenilo zagotovila cerkvene podpore monarhu, saj ga je na primer Brigitta iz Vadstena (Sveta Brigita, kanonizirana leta 1391) zelo kritizirala. Red, ki ga je ustanovila, je bil odpravljen 1595, na Švedsko pa se je vrnil v 60 letih prejšnjega stoletja.

Leta 1544 je bila Švedska proglašena za Evangelijsko (Luteransko) kraljestvo. Cerkvni zakon je bil sprejet leta 1686. Bistveno za ta zakon je, da je Švedska evangeličanska država in da Švedi izpovedujejo evangeličansko (luteransko) vero. Leta 1951 je bila sprejeta popolna svoboda vere za vse državljane. Samo monarh in minister za cerkvene zadeve morata pripadati Švedski cerkvi. Otroci samodejno ob rojstvu postanejo člani Švedske cerkve, če se eden od staršev temu ne odpove v šestih tednih po rojstvu v imenu otroka. Krst se torej ne smatra potreben pogoj za članstvo v tej cerkvi. Vendar je to vprašanje v razpravi in verjetno bo cerkev pristala na to, da je krst pogoj za članstvo.

Nov Cerkvni zakon, ki nadomešča tistega iz leta 1686, je bil sprejet leta 1992. Določa članstvo v državni cerkvi, njeno organizacijsko strukturo na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, osebje, lastnino, in postopke imenovanja cerkvenih teles.

Državna cerkev se financira pretežno iz cerkvenega davka (6 milijard švedskih kron od 8 milijard celotnega cerkvenega letnega proračuna), pa tudi iz obsežnega premoženja (zgradbe, zemlja in gozdovi v vrednosti več milijard švedskih kron). Vendar je večina zgradb zaščiteni in se jih ne sme prodati. Cerkev ima okrog 28 000 zaposlenih, med katerimi so pokopališčni delavci in vzdrževalci prebivalstvenih podatkov in arhivov. Od 5000 duhovnikov jih je 3500 aktivnih, 1500 pa upokojenih. Vsi so vključeni v poseben cerkvni sindikat, ki skrbi za določila o delovnem času in druge delovnopravne zadeve.

V šoli je verska vzgoja. Obstajata dve teološki fakulteti na univerzah v Uppsali in Lundu.

Najpomembnejše verske skupnosti imajo dovoljenje veljavno poročati ljudi.

S svetim sedežem je Švedska prekinila diplomatske odnose 1527 leta in jih na novo vzpostavila leta 1982. Mednarodnega sporazuma nimajo.

Verskim skupnostim pridobitna dejavnost ni prepovedana, ampak jo opravljajo v skladu s področno zakonodajo. Švedska cerkev je velik lastnik zemlje in ima dosti premoženja tudi v obveznicah in delnicah.

Nekatere verske skupnosti imajo sporazum z davčnimi oblastmi, da država pobira manjši davek za te verske skupnosti.

Parlamentarna komisija je leta 1994 pripravila predlog nove ureditve odnosov med cerkvijo in državo, ki pomeni rahljanje vezi oziroma zapuščanje striktnega modela državne cerkve. Postopek tega rahljanja vezi in njegova ozadja je opisal Gustafsson (2003). Opozicija ukinjanju državne cerkve ni prihajala iz državnih ampak predvsem iz lokalnih cerkvenih struktur. Za razumevanje tega procesa je potrebno poznavanje cerkvene vgrajenosti v vse pore in sloje življenja. Zanimivo je, da je cerkvena skupščina prav tako strankarsko sestavljena in prepoznavna kot švedski parlament. V njej imajo zadnjih deset let relativno večino člani socialdemokratske stranke, ki je bila v svojih začetkih na začetku prejšnjega stoletja ne le proticerkvena, ampak tudi protiverska. Ta stranka pa je bila (predvsem na lokalni ravni) največja nasprotnica ločitve cerkve od države v 70 letih prejšnjega stoletja.

Prvi januar 2000 je za švedske verske skupnosti pomemben dan, saj od tedaj dalje Švedska Cerkev ni več državna cerkev, ampak le ena od mnogih cerkva, čeprav še vedno največja, saj od skoraj 9 milijonov prebivalcev tej cerkvi pripada 82 odstotkov. Še naprej se pobira cerkveni davek, le da se imenuje cerkveni prispevek in ga ne plačujejo samo člani Švedske cerkve. Iz tega se zdaj lahko financirajo tudi druge verske skupnosti. Kaj se je pa dejansko spremenilo? Število izstopov iz cerkve se ni povečalo. Sistem financiranja je ostal praktično isti. Tudi medsebojni vpliv med cerkvijo in državo lahko še naprej poteka preko strank, ki so v podobnih proporcijah prisotne v cerkveni skupščini in državnem parlamentu. „Švedi so komaj opazili spremembo odnosa med državo in cerkvijo, saj se delo cerkve sploh ni spremenilo“, piše Gustafsson (str.70).

Leta 2000 je Stockholm dobil osrednjo džamijo. Na Švedskem se od skupnega števila 250 000 do 300 000 muslimanov pri redni molitvi redno zbira okrog 100 000 vernikov.

Leta 1992 je bil ustanovljen Svet krščanskih cerkva, ki ima 25 članic in 4 opazovalke.

Velika Britanija

Velika Britanija nima zakona ali drugega akta, ki bi urejal registracijo verskih skupnosti. Čeprav sta Anglikanska cerkev (Church of England) in Presbiterijanska cerkev (Church of Scotland) priznani oziroma temeljni cerkvi (Church of Wales ni več priznana oziroma temeljna), država ne registrira ver oziroma verskih skupnosti.

Za registracijo torej ni nihče zadolžen ali odgovoren. Je pa v okviru „Home Office“ tudi enota za „Faith Communities“, ki je odgovorna za verske zadeve. Tako torej ni nobene verske skupnosti, ki bi dobila status pravne osebe na osnovi kakega registracijskega zakona. Vere se lahko registrirajo kot dobrodelne organizacije pri ustrezni komisiji (Charity Commission) zaradi oprostitve nekaterih davkov. Za tako registracijo morajo dokazati, da so dobrodelne, ne da so vere. Pridobitna dejavnost ni prepovedana, seveda pa s tako dejavnostjo ne morejo dobiti statusa dobrodelne organizacije.

Zakon o poročanju (Marriage Act) iz leta 1994 omogoča parom, da se poročijo v velikem številu odobrenih „venues“, naj si bo verskih ali ne. Duhovniki obeh priznanih cerkva lahko opravijo zakonit poročni obred. Druge osebe, ki želijo to pravico, morajo biti priznane in registrirane v Splošnem registrskem uradu (General Register Office).

Verske skupnosti katerekoli vere lahko svobodno opravljajo obrede v zgradbah, ne da bi posebej prijavile, da je to verska dejavnost. Lahko torej najamejo hišo in imajo v njej versko dejavnost, če se seveda lastnik s tem strinja. Lahko pa prostor prijavijo kot kraj molitve oziroma bogočastja in to iz dveh razlogov: na tej osnovi se jim lahko zmanjša lokalni davek; da bi lahko opravljali zakonito priznane obrede poročanja. Lahko lokalna skupnost zahteva podatke o dejavnosti, ki se nanašajo na primer na učinek v prometu (parkiranje, pretok, ...).

Otroci v državnih šolah obiskujejo predmet verska vzgoja (Religious Education), razen če starši zanje zahtevajo oprostitev te obveznosti.

V zadnjem popisu prebivalstva leta 2001 so postavili tudi (neobvezno) vprašanje o verski pripadnosti. Odgovorilo je nekaj nad 92 odstotkov prebivalcev. V Angliji se je od 49 milijonov prebivalcev 71.7% opredelilo za kristjane, 3.1 za muslimane, 1.1 za hindujce, 0.7 za sikhe, 0.5 za jude, 0.3 za budiste. Pravico, da ne odgovorijo, je izkoristilo 7.7% prebivalcev. 14.6% je izjavilo, da nimajo vere, kar vključuje ateiste, agnostike in še nekatere opredelitve.⁷⁹

Velika Britanija je ena od redkih evropskih držav, ki ima še tudi formalno državno cerkev.⁸⁰ To pa je le ime, katerega vsebino bi bilo treba podrobneje preučiti.⁸¹

Evropska unija

„Vera, cerkve in verske skupnosti imajo naraščajoč pomen v pravu Evropske unije. Že dolgo se oblikuje posebno pravo o religiji v Evropski uniji. Ta zbirka tistih norm prava Evropske unije, ki se neposredno tičejo religije, odseva današnje stanje tega dinamičnega procesa.” Tako je zapisal Gerhard Robbers v preambuli svoje knjige Religion – Related Norms in European Union Law (2001).

Knjiga, ki ima 67 strani, je sestavljena iz dveh delov. V prvem (Temeljni dokumenti) so navedene relevantne določbe različnih dokumentov od leta 1950 dalje.⁸² Drugi del je posvečen naslednjim izbranim področjem prava: nediskriminacija, delovno pravo, varstvo

⁷⁹ Podatki so povzeti po Dokumentu The London School of Economics and Political Science (24. 6. 2003), ki ga je pripravila prof. Eileen Baker, ki tudi vodi urad INFORM - nevladno ustanovo, ustanovljeno leta 1988 z vladno podporo, da bi zbiral podatke o novih religijah. Trenutno ima ta urad informacije o približno 1000 verskih skupinah v Združenem kraljestvu, od katerih pa jih samo nekaj šteje več kot nekaj sto pripadnikov.

⁸⁰ Značilnosti angleškega oziroma britanskega religijsko kulturnega vzorca od delitve na “angleško cerkev” in “katoliški ostanek” v času reformacije, poznejše oddelitve nekaterih drugih cerkva; spojitve države in cerkve, ki se je kazala tudi v odrekanju volilne pravice katoličanom in nekaterim drugim, istovetnosti cerkvenega in državnega poglavarja, ki ne sme biti katoličan, do moderne dobe je izčrpno opisal Smrke (1996), str. 39-43.

⁸¹ Državna cerkev se namreč tu pretežno financira iz svojega premoženja in darov vernikov ter od države verjetno prejme manj denarja kot marsikje, kjer cerkev ni “državna”.

⁸² V slovenščini je Uradni list RS izdal Temeljne akte Evropskih skupnosti (2002).

podatkov, kultura, ureditev klanja ali ubijanja živali, sodelovanje, finance, carinska zakonodaja, ekonomska zakonodaja in razno.

V področju nediskriminacijskih predpisov navaja med drugim Uredbo Sveta (EC, ECSC, Euratom) števil 781/98 iz leta 1998 in Direktivo Sveta števil 2000/78/EC iz leta 2000, ki obe prepovedujeta diskriminacijo na osnovi vere. Zanimivo pa je, da omenjena direktiva v 15. členu dopušča diskriminacijo pod določenimi pogoji v Severni Irski.

„Zaradi premajhne zastopanosti ene največjih verskih skupnosti v policiji Severne Irske, razlike v obravnavanju zaposlitev v tej službi, vključno s podpornim osebjem, ne predstavljajo diskriminacije, če jih določno dovoljuje državna zakonodaja.

Da bi ohranili enake možnosti zaposlovanja učiteljev na Severnem Irskem, in istočasno nadaljevali proces sprave med zgodovinskimi delitvami med največjimi verskimi skupnostmi, tam določbe o veri in prepričanju v tej direktivi ne veljajo za zaposlovanje učiteljev v šolah Severne Irske, če to določno dovoljuje državna zakonodaja.“

V Uredbi Sveta (EC) števil 1659/98 iz leta 1998 o decentraliziranem sodelovanju so v 3. členu cerkve poleg lokalnih skupnosti, nevladnih organizacij, krajevnih obrtnih združenj in krajevnih združenj občanov, zadrug, sindikatov, ženskih in mladinskih organizacij, učnih in raziskovalnih ustanov in drugih nevladnih združenj določno našteje kot partnerji, ki lahko dobijo finančno pomoč po tej uredbi.

6.2.2 Članice Evropske unije od leta 2004

Češka

Razmerje med državo in verskimi skupnostmi sta do nedavna urejala naslednja pravna vira: Zakon o svobodi veroizpovedi in položaju cerkva in verskih skupnosti, ki ga je 4. julija 1991 sprejela skupščina Češke in Slovaške federativne republike in Zakon o registraciji cerkva in verskih skupnosti, ki ga je 19. marca 1992 sprejel Češki narodni svet.

Iz 4. člena Zakona o svobodi veroizpovedi in položaju cerkva in verskih skupnosti izhajajo naslednje posledice: Za cerkev ali versko skupnost se šteje prostovoljno združenje oseb iste veroizpovedi v organizacijo z lastno strukturo, organi, internimi predpisi in obredi. Država priznava za verske skupnosti le tiste, ki so registrirane po tem zakonu. Registrirane cerkve in verske skupnosti so pravne osebe. Zakon vsebuje tudi seznam vseh 19 takrat registriranih verskih skupnosti delujočih na ozemlju Češke Republike.

Za registracijo cerkva in verskih skupnosti je na podlagi Zakona o registraciji cerkva in verskih skupnosti pristojno Ministrstvo za kulturo Češke republike. Ta zakon, ki ima vsega 3 člene, določa še pogoj, da mora verska skupnost za registracijo zbrati 10 000 polnoletnih oseb s stalnim prebivališčem na ozemlju Češke republike, ali samo 500, če je dotična cerkev članica Svetovnega sveta cerkva.

Predlog za registracijo mora vsebovati formalne sestavine:

- ime in sedež cerkve ali verske skupnosti;
- imena priimke, naslove, podpise in enotne matične številke članov pripravljalnega organa;
- osnovno značilnost ustanovljene cerkve ali verske skupnosti, njeno učenje, poslanstvo in ozemlje, na katerem ima namen delovati;
- podpise z navedenimi imeni, priimki, naslovi in matičnimi številkami najmanj deset tisoč polnoletnih oseb, ki so pripadniki cerkve ali verske skupnosti in imajo stalno prebivališče na ozemlju Češke Republike oziroma petsto polnoletnih oseb, ki imajo stalno prebivališče na ozemlju Češke Republike, če so te cerkve ali verske skupnosti članice Svetovnega cerkvenega sveta;
- izjavo, da bo cerkev ali verska skupnost v popolnosti spoštovala zakone in splošno obvezujoče pravne predpise in da bo tolerantna do ostalih cerkva in verskih skupnosti ter do oseb brez veroizpovedi.

Ministrstvo za kulturo v upravnem postopku razišče ali morda ustanovitev in dejavnost cerkve ali verske skupnosti ni v nasprotju s tem zakonom ali ostalimi zakoni, za zaščito varnosti občanov in javnega reda, zdravja in morale, principom človečnosti in strpnosti. Zoper odločbo o zavrnitvi registracije je možno podati predlog za proučitev odločbe Republiškememu Vrhovnemu sodišču.

Zakon ima prilogo, seznam 19 cerkva in verskih skupnosti, ki so na dan pričetka veljavnosti zakona opravljale svojo dejavnost na podlagi zakona ali na podlagi soglasja države na ozemlju Češke republike. Prav tako vsebuje seznam 14 cerkva in verskih skupnosti, ki so na dan pričetka veljavnosti zakona opravljale svojo dejavnost na podlagi zakona ali na podlagi soglasja države na ozemlju Slovaške republike. Te cerkve in verske skupnosti se v skladu z 22. členom zakona štejejo za registrirane na podlagi tega zakona. V roku šestih mesecev od dneva pričetka veljavnosti zakona pa morajo organu za registracijo sporočiti statut, iz katerega morajo biti razvidne v členu 13 predpisane pravine.

Dne 7. januarja 2002 je bil sprejet nov „Zakon o svobodi izpovedovanja vere in o položaju cerkva in verskih skupnosti in spremembi nekaterih zakonov“. V njem se liberalizira registracija cerkva tako, da se namesto 10 000 članov zahteva le 300 članov za registracijo. Zakon podrobno določa tudi druge pogoje. V 5. členu zakona se v primerjavi s prejšnjim zakonom dodajajo pogoji za registracijo:

Ustanavljanje in razvoj cerkva ni dovoljeno tistim, katerih učenje ali dejavnosti ogrožajo na kakršenkoli način pravice, svoboščine in enakopravnost državljanov in njihovih združenj, vključno z drugimi cerkvami, ali ogrožajo demokratične temelje države, njeno suverenost, neodvisnost ali ozemeljsko celovitost, ali ki:

- a. nasprotuje varovanju javne morale, reda in zdravja, ali načel humanosti, tolerance in varnosti državljanov;
- b. zanikajo ali omejujejo osebne, politične ali druge pravice fizičnih oseb na osnovi narodnosti, spola, rase, etnične pripadnosti, političnega ali drugega prepričanja, verskega izražanja ali družbenega položaja, ali zbujejo sovraštvo in nestrpnost iz teh razlogov, ali podpirajo nasilje in kršenje zakonov;
- c. omejujejo osebno svobodo posameznikov, posebej z uporabo psihološkega pritiska ali fizične sile za ustvarjanje odvisnosti, ki vodi v fizično, psihološko ali gospodarsko škodo oseb ali od njih odvisnih družinskih članov, v razpad njihovih odnosov, vključno z oviranjem duševnega razvoja mladoletnih in omejevanjem njihove pravice do izobrazbe, in preprečevanje nudenja zdravstvene oskrbe v skladu z njihovimi zdravstvenimi potrebami;
- d. so tajne v celoti ali deloma, podobno kot nekatere cerkve organizirane zunaj Češke republike.

Registrirane cerkve lahko v skladu s tem zakonom zaprosijo za dovoljenje za:

- a. učenje religije v državnih šolah
- b. določijo osebe za duhovno oskrbo vojske, zaporov in drugih zavodov
- c. državno financiranje
- d. sklepanje zakonskih zvez
- e. ustanavljanje cerkvenih šol
- f. pravico do zaščite spovedne molčečnosti.

Registrirana cerkev lahko zaprosi za to, če priskrbi toliko svojih članov, kolikor je 1 promil prebivalcev države po zadnjem popisu in (11. člen):

- a. če je registrirana po tem zakonu najmanj 10 let neprekinjeno
- b. je neprekinjeno vsako leto 10 let objavljala v zakonu določena letna poročila
- c. je opravljala svoje dolžnosti do države in tretjih oseb

Zakon vsebuje tudi seznam vseh 21 na dan sprejema zakona v Češki republiki registriranih cerkva in verskih skupnosti.

Češka družba je ena najbolj sekulariziranih v Evropi⁸³. Ustavno zagotovljena nevtralnost države do cerkva je potrebna interpretacije, pravi O'Mahony (2003). Ni predpisana ali sprejeta niti pasivna niti aktivna nevtralnost. Koliko je češka Katoliška cerkev neodvisna od države? Če primerjamo s stanjem pod komunizmom, je sedaj dosti več prostora za širjenje verske svobode. Z izjemo Albanije in Rusije je katoliška cerkev v Čehoslovaški trpela največje zatiranje v Sovjetski zvezi in Vzhodni Evropi (str. 180). Več kot 15 000 članov redov je bilo poslanih v zapore ali taborišča. Formalno so se po letu 1989 zadeve izboljšale, represije ni, vendar bistvenih stvari v odnosih s cerkvijo država ni uspela urediti. Leta 1949 je država zaplenila cerkveno premoženje in prevzela plačevanje duhovnikov kot državnih uslužbencev. Plače duhovnikov so pod povprečjem in ne rastejo z drugimi plačami. Cerkev si še vedno prizadeva za vrnitev premoženja. Cerkvi bi vrnjeno premoženje omogočilo neodvisne prihodke in možnost opravljati svoje poslanstvo na

⁸³ Smrke (1996) na strani 165 navaja, da je v osemdesetih letih v boga verovalo 16 do 17% prebivalcev, v letih 1989 in 1990 pa je ta delež narastel na 22% in leta 1991 na 25%.

področjih, kot sta vzgoja in dobrodelnost. Avtor išče vzroke za v primerjavi s sosedomi tako počasno reševanje teh vprašanj v dediščini komunistične miselnosti in v zgodovinski antipatiji do „katoliške“ Avstro – Ogrske. Čeprav ni sprejeta v nobenem dokumentu, je pasivnost države na tem področju dejstvo.

Odnos verskih skupnosti do države z analizo anticerkvenosti v kontekstu zgodovinskih dogajanj in srednjeevropske umeščenosti obravnava Kerševan (1994).

Estonija

Pred sovjetsko zasedbo je v dvajsetih in tridesetih letih prejšnjega stoletja v Estoniji večina prebivalcev (76%) pripadalo Estonski evangeličanski luteranski cerkvi, druga po vrsti pa je bila Estonska apostolska-pravoslavna cerkev. Konec preteklega desetletja se je 45% prebivalcev opredelilo za luterane, vendar to ne pomeni, da so močno povezani s to cerkvijo.⁸⁴ Pravoslavni verniki so razdeljeni med estonskim in ruskim pravoslavljem. Estonska pravoslavna cerkev, ki je podrejena moskovskemu patriarhatu, in je bila ustanovljena leta 1945 s pomočjo sovjetske zasedbe, ni registrirana, ker želi nositi ime Estonska apostolska-pravoslavna cerkev – tako kot prvotna estonska pravoslavna cerkev, ki je bila v letih 1923-1940 podrejena carigrajskemu ekumenskemu patriarhatu. V ozadju spora je vprašanje, kdo je dedič premoženja cerkve, ki je delovala od 1923 do 1940 v Estoniji, potem pa v izgnanstvu. Leta 1999 pa so se ruski pravoslavni registrirali pod imenom Stavropeska kongregacija Aleksandra Nevskega in ta cerkev predstavlja moskovski patriarhat v Estoniji. Registrirane so še 3 vzhodne krščanske cerkve, katoliška, 9 drugih protestantskih denominacij, judovska in muslimanska in druge. Skupaj je 7 cerkva (škofijska zgradba), 8 združenj kongregacij, 60 samostojnih kongregacij registriranih po Zakonu o cerkvah in kongregacijah iz leta 1993 in 35 verskih skupnosti (religious societies) registriranih po Zakonu o neprofitnih organizacijah. Zakon o cerkvah in kongregacijah pušča odprta vrata posebnim sporazumom s posameznimi cerkvami, cerkve in asociacije kongregacij pa obravnava drugače kot ostale. Po zakonu o cerkvah in kongregacijah so verske organizacije pravne osebe zasebnega prava, vendar zakon dopušča tudi možnost, da nekatere cerkve postanejo pravne osebe javnega prava. Kongregacija lahko vloži prijavo

⁸⁴ Smrke (1996, str.180) na primer navaja, da je bila v Estoniji leta 1990 ugotovljena najnižja samoizjavljena religioznost izmed 27 dežel in sicer 20%.

po tem zakonu, če ima 12 članov, verska skupnost pa po zakonu o nevladnih organizacijah, če ima dva člana. Za registracijo asociacije kongregacij so potrebne tri kongregacije, ki izpovedujejo isto vero. Za registracijo cerkve je potrebna škofijska zgradba (struktura).

Leta 2002 je bil sprejet nov Zakon o cerkvah in kongregacijah, ki je nadomestil tistega iz leta 1993. Ta prenaša registracijo iz ministrstva za notranje zadeve na registracijske urade okrožnih sodišč. Ti so štirje. Sedaj imajo 73 neodvisnih kongregacij.

Država ne pozna cerkvenega davka, pač pa iz proračuna namenja znatna sredstva Svetu estonskih cerkva. Svet ima 7 članic in dve opazovalki. Sredstva potem Svet razdeli med članice po lastni presoji. Leta 1999 je ta znesek znašal približno 250 000 DEM, leta 2000 pa tudi približno toliko. Cerkve pa se financirajo tudi preko drugih projektov, kot so vzdrževanje kulturne dediščine, zdravstvene in dobrodelne ustanove. Verske organizacije, ki so registrirane po Zakonu o cerkvah in kongregacijah, so z zakonom iz leta 2000 oproščene davka na dohodek, organizacije registrirane po Zakonu o nevladnih organizacijah pa ne, imajo pa možnost, da si ta status pridobijo.

Šole so v glavnem državne, zakon pa ureja možnost verske vzgoje v teh šolah. Šola je obvezna to organizirati, če je prijavljenih vsaj 15 udeležencev. V osnovni šoli o tem odločajo starši, v gimnaziji dijaki sami. Učitelji morajo imeti teološko in pedagoško izobrazbo. To pa ni verouk, saj je ta v nedeljskih šolah ali v organizaciji kongregacij (župnij). Verska vzgoja v šolah temelji na Splošni deklaraciji človekovih pravic in temeljnih svoboščin in ima ekumensko usmeritev. Za učence, ki ne želijo tega predmeta, ni alternativnega predmeta. Estonija ima dve manjši privatni cerkveni šoli. Teološka fakulteta je bila članica univerze. Sovjetska zasedba jo je leta 1940 izključila, nemška ji leta 1941 ni dovolila ponovnega začetka, leta 1991 pa je bila teološka fakulteta spet odprta na univerzi v mestu Tartu.

Estonska nacionalna radio in televizija imata pogodbo o programskem sodelovanju s Svetom estonskih cerkva, ki sam dodeljuje članicam čas na obeh medijih. Cerkve imajo lahko svoje časopise, lahko pa sodelujejo z nevladnimi mediji.

Koordinacija duhovne oskrbe zaporov je zaupana Estonski evangeličanski luteranski cerkvi, je pa ekumenska in medcerkvena. Kaplani v zaporih imajo status uslužbencev. Za

kaplane pa pridejo v poštev samo duhovniki članic Sveta cerkva. To seveda ne pomeni, da drugi duhovniki ne morejo v zapor, če zaporniki to želijo. Podobno je urejeno tudi kaplanstvo v vojski.

Poroke v nobeni od cerkva niso civilno veljavne, vendar se dela na zakonu, ki bi predvideval možnost, da se država sklepanje porok poveri cerkvam.

V ustavi je zapisano, da ni državne cerkve.⁸⁵

Latvija

Latvija je versko raznolika dežela. Večinske so katoliška, luteranska in pravoslavna cerkev, in močna skupnost „starih vernikov“ (old believers), vendar obstaja še okoli 170 verskih skupin, med katerimi so najštevilnejše binkoštna, baptistična, metodistična, adventisti sedmega dne, muslimani, budisti, mormoni, jehovove priče, scientologi, christian science, vendar niso vse registrirane. Jehovove priče so na primer registrirali po kritiki US Departmenta v letnem poročilu o verski svobodi za leto 1997, verska skupnost christian science pa si zaman prizadeva za registracijo.⁸⁶

Ustava (1998) določa ločitev cerkve od države.

Odnosi med državo in verskimi organizacijami, vključno z registracijo kongregacij, cerkva in škofij, so v pristojnosti Komisije za verske zadeve (Board of Religious Affairs), ustanovljene leta 2000 pod nadzorom Ministrstva za pravosodje, ki pa deluje v okviru kabineta vlade (Cabinet of Ministers). Komisija je pravna oseba. Predsednika Komisije imenuje vlada.

Dejavnost verskih organizacij ureja Zakon o verskih organizacijah, izdan 7. septembra 1995. To je drugi verski zakon po obnovitvi latvijske samostojnosti leta 1991. Prvi je bil

⁸⁵ Podatki so povzeti po Dokumentu Ministry of Internal Affairs (8. 8. 2003) in Kiviorg (2001).

⁸⁶ Podatki o Latviji so povzeti iz Balodis (2001) in komunikacije z avtorjem ter iz Law on Religious Organisations (1995).

sprejet leta 1992, vendar ga je bilo treba spremeniti. Tudi novi zakon je bil že štirikrat dopolnjen in verjetno bo še.

Sporazum s Svetim sedežem je bil sklenjen 1. februarja 2003.

Zakon definira verske denominacije kot veje svetovnih religij z verskim izročilom, učenjem in dogmatiko, kot tudi obredjem. Predvideva tri oblike verskih organizacij: kongregacije (župnije), verske asociacije (cerkve) in škofije. Kongregacija je združenje 10 ali več vernikov iste vere določene veroizpovedi. Cerkve so kongregacije iste veroizpovedi – če se jih 10 ali več združi, in prej ni bila registrirana nobena cerkev te veroizpovedi. Škofijo pa lahko ustanovi cerkev. Do sedaj je to storila le katoliška cerkev. Kongregacije denominacij in verstev, ki se v Latviji registrirajo prvič in ne pripadajo nobeni v Latviji registrirani cerkvi, se morajo prvih deset let registrirati pri Komisiji vsako leto. Registracija ni obvezna, vendar prinaša določene pravice – status pravne osebe. Zakon vsebuje pravilo “Ena cerkev za eno veroizpoved”, kar pomeni, da ni mogoče registrirati več organizacij iste vere. Ena od pripomb na zakon je, da sistem registracije novih verskih skupnosti ne daje pričakovanih rezultatov, saj so svetovne religije, kot na primer islam in budizem, registrirane kot nove religije.

Verske organizacije se lahko ukvarjajo z gospodarsko dejavnostjo. Če njihov letni prihodek presega 500 minimalnih plač, morajo ustanoviti gospodarsko organizacijo v skladu z Zakonom o podjetništvu. Premoženje verskih organizacij, ki se uporablja za verske dejavnosti, od 1. januarja 2000 ni obdavčeno. Donacije, nabirke in drugi prihodki v zvezi z verskimi, obrednimi in drugimi neprofitnimi dejavnostmi verskih organizacij, niso podvržene davku na dodano vrednost. Družbe, ki dajo donacije verskim organizacijam, imajo davčno olajšavo v višini 85%, vendar le do 20% skupnega davka družbe. Tudi fizičnim osebam se donacija upošteva kot zmanjšanje dohodninske osnove, vendar največ do 20% obdavčljivega dohodka. Verske organizacije ne plačajo dohodnine niti davka na dobiček. Če dobijo pomoč iz tujine, so oproščene carine. Od leta 2001 morajo verske organizacije Komisiji za verske zadeve dajati letna poročila (do 1. marca). Za tiste, katerih prihodek iz gospodarskih dejavnosti presega določeno vsoto, je to oblika poročila posebej določena.

Versko literaturo lahko dobite le pri verskih organizacijah. Država sofinancira verski program v medijih, verske organizacije imajo lahko svoje časopise.

Za sodelovanje med državo in cerkvami je bil na Ministrstvu za pravosodje leta 1996 ustanovljen Svetovalni svet (Advisory Council) tradicionalnih veroizpovedi. Svet ni pravna oseba, ampak posvetovalno telo, čigar mnenja ali priporočila nimajo zakonske moči. Kot člani nastopajo šest cerkva in voditelji več kot 100 registriranih verskih organizacij in sicer na povabilo Ministrstva za pravosodje: voditelji in predstavniki luteranske, katoliške, pravoslavne cerkve, starih vernikov, baptistov in judov in seveda članov Ministrstva za pravosodje. Od leta 2000 so v svetu predstavniki metodistov in adventistov sedmega dne. Komisija za verske zadeve omogoča delo sveta. Čeprav smo v imenu videli besedo "tradicionalne", te besede v zakonih ni. Zakon o verskih organizacijah ne določa, katere od njih so tradicionalne.

Zakon o verskih organizacijah uvaja kaplansko službo, preko katere so verske organizacije prisotne v javnih ustanovah kot na primer: zapor, vojska in povelje, kjer običajno bogoslužje ni mogoče oziroma dosegljivo. Predpisi glede kaplanske službe se še razvijajo. Versko vzgojo v javnih šolah lahko učijo učitelji luteranske, katoliške, pravoslavne, baptistične cerkve in starih vernikov. Interes pa so izrazile tudi druge verske skupnosti. Krščanske cerkve pripravljajo enoten ekumenski učni program predmeta. V letu 1997/1998 se je tega predmeta udeleževalo okrog 4% osnovnošolcev in srednješolcev. Za vzpostavitev predmeta verske vzgoje je potrebnih 10 prijav za posamezno veroizpoved. Prijava mora biti pisna, do 14 let starosti jo podajo starši, za starejše pa dijaki sami. Vsakdo ima pravico obiskovati versko vzgojo v ustanovah verskih organizacij. Učitelje religije v šolah določijo vodstva verskih organizacij in potrdi Ministrstvo za izobraževanje in znanost.

Konec 80-tih let prejšnjega stoletja je teološka fakulteta spet postala članica univerze. To je večkonfesionalna ustanova, ki daje najvišjo teološko izobrazbo.

Leta 1993 je Latvija z zakonom obnovila pravico osmih cerkva, da sklepajo državno veljavne poroke. Zakon iz leta 1937 je to pravico dajal desetim cerkvam. Po 51. členu Civilnega zakona velja, da če sta kandidata luterana, katolika, pravoslavna, stara vernika, metodista, baptista, adventista sedmega dne, ali juda, in se želita poročiti v svoji cerkvi pri

od cerkve pooblaščenem duhovniku, lahko duhovnik registrira njun zakon. Registre porok posamezne cerkve hranijo te cerkve.

Litva

Na osnovi družboslovnih raziskav ocenjujejo, da je v Litvi 70% prebivalcev katolikov. Leta 2000 je bilo 673 katoliških verskih skupnosti (večinoma župnij), 43 ruskih pravoslavnih, 27 starih vernikov, 54 evangeličansko luteranskih, 12 evangeličanskih reformiranih, 5 sunitskih muslimanskih, 6 judovskih, 4 grkokatoliške, 1 karaitska. Več kot 1000 pripadnikov imajo še Nova apostolska cerkev, Beseda vere, Jehovove priče, Binkoštna cerkev, baptisti in adventisti. Približno 150 verskih skupnosti je povezano z verskimi gibanji, ki so se pojavila v Litvi po letu 1989 z liberalizacijo in demokratizacijo. Njim pripada skupno približno 0.3% prebivalcev. Približno 18% pa ne pripada nobenemu verstvu.⁸⁷

Ustava v 43. členu določa, da država priznava tradicionalne cerkve in verske organizacije Litve, kot tudi druge cerkve in verske organizacije, ki temeljijo v družbi in njihovo učenje in obredi ne kršijo morale in zakona. Isti člen določa, da ni državne cerkve v Litvi.

Zakon o verskih skupnostih in asociacijah, sprejet 4. oktobra 1995, ureja pravni položaj teh skupnosti in asociacij in njihovo razmerje do države. Zakon našteva priznane tradicionalne verske skupnosti in asociacije in določa pogoje za registracijo ostalih. Zakon kot tradicionalne priznava devet tradicionalnih verskih skupnosti: Rimsko katoliško, Grško katoliško, Evangelijsko luteransko, Evangelijsko reformirano, Rusko pravoslavno, Stare vernike, Judovsko, Sunitsko muslimansko in Karaitsko. Vse te imajo v Litvi več kot 300 letno zgodovino. Država lahko prizna tudi druge, ki temeljijo v družbi, in njihovo učenje in obredi ne kršijo morale in zakona. O priznanju glasuje parlament. Državno priznanje lahko zaprosijo 25 let potem, ko so se prvič registrirale v Litvi. Do sedaj so za priznanje zaprosile tri: Unija evangelijskih baptističnih skupnosti Litve, Združena metodistična cerkev Litve in Nova apostolska cerkev Litve. Ministrstvo za pravosodje je pripravilo pozitivno rešitev samo za prvo od treh, vendar parlament tega še ni sprejel. Obravnava versko vzgojo v

⁸⁷ Uporabljeni viri so Žiliukaitė, Glodenis (2001), Dokument Ministry of Justice (12. 8. 2003) in osebni stiki z vladnimi predstavniki Litve.

šolah, razpolaganje s premoženjem, vzgojno, dobrodelno in druge dejavnosti, delovne odnose, obdavčenje, prenehanje delovanja in ukinitvev.

Pridobitev pravne osebnosti za priznane verske skupnosti je enostaven. Doslej je pravno osebnost dobilo 947 skupnosti, asociacij in centrov. Za ostale je zadeva bolj zapletena. Zahtevo za registracijo skupnosti lahko vloži 15 polnoletnih državljanov, zakon pa določa tudi druge pogoje in priloge. Asociacija se lahko registrira, če združuje vsaj dve skupnosti. Rok je 6 mesecev od oddaje vloge. Od leta 1988 do 2000 so podelili pravno osebnost 168 netradicionalnim verskim skupnostim, asociacijam in centrom. Ministrstvo za pravosodje je doslej zavrnilo registracijo dveh predlagateljev.

Vse verske skupnosti, ki imajo pravno osebnost, lahko dobijo državno pomoč za kulturno, vzgojno in dobrodelno dejavnost. Država to proračunsko podporo tudi daje – in sicer od 0.8- 4 milijone LTL letno za tradicionalne cerkve. Denar se deli v sorazmerju s članstvom, s tem da določen minimalni znesek dobijo vsi. Dodatno temu proračunskemu denarju centralna in lokalne oblasti posebej sofinancirajo tudi obnovo cerkva, dobrodelnost, in vzdrževanje semenišč. To sofinanciranje lahko celo presega prvo. Od 1. septembra 2001 se financirajo cerkvene šole. Verske skupnosti so oproščene davkov za prihodke od verske dejavnosti, plačajo pa davek od gospodarske dejavnosti. Oproščene so tudi davka na premoženje, ki se rabi za osnovno dejavnost.

Tradicionalne cerkve imajo zagotovljen program na nacionalnem radiu in TV, prav tako pa pravico do lastni publikacij.

Duhovna oskrba v vojski je urejena za katolike s sporazumom s Svetim sedežem. Vojaški ordinariat vodi vojaški škof, ki ga določi Sveti sedež. Škof pa določi vojaške kaplane. Delovni pogoji ordinariata so določeni s sporazumom med vodstvom litvanske katoliške cerkve in Ministrstvom za obrambo.

V skladu z ustavo se pravni položaj verskih skupnosti lahko določi ne le z zakonom, ampak tudi s sporazumom. Na ta način je odnos z državo uredila katoliška cerkev 5. maja 2000, ko je Vlada Republike Litve podpisala tri sporazume s Svetim Sedežem. Ti urejajo pravne vidike odnosov med cerkvijo in državo, duhovno oskrbo v oboroženih silah in sodelovanje na področju vzgoje in kulture.

Položaj je določen tudi z drugimi področnimi zakoni in rabsodbami ustavnega sodišča.

Zakon omogoča financiranje vseh verskih skupnosti in asociacij, ki so pridobile pravno osebnost.

Od 1. januarja 2000 so duhovniki tradicionalnih in drugih priznanih cerkva obvezno zavarovani na stroške proračuna po 2. členu Zakona o državnem socialnem in pokojninskem zavarovanju, ki je bil sprejet leta 1999. Prejšnja služba se jim v celoti šteje v pokojninsko dobo.

Privatne cerkvene šole priznanih cerkva od 11. maja 2000 financira država, druge pa lahko dobijo podporo lokanih skupnosti. Priznane cerkve imajo možnost religiozne vzgoje v državnih in občinskih šolah. Učenci, ki ne izberejo tega predmeta, imajo etiko. Pod 14 let odločajo starši, nad to starostjo učenci. V letu 2000 je 58% učencev obiskovalo predmet verska vzgoja (97% katoliško, 2.5% pravoslavno, 0.3% evangelijsko luteransko, 0.2% pa ostalih priznanih cerkva). Učitelje religije določajo posamezne cerkve, plača pa jih država.

Litva ima 19 visokih šol univerzitetnega tipa, od njih je 15 državnih. Dve od njih imata tudi teološko fakulteto, ena evangeličansko, druga katoliško.

Ustava določa, da država prizna zakone, sklenjene v cerkvi, vendar zakon še vedno vsebuje določilo, da so veljavni samo civilno sklenjeni zakoni, cerkveno pa ne. Ustavno sodišče je spoznalo ta člen zakona za protiustavnega in ga razveljavilo. Kljub temu je sklepanje bilo težavno, ker postopek registracije cerkvenih zakonov ni bil določen. To pa je popravljenoz zakonom 1. julija 2001, ki določa postopek registracije v cerkvi sklenjenih zakonov.

Madžarska

Pravni položaj verskih skupnosti je urejen s posebnim Zakonom o svobodi vesti in svobodi veroizpovedi ter o cerkvah št. IV. iz leta 1990.⁸⁸

⁸⁸ Act IV/1990.

Verska skupnost postane pravna oseba na podlagi predpisov državlanskega prava z evidentiranjem pri pristojnem sodišču.

Pogoji za evidentiranje verske skupnosti so naslednji:

- da, je cerkev ustanovilo najmanj sto fizičnih oseb;
- da je cerkev sprejela svoj statut;
- da je izvolila svoje upravne organe in organe zastopanja;
- da se ustanovitelji izjavijo, da organizacija, ki so jo ustanovili opravlja verske dejavnosti, ki niso v nasprotju z ustavo in ne kršijo nobenega zakona;
- statut mora vsebovati ime, sedež, organizacijsko strukturo cerkve statut in naziv organizacijskih struktur, če so le te pravne osebe.

Naziv cerkve ne sme biti identičen oziroma se ga ne sme zamenjati z nazivom že registrirane cerkve.

Registracijo opravljajo sodišča in sicer okrožna (country courts) in mestna (metropolitan courts). V juliju 2003 je bilo registriranih 136 verskih skupnosti.

Cerkve se financirajo posredno na primer skozi podporo verskemu pouku, cerkvenim šolam, vzdrževanje in obnavljanje verskih objektov, podporo dobrodelni in socialni dejavnosti, in pa neposredno v skladu s tako imenovanim italijanskim modelom.⁸⁹ To pomeni, da ima vsak davkoplačevalec možnost 1% svoje dohodnine nameniti določeni cerkvi. Tu še iščejo najboljšo rešitev glede intervalov, v katerih lahko posamezniki spremenijo svojo odločitev. Različica, po kateri se vsak davkoplačevalec odloči vsako leto posebej, predstavlja veliko administrativnega dela, za cerkve pa dolgoročno in tudi srednjeročno negotovost prитока sredstev. Obstaja možnost, da se financiranje drži rezultatov popisa, ki je praviloma vsakih 10 let in pa možnost, da bi se ljudje o tem izjasnili vsaka 4 leta sočasno z državnimi volitvami.⁹⁰

Pridobitna dejavnost cerkvam ni prepovedana.

⁸⁹ Vrnitev nacionaliziranega cerkvenega premoženja je bila urejena že leta 1991, Act XXXII/1991.

⁹⁰ Poleg navedenih pisnih virov so bili avtorju v veliko pomoč pogovori s sodelavci madžarskega Urada za verske skupnosti in obisk tega urada julija 2003 in pogovori s profesorji univerze v Miskolcu.

Madžarska ima s Svetim sedežem sklenjene 3 mednarodne sporazume in sicer o obnovitvi diplomatskih odnosov (1990)⁹¹, o ustanovitvi vojaškega ordinariata (1994)⁹² in o finančnih zadevah (1997)⁹³. Od drugih cerkva ima sklenjene sporazume z Luteransko cerkvijo (1999)⁹⁴, Reformirano cerkvijo (1999)⁹⁵, Zvezo judovskih skupnosti (1999 in 2000)⁹⁶, Srbsko pravoslavno škofijo v Budimu (1999)⁹⁷, Baptistično cerkvijo (1999)⁹⁸.

Država ne prizna cerkvene poroke v nobeni cerkvi.

Država ne predpisuje pisne privolitve staršev za obiskovanje verouka mladoletnih otrok.

Po zadnjem popisu prebivalcev leta 2001 je na Madžarskem 54.5% katoličanov (od teh 2.6% grkokatoličanov), 15.9% reformiranih (kalvinistov), 3.0% luteranov, 0.1% judov, ostalih pa 1.1% (od teh 0.2 % pravoslavni – največ romunskih pravoslavni – 0.1%, nekaj ruskih, grških in srbskih; baptistov je 0.2%, binkoštnikov 0.1%, unitariancev 0.1%, adventistov 0.1%, drugih kristjanov 0.2%, Jehovovih prič 0.2% in manj kot 0.1% muslimanov). Brez pripadnosti je 14.5%, brez odgovora pa 10.1%.

O zakonodaji v zvezi z verskimi skupnostmi je odločalo tudi ustavno sodišče. Leta 1993 je na osnovi peticije presoјalo ustavnost Zakona XXXII/1991 o ureditvi lastništva bivših nepremičnin v lasti cerkva. Peticijo je v pretežnem delu zavrnilo, delno pa ji tudi ugodilo in del zakona razveljavilo⁹⁹. Istega leta je razsoјalo o peticiji, ki je postavljala pod vprašaj ustavnost člena zakona iz leta 1990, ki za ustanovitev verske skupnosti predpisuje najmanj 100 fizičnih oseb. Sodišče je peticijo v celoti zavrnilo.¹⁰⁰

Zakon o javnem izobraževanju iz leta 1993¹⁰¹ v 4. členu določa, da mora šola (vrtec, internat) omogočiti učencu izbirni verski pouk, ki ga organizira od učenca izbrana cerkev.

⁹¹ Agreement concluded ... (1990)

⁹² Agreement concluded...No. 19/1994 in International Agreement No. 19/1994.

⁹³ Act CXXIV/1997

⁹⁴ Government Resolution 1056/1999.

⁹⁵ Government Resolution 1057/1999.

⁹⁶ Government Resolution 1058/1999 in Government Resolution 1045/2001.

⁹⁷ Government Resolution 1043/2001.

⁹⁸ Government Resolution 1044/2001.

⁹⁹ Constitutional Court Decision 4/1993.

¹⁰⁰ Constitutional Court Decision 8/1993.

¹⁰¹ Act LXXIX/1993.

Ta verski pouk mora biti ločen od ostalih dejavnosti. Cerkev je odgovorna za vsebino verskega pouka, zaposlitev in nadzor učitelja, upravljanje s tem povezanih nalog, posebej prijave, ocenjevanja uspešnosti, izdaje spričeval in nadzor učnega procesa. Šola pa mora zagotoviti materialne pogoje, pri izvajanju in organizaciji tega pouka pa sodelovati z dotično cerkvijo. Lahko se zgodi, da se to izvaja v neki cerkveni šoli, ki je že od države polno financirana, na ta način pa pridobi še dodatno financiranje. Ustavno sodišče je leta 1997 presojalo ustavnost tega člena, protiustavnosti ni ugotovilo in je peticijo zavrnilo z obrazložitvijo, da dodatno financiranje (s strani občine ali države), ki pomeni plačilo za delo, ki bi ga sicer morala opraviti država ali občina, ni protiustavno.¹⁰²

Madžarska spada med države, ki jih Madeley (2003) ne uvršča v nobenega od treh homogenih blokov, ampak med tiste z razgibanim verskim zemljevidom. Trenutno ima registriranih 136 verskih skupnosti, Enyedi (2003) pa navaja, da resnično deluje 100 cerkva. Po padcu komunizma je Madžarska doživela val ameriških in daljnovzhodnih verskih gibanj in vsako leto se registrira pet ali šest novih cerkva. Vendar te skupine ne predstavljajo več kot dva do tri odstotke prebivalstva (str. 185). Enyedi razvršča vse cerkve na osnovi zgodovine v tri skupine: kooptirane, registrirane in tolerirane. Prve uživajo državno pomoč pri pobiranju davka, državno podporo in država plačuje duhovnikom del plače. V prvi polovici 19. stoletja so to bile katoliška, luteranska, kalvinistična in leta 1790 pravoslavna cerkev; pozneje (1848) še unitarianska cerkev in leta 1895 judovska. V letih 1905 in 1916 sta se registrirali baptistična cerkev in islam. Komunizem je odpravil ta sistem. Cerkve so v režimu antiklerikalizma in protivernosti izgubile avtonomijo in večinoma tudi infrastrukturo. Največji javni sovražnik v 50 letih je bila katoliška cerkev. Vendar država ni bila velikodušna pri registriranju novih cerkva.

Po uveljavitvi demokracije glavne cerkve niso neposredno sodelovale pri prvih zakonodajnih projektih. Med strankami pa je bil konsenz o odpravi antiklerikalizma in veri sovražnega pristopa. Konsenz glede tega, da vera in cerkve predstavljajo funkcionalno prvino v zdravi civilni družbi. To je pomenilo državno nevtralnost, brezkompromisno svobodo vere in avtonomijo cerkva. Ustavno sodišče je leta 1993 presodilo, da mora biti država nevtralna, vendar diferencirana obravnava cerkva, ki upošteva družbeno in zgodovinsko stvarnost, ne pomeni kršitve nevtralnosti. Torej ni protiustavno na primer, da

¹⁰² Constitutional Court Decision 22/1997.

imajo štiri zgodovinske cerkve poseben dostop do javne TV in radia, vojaškega kaplanstva, ali vladne odbore za odnose med cerkvijo in državo. Ustavno sodišče je podprlo zamisel o aktivni nevtralnosti: država je dolžna cerkvam zagotoviti sredstva, potrebna za njihovo delovanje (str.161). Dolžna je zagotoviti svobodo vere.

Med politično elito obstajajo trije pristopi k področju odnosov med državo in cerkvami. Prvi je pristop zaprtega kluba. Zanj nove verske skupine predstavljajo nevarnost za tradicionalne cerkve. Ne zagovarja državne cerkve, ampak meni da interesi katoliške in glavnih protestantskih cerkva sovpadajo z interesi Madžarske. Centristični model zahteva "zaščito potrošnikov" na verskem trgu. Nova religijska gibanja naj bi po tem modelu dokazala, da zaslužijo iste privilegije kot tradicionalne cerkve. Ko zrastejo po obsegu in dokažejo socialno funkcijo, naj postopoma preidejo med prvo skupino. Tretji model stroge nevtralnosti nasprotuje vsaki hierarhiji med cerkvami in bi vse izenačil s prostovoljnimi organizacijami.

Večji poudarek temu ali onemu modelu se spreminja od volitev do volitev. Od 1990 do 1994 je vlada uvedla plače za verske učitelje. Socialistično liberalna vlada 1994-1998 jih je odpravila, naslednja pa spet uvedla. Cerkevne šole niso dobivale enake državne podpore kot državne pod vlado 1990-1994, toda Fidesz-MPP vlada 1998-2002 je to izenačila. Glavne cerkve dobivajo več kot polovico sredstev za svoje delo od države, in manj kot četrtino od svojih vernikov, ena četrtina pa odpade na cerkvene usluge, donacije in ostalo.

Kar se tiče vprašanj svobode vere so madžarske cerkve po Enyediju prepustile bojišče politikom. Zakon iz leta 1990 so pripravile strankarske elite. In ko so pozneje pogoji za dosego statusa cerkve postali politična tema, so velike cerkve imele pri tem malo besede. Majhne cerkve, ki so se čutile ogrožene pa so sodelovale v političnih debatah.

Politične stranke so tem temam posvečale dele svojih programov in volilnih nagovorov. Socialistično liberalna vlada 1994-1998 je v svojem programu poudarila potrebo po krepitvi ločitve med cerkvami in državo in dolgoročno željo, da cerkve financirajo njihovi člani. Postavila se je tudi na stran majhnih cerkva: "V duhu svobode vesti in enakosti pred zakonom, vlada spoštuje pravice majhnih verskih skupnosti brez zgodovinskega izročila. Propagando proti verskim manjšinam in zamisel, da bi katerakoli verska skupnost bila označena (stigmatizirana) z zakonom na osnovi govoric ima za nesprejemljivo."

Vlada v letih 1998-2003 pa je gradila na predpostavki, da je ločitev cerkve od države zaključen projekt, vlada pa mora vzpostaviti nove oblike sodelovanja. V vladni program so zapisali: „Vlada s spoštovanjem priznava vlogo zgodovinskih cerkva v življenju naroda in računa na njihove usluge na duhovnem, intelektualnem, kulturnem, vzgojnem in socialnem področju. Kot svojo nalogo torej razume zagotovitev svobode cerkvam v pravnem in materialnem smislu. Cerkve so lahko svobodne samo, če jim je zagotovljena materialna neodvisnost in možnost uspešnega delovanja.“ Vlada je tudi opomnila na „dvojno obdavčitev“ vernih državljanov, ker država ne financira enako tudi verskih šol. Predlagana so bila tudi strožja zakonska merila za registracijo novih verskih skupnosti, vendar v parlamentu predlog ni dobil dovolj podpore, ker je socialistična stranka v zadnjem trenutku umaknila že dogovorjeno podporo.

Enyedi vidi zapletenost problematike državne aktivne podpore cerkvam, vendar ne predlaga državne neaktivnosti na tem področju kot boljše rešitve: „Država je v modernih družbah tako narastla, da si je težko predstavljati, kako bi se lahko držali načela nevmešavanja (noninterference)“.

Poljska

Za verske zadeve je v Republiki Poljski zadolžen Departma za veroizpovedi in narodne manjšine v Ministrstvu za notranje zadeve in administracijo.

Pravna osebnost cerkva in veroizpovednih zvez izhaja iz dveh virov. Ureditve pravne in premoženjske situacije cerkve ali druge veroizpovedne zveze v okviru posebnega zakona (individualnega zakona); vpisa cerkva ali drugih veroizpovednih zvez v register.

Postopek glede registracije cerkva in drugih veroizpovednih zvez ureja zakon z dne 17. maja 1989 o jamstvu svobode vesti in veroizpovedi (UL iz leta 2000, št. 26, poz. 319). Register vodi Ministrstvo za notranje zadeve in administracijo, Departma za veroizpovedi in narodne manjšine.

Dne 30. junija 2003 je bilo v register vpisanih 139 cerkva in drugih veroizpovednih zvez ter 5 medcerkvenih organizacij.

Zakon v poglavju III določa pogoje in postopek za registracijo. Pravica do predložitve vloge za vpis v register pripada vsaj 100 poljskim državljanom, ki imajo polno sposobnost za pravna dejanja. V vlogi predlagatelji predstavijo seznam z imeni in priimki, rojstnimi datumi, naslovi bivališč, številkami in lastnostmi osebnih dokumentov ter predložijo notarsko overjene podpise.

Vloga za vpis v register mora vsebovati:

- zgoraj omenjeni seznam
- informacijo o dosedanjih oblikah verskega življenja in metodah delovanja cerkve ali druge veroizpovedne zveze na ozemlju Republike Poljske
- informacijo o osnovnih ciljih, virih in doktrinalnih načelih ter verskih obredih
- naslov sedeža cerkve ali druge veroizpovedne zveze, imena in priimke, rojstne datume, naslove bivališč, številke in lastnosti osebnih dokumentov oseb, ki sestavljajo predstojne izvršilne organe
- statut.

Statut mora vsebovati posebej:

- ime cerkve ali druge veroizpovedne zveze, ki se razlikuje od imen drugih organizacij
- področje delovanja in sedež oblasti
- cilje delovanja ter oblike in načela realizacije teh ciljev
- organe, način imenovanja in razrešitve, obseg pristojnosti ter način sprejemanja odločitev
- vire financiranja
- postopek vnašanja sprememb v statut
- način zunanjega predstavljanja in najemanja premoženjskih posojil
- način pridobivanja in izgube članstva ter pravice in obveznosti članov
- način imenovanja, razrešitve in pristojnosti duhovnih oseb v skladu z državnim pravom, če cerkev ali druga veroizpovedna zveza predvideva oblikovanje takih položajev
- način razpustitve cerkve ali druge veroizpovedne zveze in namen ostalega premoženja.

Cerkve ali druge veroizpovedne zveze lahko imajo gospodarsko dejavnost v skladu s področno zakonodajo.

S svetim sedežem ima Republika Poljska konkordat podpisan v Varšavi 28. julija 1993, ratificiral pa ga je predsednik Republike Poljske dne 23. februarja 1998 (UL št. 51, poz. 318). Do izmenjave ratifikacijskih dokumentov je prišlo 25. marca 1998. leta.

Pristojnosti za sklenitev zakonskih zvez s civilnimi posledicami so bile priznane katoliški cerkvi in še desetim cerkvam.

Cerkvam ni potrebno prijaviti zgradb in prostorov za verske obrede.

Vera cerkve ali druge veroizpovedne zveze je lahko predmet pouka v šoli, pri čemer se ne sme kršiti svobode vesti in vere drugih oseb. Zakon z dne 7. septembra 1991 o sistemu izobraževanja določa, da organizirajo vrtci in osnovne šole pouk verouka na željo staršev, javne gimnazije pa na željo staršev ali samih učencev; po polnoletnosti o udeležbi pri verouku odločajo učenci. Izvršilni predpisi k zakonu določajo, da željo staršev ali samih učencev o udeležbi pri verouku izrazijo v najpreprostejši obliki izjave, ki je ni treba ponavljati v vsakem šolskem letu, lahko pa se jo spremeni.

Na Poljskem je po podatkih Glavnega urada za statistiko 90% katoličanov, Poljska avtokefalna pravoslavna cerkev v Republiki Poljski združuje 1.5% prebivalcev, evangeličansko – augsburška cerkev 0.22%, ostale cerkve in veroizpovedne zveze 0.48%, 7.8% prebivalcev ne sodi v nobeno veroizpovedno zvezo ali cerkev.¹⁰³

Andersson (2003) ugotavlja, da je Cerkev na Poljskem v dvajsetem stoletju stopila na narodno obrambne pozicije, ko je bila prihodnost naroda in države ogrožena s strani nacistične Nemčije in Sovjetske Zveze. Po letu 1970 se je odločno potegovala za človekove pravice. Delavci so privzeli verske simbole za svoje. Cerkev je opisala moralne

¹⁰³ Glej Dokument Ministrstva za notranje zadeve in administracijo (7. 2. 2003).

temelje za njihovo borbo, obenem pa jih je vodila v zmernosti, da bi ne povzročali ekscesov. Tudi Poljska je podobno kot Irska prizorišče javne debate o moralnih vprašanjih. Predvsem je v ospredju vprašanje splava. Poljska je ena od tistih držav, ki je liberalno ureditev na tem področju, ki je dovoljevala nekaj sto tisoč splavov letno spremenila v sorazmerno restriktivno, ki dovoljuje le nekaj sto splavov letno.

Slovaška

Ima dve ustanovi, ki se ukvarjata z verskimi skupnostmi v Republiki Slovaški: Cerkvni odbor na Ministrstvu za kulturo in Institut za odnose z verskimi skupnostmi. Prvi se ukvarja s priznanimi, drugi z nepriznanimi oziroma neregistriranimi verskimi skupnostmi, oba pa glede financiranja spadata pod ministrstvo za kulturo. Prvi ima 5, drugi pa 6 delavcev.

Imajo 16 registriranih cerkva oziroma verskih skupnosti.

Slovaška vlada plača duhovnikom (vseh 16 registriranih cerkva, vendar dejansko samo 12, ker ostale nočejo) plače in celotne prispevke ter škofijam da še nekaj denarja za administracijo, kar znese 18 milijonov evrov na leto in predstavlja 25% proračuna ministrstva za kulturo (podatek za leto 2002). To pomeni približno 4 milijarde tolarjev. Če bi to preračunali na Slovenijo sorazmerno s številom prebivalcev, dobimo približno 1.7 milijarde tolarjev letno. Pripravljajo nov zakon, ki bo to natančno uredil.¹⁰⁴

Razmerje med državo in verskimi skupnostmi ureja Zakon o svobodi veroizpovedi in položaju cerkva in verskih skupnosti (308/1991 Zb), ki ga je 4. julija 1991 sprejela skupščina Češke in Slovaške federativne republike. Ta zakon vsebuje tudi seznam vseh 14 takrat delujočih verskih skupnosti na ozemlju Republike Slovaške. Ne vsebuje številčnega kriterija, ampak predvideva zakonsko določeno število. To število je določil slovaški zakon iz leta 1992 (ZÁKON č 192/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností, ki je stopil v veljavo 1. junija 1992) in sicer 20 000 polnoletnih oseb s stalnim bivališčem v

¹⁰⁴ Podatke so avtorju posredovali delavci Cerkvnega odbora na obisku v Bratislavi julija 2002.

Republiki Slovaški. Zakon iz leta 1991 je bil dopolnjen leta 2000 z zakonom št. 394/2000, vendar številčni kriterij ostaja isti.

Krovni sporazum med Svetim sedežem in Slovaško Republiko¹⁰⁵, sklenjen 24. novembra 2000, je stopil v veljavo po izmenjavi ratifikacijskih listin 8. decembra 2000. V 25 členih sporazum opredeljuje osnove odnosov med državo in katoliško cerkvijo ter ureja – nekatera podrobno, druga okvirno – številna področja, kot na primer nedotakljivost svetih krajev, nedotakljivost spovedne molčečnosti, neodvisnost v imenovanju škofov (vendar z diskretnim obveščanjem), dela proste dneve, državno veljavnost cerkvene poroke; vzgojo in izobraževanje; duhovno, pastoralno, vzgojno in izobraževalno dejavnost cerkve v vojski, policiji, zaporih, vzgojnih in izobraževalnih ustanovah, zdravstvenih ustanovah, socialnih ustanovah vključno s tistimi za zdravljenje odvisnosti. Zagotavlja finančno pomoč države cerkvi in soudeležbo pri vzdrževanju kulturnih spomenikov, vendar podrobnejšo ureditev prepušča posebnemu sporazumu o finančnih vprašanjih.

Sporazum med Slovaško Republiko na eni ter ostalimi registriranimi cerkvami in verskimi skupnostmi na drugi strani¹⁰⁶, ki ima veljavnost zakona, ureja različna vprašanja, kot na primer pastoralno oskrbo vojakov, policistov, zaporov, financiranje. V 11. členu določa veljavnost cerkvene poroke v državnem sistemu. V istem členu določa tudi ravnanje v zvezi z morebitno ločitvijo zakonske zveze. Podpisnice sporazuma imajo možnost poučevati verouk (religion) v vseh šolah in izobraževalnih ustanovah v skladu z zakonodajo. Učitelji verouka so v enakem položaju kot drugi učitelji in morajo zadoščati istim pogojem in še dodatnemu pogoju, da jih imenuje njihova cerkev ali verska skupnost. Zagotavlja se pravica pastoralne, duhovne in vzgojne dejavnosti v vseh državnih vzgojnih in zdravstvenih ustanovah, ustanovah socialne pomoči, zdravljenja zasvojenosti. Država se zavezuje zagotoviti pogoje za to delo, materialno ter finančno podporo, cerkve in verske skupnosti pa osebje za omenjeno dejavnost ali projekte. Dogovorjeno je sodelovanje pri financiranju vzdrževanja cerkva (kulturnih spomenikov). Slovaški predsednik je podpisal sporazum po celotnem zakonodajnem postopku (vlada, parlament) 11. aprila 2002.

Slovaški predsednik Rudolf Schuster in predsednik vlade Mikulaš Dzurinda sta 13. maja 2004 z apostolskim nuncijem na Slovaškem Henrykom Jozefom Nowackym, podpisala

¹⁰⁵ Základná zmluva medzi Svätou Stolicou a Slovenskou Republikou ... (2001).

¹⁰⁶ Agreement Between the Slovak Republic (2002).

sporazum o katoliški vzgoji med Slovaško in Svetim sedežem. Istočasno sta podpisala tudi sporazum o verski vzgoji s predstavniki ostalih enajstih registriranih cerkva na Slovaškem. Od septembra 2004 bo tako za vse učence prvega razreda slovaških osnovnih šol obvezen verouk ali pouk etike.¹⁰⁷

Slovaška ima z ozirom na dejstvo, da je bila pol stoletja skupaj s Češko v isti državi, dokaj različno ureditev odnosov s katoliško cerkvijo in drugimi verskimi skupnostmi. Strnjeno zgodovinsko in sociološko razlago za to dejstvo podaja Kerševan (1994).

6.2.3 Nečlanice Evropske unije

Bolgarija

Bolgari imajo v ustavi določilo, da je „vzhodna pravoslavna cerkev tradicionalna religija republike Bolgarije“. Strahove, da to pomeni zapostavljanje drugih ver in cerkva, so zavrnili z zakonom leta 2002, ki je opisan v nadaljevanju.¹⁰⁸ Ponosni so, da so ena redkih držav, ki v drugi svetovni vojni ni izročila Judov njihovim preganjalcem. Imajo številčno muslimansko skupnost, ki ima svojo stranko, ki je trenutno (v maju 2003) v vladni koaliciji. Formalno to ni verska stranka, vendar je dejansko stranka muslimanov.

Sporazuma s Svetim sedežem nimajo.

Verska poroka nima pravne veljave pred državo.

Verske zadeve ureja Direktorat za verske zadeve pri vladi in ni v nobenem ministrstvu.

V Bolgariji je registrirano 31 verskih skupnosti.

Leta 2002 so sprejeli Zakon o verstvih. Ta v prvem poglavju določa osnovna načela verske svobode, ločitev verskih ustanov od države in svobodo verstev, da uživajo enake pravice. V drugem poglavju opredeljuje pravico do vere vključno z zasebnim in javnim

¹⁰⁷ Glej Dokument Ministrstva za zunanje zadeve (18. 5. 2004)

¹⁰⁸ Law on Religions (2002).

izpovedovanjem, organiziranjem verskih skupnosti in ustanov; pravico do postavitve in vzdrževanja verskih objektov in humanitarnih organizacij; izdelave, nabave in uporabe predmetov za obrede; pisanja, objave in distribucije verskih publikacij; dajati in prejemati versko vzgojo v jeziku po lastni izbiri; pridigati ali učiti vero v primernih prostorih in ustanavljati izobraževalne ustanove v skladu z zakonom; prejemati prostovoljne prispevke in donacije od posameznikov in ustanov; spoštovati dela proste dneve in obhajati verske praznike; vzdrževati stike z osebami doma in v tujini zaradi verskih zadev; zagotoviti versko izobrazbo otrok.

Verska svoboda ne sme biti uporabljena proti državni varnosti, javnemu redu, zdravju in morali, ali proti pravicam in svoboščinam drugih. Verskih skupnosti in verovanja se ne sme uporabljati v politične namene. Za primer kršitev zakon predvideva, katere od navedenih pravic se lahko omejijo in koliko. Prav tako določa postopek omejitve. Za odločitve je pristojno sofijsko mestno sodišče.

Verske skupnosti in ustanove ne smejo vključiti v svojo dejavnost oseb mlajših od 14 let brez določnega soglasja staršev ali skrbnikov. Oseb med 14. in 18. letom verske skupnosti ne smejo vključiti v dejavnost, če starši ali skrbniki določno izrazijo svoje nesoglasje.

V 10. členu zakon določa:

„Vzhodno pravoslavje je tradicionalna vera v Republiki Bolgariji. Ima zgodovinsko vlogo za bolgarsko državo in aktualni pomen za njeno državno življenje. Njen zastopnik in predstavnik je samostojna Bolgarska pravoslavna cerkev, ki je pod imenom „Patriarhat“ naslednik Bolgarskega eksarhata in je članica Ene, Svete, Katoliške¹⁰⁹ in Apostolske Cerkve. Vodi jo Sveti sinod, predstavlja pa Patriarh Bolgarije, ki je tudi Metropolit Sofije.

Bolgarska pravoslavna cerkev je pravna oseba. Njena zgradba in administracija je določena z njenim statutom.

Gornja dva odstavka ne moreta biti osnova za pravne privilegije ali kakršnekoli prednosti.”

¹⁰⁹ Tu je zaradi jasnosti potrebno pripomniti, da “katoliški” pomeni vesoljni, in se tu v tem pomenu uporablja.

Zakon dovoljuje uporabo drugih jezikov v bogoslužju, za jezik komuniciranja z državo pa določno določa bolgarski jezik.

Zagotavlja tudi spoštovanje spovedne molčečnosti.

Tretje poglavje opredeljuje registracijo verskih skupnosti, minimalne zahteve za statut verskih skupnosti, postopek in vsebino registra. Uporablja se splošni upravni postopek. Registracijo opravlja Sofijsko mestno sodišče, ki tudi vodi register. Za mnenje o registraciji lahko vpraša vladni Direktorat za verske zadeve.

Organi verskih skupnosti (na primer župnije) se vnašajo v registre lokalnih oblasti.

Četrto poglavje ureja lastnino in finance, peto poglavje pa zdravstvo, socialo in izobraževanje. Verske skupnosti lahko imajo lastnino, država in lokalne oblasti pa jim lahko dajo v brezplačno uporabo svojo lastnino in finančno podporo iz proračuna. Lahko izdelujejo in prodajajo predmete za bogoslužje in obrede in se to ne smatra za gospodarsko dejavnost. Cerkva, drugih verskih objektov in duhovnikov pa poslovneži ne smejo uporabljati za oglaševanje brez njihovega soglasja. Država lahko vzpodbuja registrirane verske skupnosti z drugimi davčnimi, carinskimi in drugimi olajšavami, določenimi v področnih zakonih. Registrirane verske skupnosti pa lahko ustanavljajo gospodarske organizacije in vodijo zdravstvene, socialne in izobraževalne ustanove (lastne za svoje potrebe ter srednje in visoke šole). Spričevala verskih šol imajo enako veljavo kot spričevala državnih.

Šesto poglavje določa, da državno politiko na področju svobode vere uresničuje vlada. Za to ima vlada posebno službo Direktorat za verske zadeve z zakonsko določenimi pristojnostmi, ki poleg koordinacije, pomoči vladi, administrativne podpore posebni posvetovalni ekspertni komisiji, vključujejo proračunske predloge financiranja, mnenja sodišču v zvezi z registracijo, mnenja v zvezi s prošnjami pripadnikov verskih skupnosti za bivanje v državi, pritožbe državljanov o omejevanju njihovih pravic, zagotavljanje, da uradniki spoštujejo pravice, pritožbe v zvezi z nezakonitim delom verskih skupnosti in po potrebi obveščanje tožilca o tem. Sedmo poglavje določa kazni za kršitve zakona.

Zakon tudi na kratko definira pojme vera, verska skupnost in verska ustanova.

Hrvaška

Prejšnje desetletje je bilo za Hrvaško obdobje intenzivnih političnih in družbenih dogajanj, ki se odražajo tudi na področju verskih skupnosti. Popis leta 1991 je zajel 4 784 265 prebivalcev, od katerih je bilo 76.6% katolikov, 11.1 pravoslavni, 6.6% ostalih ver, 3.9% nevernih, za 1.8% pa vera ni bila znana. Popis leta 2001 je zajel 4 381 352 prebivalcev, od katerih je bilo le 4 096 362 prisotnih v državi. Delež Srbov, ki so pretežno pravoslavni, je padel na 6%. Delež katolikov se je povečal na 87%, število muslimanov se je rahlo povečalo na 55 000.

Pravni vir verske svobode in verskih pravic je najprej ustava, ki je bila sprejeta leta 1990, v kateri se štiri člani (14, 39, 40, 41) nanašajo neposredno na vero. V členu 41 je med drugim določena tudi enakopravnost verskih skupnosti in njihova ločenost od države. Leta 1993 je Hrvaška sprejela Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, ki v členu 18 zagotavlja tudi versko svobodo, leta 1998 pa uveljavila Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki v 9. členu prav tako zagotavlja versko svobodo.

Hrvaška je sprejela štiri mednarodne sporazume s Svetim sedežem in sicer: Sporazum o duhovni oskrbi katoliških vernikov, pripadnikov oboroženih sil in policije Republike Hrvaške (1997); Sporazum o sodelovanju na področju vzgoje in kulture (1997); Sporazum o pravnih vprašanjih (1997); Sporazum o gospodarskih vprašanjih (1998).

V prejšnjem desetletju je bil v Republiki Hrvaški v veljavi Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti iz leta 1978. Zakon je vsem državljanom zagotavljal svobodo ustanavljanja verskih skupnosti. Zagotavljal jim je status pravne osebe (zasebnega prava), ni pa določal kriterijev niti za ustanavljanje, niti za ugotavljanje verske skupnosti. Verske skupnosti so bile sicer priznane že z Avstrijskim konkordatom iz leta 1855 in posebnimi jugoslovanskimi zakoni iz let 1929 in 1930, kar je jugoslovanski pravni sistem leta 1946 priznal kot zakonit pravni vir. Tako Socialistična Republika Hrvaška, kot tudi postkomunistična hrvaška država sta vsaki verski skupnosti ali enoti katerekoli verske skupnosti, resnične ali namišljene, omogočili registracijo pri Statističnem uradu na osnovi izpolnjenega obrazca, ki ga je poslala oseba, ki se je predstavila kot predstavnik verske

skupnosti. Vendar pa potrdilo (notifikacija) o registraciji, ki ga je izdal Statistični urad, ni pomenilo priznanja pravne osebnosti.

Vladna Komisija za odnose z verskimi skupnostmi je leta 2001 pripravila predlog novega zakona, 4. julija 2002 pa je parlament sprejel Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti¹¹⁰. Ta v 1. členu opredeljuje cerkev ali versko skupnost kot „skupnost fizičnih oseb, ki uresničujejo svobodo veroizpovedi z istimi javnimi obredi in drugimi izrazi vere, in je registrirana v Registru verskih skupnosti Republike Hrvaške“. Med ostalimi pogoji za registracijo zakon v 21. členu zahteva najmanj 500 članov verske skupnosti.

Teološka fakulteta je spet članica univerze in katoliška cerkev ima vrtce in srednje šole, muslimani pa medreso.

Ustavna podlaga za verski pouk v javnih šolah je v naslednjih določilih ustave: pravica in svoboda staršev, da se neodvisno odločajo o vzgoji svojih otrok; pravica ustanavljanja privatnih šol; opredelitev Republike Hrvaške kot socialne države; možnost državne pomoči verskim skupnostim. Leta 1991 je Ministrstvo za izobraževanje izdalo načrt in program verske vzgoje in izobraževanja, ki vsebuje versko izobraževanje naslednjih veroizpovedi: katoliške, pravoslavne, islamske, judovske, adventistične, Cerkev Jezusa Kristusa svetnikov poslednjih dni in evangeličanske. Šola organizira izvajanje predmeta, če se v razredu, ki ima približno 30 učencev, za predmet prijavi 7 učencev. V šolskem letu 1998/99 je 91% (360 899 od 393 182 učencev) učencev osnovnih šol in 74% (135 930 od 183 086) učencev srednjih šol obiskovalo katoliški verski pouk v šoli. Islamska skupnost skrbi za verski pouk v približno 115 osnovnih šolah (50 v Zagrebu) za približno 3 500 učencev in v 18 srednjih šolah za približno 320 učencev. Srbska pravoslavna cerkev skrbi za verski pouk v šolah Gorskega Kotarja in v Vzhodni Slavoniji. Reformirana cerkev skrbi za verski pouk v nekaterih šolah v Baranji. Jehovove priče niso zainteresirane za verski pouk v javnih šolah, druge verske skupnosti pa niso dovolj številčne, da bi ga organizirale. Po volitvah leta 2000 je novi ministrski predsednik dal pobudo, da bi verouk spet preselili v župnije, vendar je ostalo pri pobudi in verska vzgoja v šolah se smatra kot ustavno varovana pravica in pridobitev.

¹¹⁰ Zakon o pravnem položaju vjerskih zajednica R Hrvatske (2002). Podatki o Hrvaški so povzeti še iz Dokumenta Veleposlanstva Republike Hrvatske, 17. 9. 2002, spletne strani Državnega zavoda za statistiko RH (www.dzs.hr) in Padjen (2003) in pogovorov z vladnimi uradniki.

Ustava omogoča (člen 41) državno pomoč verskim skupnostim. Sporazum o gospodarskih zadevah zavezuje državo za mesečna plačila iz proračuna katoliški cerkvi, da bi ji omogočila nadaljevanje dejavnosti za skupno dobro, znesek, ki ustreza dvema povprečnima bruto plačama, pomnoženim s številom katoliških župnij v državi, na dan uveljavitve sporazuma (člen 6). Da bi zagotovili socialno varnost klerikom in drugim verskim uradnikom starim več kot 65 let, ki nimajo tega sistematično urejenega, člen 9 povečuje znesek iz člena 6 za 20% v naslednjih 10 letih.

Leta 1999 so bili sklenjeni sporazumi o načinih uresničevanja finančnih obvez države do katoliške cerkve. Država je plačala cerkvi naslednje zneske (v milijonih kun; kuna je približno 30 sit): 190 (5,7 milijard sit) leta 1999; 160 (4,8 milijarde sit) leta 2000 in 197 (5,91 milijarde sit) leta 2001. Vlada je želela po letu 2000 zamenjati plačila za cerkveni davek, vendar je ostalo pri starem.

Obstajajo tudi posredne oblike podpore cerkvi: financiranje verske vzgoje v šoli; financiranje učbenikov za ta predmet; privatne šole, teološka fakulteta; vzdrževanje in obnavljanje kulturnih spomenikov; vojaški kaplani.

Državno podporo so dobile tudi druge verske skupnosti in sicer od Komisije vlade za odnose z verskimi skupnostmi in Vladnega urada za nevladne organizacije.

Verska skupnost je po zakonu oproščena davka na dodano vrednost in na dobiček od glavne dejavnosti (razen gospodarske).

Cerkvi je bilo pred sporazumom vrnjeno nekaj premoženja v okviru denacionalizacije, po uveljavitvi sporazuma pa nič več, čeprav bi do sedaj denacionalizacija morala biti zaključena.

Srbska pravoslavna cerkev je bila pri denacionalizaciji nekoliko bolj uspešna, predvsem v Zagrebu in Reki. Evangeličanski cerkvi je država vrnila lastnino z donacijo leta 1993, ne da bi revidirala akt iz leta 1945.

Duhovna oskrba v vojski in policiji je urejena za katoličane z mednarodnim sporazumom, za vse verske skupnosti pa zakon iz leta 2002 določa pravico do duhovne oskrbe za vse vernike v vojski in policiji in njihove družinske člane, pod pogoji, kot jih določa pogodba oziroma sporazum z Vlado Republike Hrvaške.

Za katoliško cerkev mednarodni sporazum, za ostale pa zakon iz leta 2002 zagotavljata tudi pravico do duhovne oskrbe v bolnišnicah in zaporih.

Država varuje pravico do spovedne molčečnosti. Na osnovi pisne prošnje so duhovniki, redovniki in teologi oproščeni vojaške službe.

Zakon iz leta 1978 je določal, da mora biti civilna poroka pred cerkveno. Leta 1994 je Ustavno sodišče odločilo, da to določilo krši svobodo vere, zagotovljeno v 40. členu hrvaške ustave. Trinajsti člen Sporazuma o pravnih zadevah določa, da ima cerkvena poroka tudi civilni učinek, če ni civilnih ovir in če je zadoščeno vsem ostalim zahtevam civilne zakonodaje. Odločitve cerkvenih sodišč o ničnosti zakona in druge odločitve cerkvenih oblasti se posredujejo civilnim sodiščem, da določijo civilne učinke v skladu z zakonom.

Islandija

Po ustavi je Evangelijska Luteranska cerkev državna cerkev. Leta 1999 je bil sprejet zakon številka 108 o registraciji drugih verskih skupnosti.¹¹¹ Eden od pogojev v zakonu je, da mora verska skupnost imeti povezavo z religijo z zgodovinskimi ali kulturnimi koreninami. Pridobitna dejavnost ni določno prepovedana. Za registracijo je pristojno Ministrstvo za pravosodje in cerkvene zadeve. Minister imenuje poseben odbor, ki mu predseduje profesor pravne fakultete islandske univerze, obvezno pa sta člana tudi predstavnik fakultete za družbene vede in teološke fakultete. Pred registracijo mora ministrstvo pridobiti mnenje tega odbora.

¹¹¹ Registered Religious Societies Act, no. 108/1999.

Sporazumov s Svetim sedežem ni.

Večina registriranih verskih skupnosti ima zaprisežene duhovnike, ki lahko sklepajo civilno veljavne zakonske zveze.

V šoli imajo pouk o religiji in etiki, ki ga lahko tudi ne obiskujejo. V zadnjih desetletjih je delež pripadnikov državne cerkve padel od 93% na 87% leta 2002.

Marca leta 2002 je bilo 25 registriranih verskih skupnosti. Država daje finančno podporo na osnovi dokazanega števila članov posamezne cerkve.¹¹²

Norveška

Leta 2000 je 86% norveškega prebivalstva pripadalo državni cerkvi. Vendar se v zadnjem desetletju verski zemljevid Norveške spreminja.

Zakon o verskih skupnostih iz leta 1969 poudarja enak status verskih skupnosti vključno z Norveško cerkvijo (Church of Norway). Norveška cerkev ima svoj zakon iz leta 1996.

V 2. členu norveške ustave je zapisano, da „vsi državljani uživajo pravico svobodnega izvrševanja vere“.

Krščanskim svobodnim cerkvam je bila zagotovljena svoboda vere z zakonom leta 1845, ki je bil spremenjen leta 1891. Ta je bil zamenjan z Zakonom o verskih skupnostih iz leta 1969.

Guverner grofije (county governor) je odgovoren za registracijo verskih skupnosti.

Registracija ni obvezna, ampak se verska skupnost sama odloči, ali želi biti registrirana ali ne. Registrirane in neregistrirane lahko dobijo državno pomoč, ki temelji na številu članov – kot Norveška cerkev. Cerkev, ki dobivajo državno podporo, lahko zaprosijo tudi za

¹¹² Povzeto iz Dokumenta Embassy of Iceland (18. 6. 2003).

občinsko, ki temelji na istih principih. Registrirane verske skupnosti pa imajo pravico do lastnih pokopališč.

Leta 1981 so sprejeli Zakon o finančni podpori sekularnim skupnostim (za razliko od verskih skupnosti), ki zagotavlja tem skupnostim pravico, da zahtevajo letno državno in občinsko podporo na isti ravni kot verske skupnosti – če sta upoštevana morala in zakon. Do zdaj je sekularna Humanistična zveza edina sekularna skupnost, ki dobiva pomoč po tem zakonu.

Profitna dejavnost ni prepovedana verskim skupnostim.

Zakon o poročanju iz leta 1991 (člen 12) predvideva možnost, da registrirane verske skupnosti veljavno poročajo, če kralj odobri postopek.

Prostorov za versko dejavnost ni treba prijaviti.

Ministrstvo za kulturo in verske zadeve upravlja vladni sklad za zemljišča za bogočastje, ki so v privatni lasti. Namen tega sklada je dati verskim skupnostim zunaj Norveške cerkve in zasebnim fundacijam ter prostovoljnim organizacijam znotraj Norveške cerkve priložnost graditi ali kupiti cerkvene zgradbe, molilnice in podobno po nižji ceni. Sredstva so dodeljena vsem kvalificiranim prosilcem enakopravno.

Zakon o izobraževanju za osnovne in za srednje šole določa redni predmet Krščanski nauk in verska in etična vzgoja. Pouk tega predmeta mora:

- zagotoviti poglobljeno poznavanje Svetega pisma in krščanstva kot kulturne dediščine, kot tudi evangeličanske luteranske vere;
- zagotoviti znanje o drugih krščanskih denominacijah;
- zagotoviti znanje o drugih svetovnih verstvih in življenjskih filozofijah, etičnih in filozofskih stvareh (topics);
- pospeševati razumevanje in spoštovanje krščanskih in humanističnih vrednot ter
- pospeševati razumevanje, spoštovanje in sposobnost dialoga med ljudmi različnih pogledov, ki se nanašajo na verovanja in življenjske filozofije.

Krščanski nauk ter verska in etična vzgoja je redni šolski predmet, ki ga morajo praviloma obiskovati vsi učenci. Učenje ne vsebuje pridiganja.

Učenci so lahko udeležbe oproščeni na osnovi pisnega obvestila staršev ali samega učenca, če je dosegel starost 15 let.¹¹³

Romunija

Ustava določa, da so verske skupnosti avtonomne nasproti državi in dobivajo njeno podporo, kar vključuje versko oskrbo v vojski, zaporih, bolnišnicah, sirotišnicah in domovih za oskrbo. Verska svoboda ne sme biti omejena. Država zagotavlja podporo cerkvam in drugim verskim denominacijam na naslednjih področjih: prispevki od plač za zaposlene, gradnja novih cerkva in popravilo starih, dodeljevanje zemljišč za cerkvene zgradbe, ohranjanje in prenavljanje cerkvenih zgradb-kulturnih spomenikov, vzdrževanje ubožnejših enot (župnij), vračanje zaplenjenega in nacionaliziranega v letih 1948-1989, ekskluzivna pravica razpolaganja z dobrinami in objekti za bogoslužje, davčne in carinske olajšave, verski pouk v javnih šolah v skladu s posebnimi zahtevami posameznih cerkva, možnost vključitve teoloških visokih šol in fakultet v javni šolski sistem.¹¹⁴

Romunija ima osnovni verski zakon iz leta 1948 (Odlok števil 177/1948). Po njem obstaja 16 cerkva, ni pa možno registrirati nove. Vendar je pristojno ministrstvo leta 2002 priznalo Jehovove priče. S področjem verskih skupnosti se ukvarja Državni sekretariat za verske zadeve na Ministrstvu za kulturo in verske zadeve. Ustava iz leta 1991 predvideva sprejetje zakona, ki naj bi določal pogoje in postopek za ustanovitev verske skupnosti. V obravnavi je bilo že več predlogov, vendar nobeden ni bil sprejet. Ministrstvo za kulturo in verske zadeve je pripravilo nov predlog, ki ga dopolnjujejo z najnovejšimi spoznanji. Odlaganje tega zakona „izvira iz želje pripraviljavcev, da bi vanj vključili tako zahteve mednarodnih sporazumov s področja temeljnih človekovih pravic, ki jih je Romunija ratificirala, in specifična izročila dežele in jugovzhodne Evrope, izročila, ki predstavljajo pomemben del romunske kulturne dediščine“.

¹¹³ Podatki za Norveško so povzeti iz Dokumenta Kultur og Kirkedepartement (16. 7. 2003).

¹¹⁴ Podatki za Romunijo so iz pogovorov z romunskimi vojaškimi kaplani, romunskim veleposlanikom v RS, predavanja Gherasim (2003) in iz Dokumenta Ministry of Culture and Religious Affairs, State Secretariat for Religious Affairs, 18. 8. 2003.

Profitna dejavnost verskim skupnostim ni dovoljena, sporazuma s Svetim sedežem Romunija nima, verska poroka nima civilne veljave. Starši morajo dati pisno soglasje za udeležbo otrok pri verouku. Po popisu iz leta 2002 je 86.7% prebivalcev pravoslavnih, 4.7% rimokatoličanov, 0.9% grkokatoličanov, 3.2% reformiranih, 1.5% binkoštnikov, 0.4% adventistov, 0.3% muslimanov.

Ruska federacija

Zvezni zakon o svobodi vesti in o verskih skupnostih (1997) je 19. septembra 1997 sprejela Državna дума Federalnega zbora Ruske federacije in 24. septembra 1997 odobril Svet federacije.¹¹⁵ Postopek registracije je določen s tem zakonom. V skladu z njim je za vprašanja državne registracije verskih organizacij na federalni ravni zadolžen Sektor za zadeve družbenih in verskih skupnosti Ministrstva za pravosodje Ruske federacije.

Po tem zakonu ima doslej 65 skupnosti status verske organizacije, torej v skladu s 1. točko 8. člena zakona registracijo s statusom pravne osebe.

Verske organizacije imajo pravico do davčnih olajšav v skladu z davčno zakonodajo, in tudi finančno, materialno in drugo pomoč pri restavriranju, vzdrževanju in varovanju objektov, ki sodijo med zgodovinske in kulturne spomenike, ter v zagotavljanju pouka iz splošnih šolskih predmetov v šolskih ustanovah, ki so jih ustanovile organizacije v skladu z zakonodajo Ruske federacije o šolstvu in izobraževanju.

Zvezni zakon o svobodi vesti in verskih skupnostih iz leta 1997 v členu 6 določa, da se verske skupnosti lahko ustanovljajo v obliki verskih skupin in verskih organizacij, razen v organih državne oblasti, drugih državnih organih, državnih ustanovah ter organih lokalne samouprave, vojaških enotah, državnih in mestnih organizacijah, kjer je ustanavljanje in delovanje verskih skupnosti prepovedano.

¹¹⁵ Zakon je že v fazi osnutka in po sprejemu zaradi sorazmerne zahtevnosti v zvezi z registracijo manjših verskih skupnosti zbudil proteste pri različnih cerkvah (na primer katoliški) in različnih državah – posebej v ZDA, kjer so protestirale številne organizacije in ustanove za zaščito svobode vere, med njimi že omenjeni IRPP.

Za versko skupino zakon v 7. členu določa, da uresničuje svojo dejavnost brez državne registracije in pridobitve pravne sposobnosti pravne osebe. Državljeni, ki so ustanovili versko skupino z namero, da jo v prihodnosti spremenijo v versko organizacijo, obvestijo o ustanovitvi in začetku delovanja le-te organe lokalne samouprave.

Za versko organizacijo zakon v 8. členu določa, da je registrirana kot pravna oseba. Možne so lokalne ali centralizirane verske organizacije. Lokalna ima najmanj deset članov (državljanov Ruske federacije, ki so združeni v versko skupino, ki ima potrdilo o svojem najmanj 15 letnem obstoju na dotičnem območju, ki ga izda lokalna oblast, oziroma potrdilo o včlanitvi v strukturo centralne verske organizacije iste konfesije, ki ga izda navedena organizacija), centralizirana pa je sestavljena iz najmanj treh lokalnih. Verska organizacija mora vsako leto obveščati organ, ki jo je registriral, o nadaljevanju svoje dejavnosti ter navesti podatke, ki so vključeni v enotni državni register pravnih oseb. Omenjene podatke o lokalnih verskih organizacijah lahko organu za registracije posreduje ustrezna centralizirana verska organizacija. Neposredovanje omenjenih podatkov v roku treh let služi kot povod, da organ za registracije vloži na sodišču tožbo, v kateri zahteva, da se verski organizaciji prizna prenehanje dejavnosti.

V skladu z 10. členom mora verska organizacija delovati v skladu s statutom, v katerem so navedeni:

- ime, sedež, vrsta verske organizacije, veroizpoved in v primeru pripadnosti obstoječi centralizirani verski organizaciji njen naziv;
- namen, naloge in osnovne oblike dejavnosti;
- način ustanovitve in prenehanja dejavnosti;
- struktura organizacije, njeni upravni organi, način njihovega formiranja ter pristojnosti;
- viri pridobivanja denarnih sredstev in drugega premoženja organizacije;
- način vnašanja sprememb in dopolnil v statut;
- način razdelitve premoženja v primeru prenehanja dejavnosti;
- drugi podatki, ki se nanašajo na posebnosti dejavnosti te verske organizacije.

V skladu z 11. členom državno registracijo verskih organizacij izvajajo zvezni pravosodni organ in pravosodni organi subjektov Ruske federacije. Za državno registracijo lokalne verske organizacije morajo ustanovitelji ustreznemu pravosodnemu organu predložiti:

- zahtevek za registracijo (prošnjo);
- seznam oseb, ki ustanavlja versko organizacijo, z navedbo državljanstva, stalnega bivališča, datuma rojstva;
- statut verske organizacije;
- zapisnik ustanovitvene skupščine;
- listino, ki potrjuje obstoj verske skupine na danem ozemlju v obdobju najmanj petnajstih let, ki jo je izdal organ lokalne samouprave, ali potrdilo, da spada v centralizirano versko organizacijo, ki ga izda njeno vodstvo;
- podatke o osnovah verskega nauka in njegove ustrezne prakse, vključno z zgodovino pojavljanja vere in te skupnosti, o oblikah in metodah njene dejavnosti, o odnosu do družine in zakona ter izobraževanja, o posebnostih odnosa do zdravja pristašev te vere, omejitvah za člane in duhovnike organizacije glede njihovih državljanskih pravic in dolžnosti;
- dokument, ki potrjuje sedež (pravni naslov) verske organizacije v ustanavljanju.
- potrdilo o plačilu državne takse.

Podobne, a smiselno spremenjene, so zahtevane priloge zahtevku za državno registracijo centralizirane verske organizacije.

Zakon določa posebnosti postopka za primer, ko ima verska organizacija svoj nadrejeni organ zunaj države (statut centralne verske organizacije), za registracijo centraliziranih verskih organizacij (statuti najmanj treh lokalnih ustanoviteljev, ...).

Zakon navaja tudi razloge za zavrnitev državne registracije verske organizacije, za ukinitvev in prepoved delovanja. Med temi so tudi: prizadejanje škode nravnosti, zdravju državljanov, kot to določa zakon, vključno z uporabo narkotikov in psihotropnih sredstev, hipnoze, razuzdanih in drugih nezakonitih dejanj v zvezi z opravljanjem verske dejavnosti; napeljevanje k samomoru ali odklonitvi dajanja medicinske pomoči osebam, ki se nahajajo v življenjsko ali zdravstveno nevarnem stanju zaradi verskih razlogov; preprečevanje obveznega šolanja; siljenje članov in pristašev verske skupnosti in drugih oseb v odtujitev premoženja, ki jim pripada, v korist verske skupnosti; preprečevanje izstopa

državljana iz verske skupnosti z grožnjo prizadejanja škode življenju, zdravju, premoženju, če obstaja realna nevarnost za kaj takega, ali uporaba nasilnih sredstev in drugih protipravnih dejanj v ta namen; napeljevanje državljanov na zavrnitev izpolnjevanja državljanskih dolžnosti, ki jih določa zakon, ter izvrševanje drugih protipravnih dejanj.

V 23. členu zakon določa: Verske organizacije imajo pravico do izvajanja pridobitne dejavnosti in ustanavljanja lastnih podjetij v skladu z zakonodajo Ruske federacije.

Verske organizacije sodijo med neprofitne organizacije in se lahko ukvarjajo s pridobitnimi dejavnostmi v skladu s civilno zakonodajo Ruske federacije. Pridobitne dejavnosti verskih organizacij lahko služijo le za izvajanje ciljev, zaradi katerih so ustanovljene, in morajo tem ciljem ustrezati. Dobiček, ki si ga pridobi verska organizacija iz naslova pridobitne dejavnosti, se ne sme deliti med člane verske organizacije, lahko pa se koristi samo za cilje, ki jih določa statut. Taka pridobitna dejavnost lahko zajema na primer proizvodnjo prehrabnih izdelkov s strani adventistov, proizvodnjo košerne hrane s strani judaistov, pogrebne storitve, proizvodnjo sveč in druge opreme, gradbena in obnovitvena dela, založništvo ipd. Ni prepovedana udeležba pri upravljanju ustreznih delniških družb ob nakupu vrednostnih papirjev pod pogojem, da se dobiček koristi za statutarne cilje. Ruska zakonodaja vsebuje neposredne omejitve glede pridobitvenih dejavnosti verskih organizacij. Le-te, denimo, ne smejo biti ustanovitelji ali udeleženci blagovnih borz oziroma pripadati finančno industrijskim grupacijam.

Rusija nima sklenjene pogodbe s Svetim sedežem.

Ruska država ne priznava verske poroke.

Oblika soglasja staršev za verouk otrok ni posebej določena. O svojem odnosu do vere se otrok odloča od 14. leta starosti.

Zadnji popis prebivalstva Ruske federacije oktobra 2002 ni vseboval vprašanja o verski pripadnosti, obstajajo pa podatki raziskav.¹¹⁶

¹¹⁶ Podatki so tudi iz Dokumenta Veleposlanika Ruske Federacije (3. 4. 2003).

Švica

Švica je zvezna država. Nekaterne človekove pravice kot na primer človekovo dostojanstvo (člen 7) ter svoboda vere in filozofije (člen 15) so določene v zvezni ustavi, odnosi s cerkvijo pa so zadeva kantonov. Zato ni zveznega organa, ki bi to urejal in tudi ne zveznega zakona. Število registriranih verskih skupnosti se po kantonih razlikuje. Prav tako se razlikuje način financiranja. Obstaja pa možnost državnega (kantonalnega) pobiranja neobveznega cerkvenega davka, ki so ga deležne predvsem krščanske cerkve.

Verske skupnosti se lahko zakonito konstituirajo brez omejitev kot privatna združenja in so pravne osebe zasebnega prava. Lahko pa v okviru kantona pridobijo javno pravno osebnost v skladu z dokaj zapleteno zakonodajo. To so predvsem rimsko katoliška cerkev, evangeličanska reformirana cerkev, v Baslu pa ima tak status na primer tudi Judovska verska skupnost.

Pridobitna dejavnost verskim skupnostim ni prepovedana. Zveznega sporazuma s Svetim sedežem ni, nekateri kantoni pa ga imajo. Cerkevna poroka ni veljavna. V okviru kantonalne zakonodaje je treba prijaviti verske prostore. Za verouk na splošno ni potrebno pisno soglasje staršev, vendar nihče ne sme biti k obiskovanju verouka prisiljen. Vendar je to urejeno na ravni kantonov.

Štetje leta 2000 je pokazalo, da 40% Švicarjev pripada Evangeličanski reformirani cerkvi, 41% rimsko katoliški cerkvi, 2,5 % evangeličanskim svobodnim cerkvam in drugim denominacijam. Če štejemo še tujce, je slika nekoliko drugačna in sicer je 33% evangeličanov, 42 % katoličanov in 2% ostalih protestantskih denominacij.¹¹⁷

Ukrajina

Urad za verske skupnosti (približno 25 ljudi) je organ v sestavi Ministrstva za pravosodje.¹¹⁸

¹¹⁷ Dokument Ambassade de Suisse(1. 4. 2003)

¹¹⁸ Dokument Konzulata Ukrajine v Ljubljani (19. 5. 2003).

Zakon iz leta 1991¹¹⁹ določa, da se verska skupnost smatra za pravno osebo od trenutka registracije njenega statuta, in da ima kot pravna oseba pravice in obveznosti v skladu z veljavno zakonodajo in njenim statutom. Statut mora vsebovati podatke o naslednjem:

- 1) vrsta verske skupnosti, njena veroizpovedna pripadnost in sedež;
- 2) položaj verske skupnosti v organizacijski strukturi verskega združenja;
- 3) materialno stanje verske skupnosti;
- 4) pravice verske skupnosti do ustanavljanja podjetij, množičnih medijev, drugih verskih skupnosti, šolskih ustanov;
- 5) način vnašanja sprememb in dopolnitev k statutu verske skupnosti;
- 6) način reševanja osnovnih in drugih vprašanj v primeru ustavitve dejavnosti verske skupnosti.

Statut lahko vsebuje tudi druge podatke v zvezi s specifikom dejavnosti te verske skupnosti in ne sme biti v nasprotju z veljavno zakonodajo.

Dokumente, ki določajo veroizpovedno dejavnost in rešujejo druga notranja vprašanja verske skupnosti, ni treba registrirati v državnih organih.

Za to, da pridobi verska skupnost status pravne osebe, mora najmanj deset državljanov, ki so dosegli starost 18 let, vložiti zahtevek in predložiti statut za registracijo v regionalnih, Kijevski in Sevastopolski mestni državni administraciji (oblast), v Republiki Krim pa v Vladi Republike Krim.

Verski centri, uprave, samostani, verske bratovščine, misije in verske šolske ustanove predložijo statut na registracijo v državnem organu Ukrajinske RSR za verska vprašanja.

Zakon določa postopek registracije, roke in razloge za zavrnitev registracije. Prekoračitev rokov in zavrnitev registracije pa se lahko izpodbija na sodišču.

¹¹⁹ Zakon Ukrajine o svobodi vesti in verskih skupnostih(1991).

Prav tako določa načine prenehanja dejavnosti verske skupnosti. Eden od njih je odločitev sodišča, ki jo lahko sprejme med drugim tudi zaradi: združitve obredne in pridigarske dejavnosti verske skupnosti s poseganjem v življenje, zdravje, svobodo in osebno varnost; če verska skupnost sistematično krši način opravljanja javnih verskih obredov (bogoslужje, maše, ceremonije, sprevodi itd.); vzpodbujanja (hujskanje) državljanov na državljansko nepokorščino ali na dejanja, ki jih spremljajo grobe kršitve javnega reda ali poseganje v pravice in lastnino državnih, družbenih in verskih skupnosti.

Država ne financira nobene verske skupnosti. Glede tega je izvedena stroga ločitev.

Verske skupnosti lahko publicirajo, proizvajajo, trgujejo in opravljajo ostale gospodarske, dobrodelne, zdravstvene, socialne in druge dejavnosti, so pa obdavčene v skladu s področno zakonodajo.

S svetim sedežem nimajo sporazuma, je pa papež leta 2002 obiskal Ukrajino.

Cerkvena poroka je stvar posameznih verskih skupnosti in nima civilne veljave. Verskega pouka v šoli ni; to vlogo skuša odigrati predmet "zgodovina civilizacije".

V oboroženih silah ni duhovne oskrbe. V šoli ni verskega pouka, je pa lahko v organizaciji posameznih cerkva zunaj šolskega časa.

Vprašanja o veri ne vključujejo v popis, zato ni uradnih podatkov o verski sestavi prebivalstva.

Registriranih je 117 verskih centrov, uprav, samostanov, verskih bratovščin, misijonov, verskih šolskih ustanov in verskih skupnosti. Od tega je 75 krščanskih, 7 judovskih, 4 muslimanske in 31 netradicionalnih oziroma novih verskih skupnosti.

7. Povzetek upravnih vidikov tujih zakonodaj

Evropska unija pušča državam članicam na primarni ravni samostojnost glede normativne ureditve področja verskih skupnosti, saj se zavezuje »spoštovati položaj, ki ga cerkvam in verskim skupnostim zagotavljajo zakoni držav članic«. Medvladna konferenca ob podpisu amsterdamske pogodbe dne 29.3.1996 v Torinu je sprejela izjavo o statusu cerkva in nekonfesionalnih organizacij: „Evropska unija spoštuje in ne posega v status, ki ga cerkve in verska združenja ali verske skupnosti uživajo v državah članicah po notranjem pravu. Evropska unija enako spoštuje status svetovnonazorskih in nekonfesionalnih organizacij.“¹²⁰ To je ohranil tudi osnutek¹²¹ in končno Pogodba o Ustavi za Evropo (2004). Ob nacionalnih zakonodajah je obsežno tudi sekundarno pravo EU glede verskih skupnosti. To so na primer razsodbe luksemburškega sodišča, smernice, priporočila ter sklepi Evropske komisije in predvsem uredbe, ki se uporabljajo neposredno, ne da bi bilo treba spremeniti slovenski zakon ali celo ustavo. Cerkve so omenjene tudi v ustavni pogodbi.

Pomembne so dragocene izkušnje in demokratične usmeritve neevropskih držav, predvsem članic Nata, ki si posebej prizadevajo za človekove pravice doma in v svetu. Poleg tega pa je za primerjalno analizo pomembna tudi zakonodaja kandidatk za EU in drugih evropskih držav, ki imajo z našo zgodovino in razvojem pravnega in političnega sistema več stičnih točk.

Za razumevanje sedanjih ureditev in napetosti pri iskanju optimalne pravne ureditve tega področja v posameznih državah je pomemben zgodovinski in sociološki razvoj. Za bivše socialistične države ali tako imenovane države prehoda ga je tudi s primerjalnega vidika podal Smrke (1996).¹²²

¹²⁰ Declaration No. 11 on status of churches and non-confessional organisations to the last act of the Treaty of Amsterdam, Official Journal C 340, 10/11/1997 P. 0133.

¹²¹ O osnutku piše Ferrari (2003), da bi ga bilo mogoče izboljšati z določnejšo zagotovitvijo enake obravnave vseh verskih skupnosti, natančnejšo opredelitvijo religioznega in posvetnega ter omembo evropskega judovsko-krščanskega izročila.

¹²² V navedenem delu avtor obravnava religijsko – kulturne vzorce zahodne civilizacije, posebej pa religijsko – kulturno identiteto vzhodnoevropskih dežel pred vladavino komunističnih partij (Poljska, Slovenija, Češka in Moravska, Slovaška, Madžarska, Rusija, Bolgarija, Romunija, Albanija), pod vladavino komunističnih partij (Sovjetska zveza, Poljska, Češkoslovaška, Madžarska, Slovenija – Jugoslavija, Romunija, Bolgarija, Albanija) in religijske spremembe v postkomunističnem času (Rusija, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Slovenija, Romunija, Bolgarija, Albanija, Litva, Estonija, Latvija).

7.1 Pridobitev lastnosti pravne osebe

Povzetek vseh navedenih zakonskih ureditev, pa tudi tistih, ki jih nismo navedli, je naslednji. Mnoge države, od katerih večina daje velik poudarek demokraciji in varovanju človekovih pravic, nimajo zakona o registraciji verskih skupnosti. To so na primer Združene države Amerike, Avstralija, Belgija, Danska, Grčija, Irska, Nemčija, Nizozemska, Velika Britanija, Romunija, Švica, Turčija. Tudi skupine, ki se imajo za verske skupnosti, dobijo pravno osebnost po drugih zakonih. S tem se država modro izogne odločanju o tem, ali je določeno učenje vera, filozofija, kulturna posebnost, tehnika ali kaj drugega. Republika Slovenija se niti v Ustavi niti v kakem mednarodnem ali drugem aktu ni zavezala sprejeti zakona o registraciji verskih skupnosti, kar pa nas ne omejuje, če se ugotovi, da je tak zakon potreben.

Druge države, ki so prav tako demokratične in varujejo človekove pravice, pa imajo zakon oziroma zelo obsežno zakonodajo in predpisane kriterije ter postopke. Nekatere države vsako versko skupnost priznajo s posebnim zakonom. Pri tem zahtevajo izpolnjevanje določenih kriterijev kot je na primer število vernikov (Belgija 25 000). Države, ki imajo zakon o »registraciji« verskih skupnosti, imajo tudi določene kriterije za ustanovitev verske skupnosti. Eden od kriterijev je zahtevano minimalno število članov, ki lahko ustanovijo versko skupnost (Češka 300 oseb, Finska 20, Madžarska 100, Latvija 10, Litva 15, Poljska 100, Slovaška 20 000, Hrvaška 500 oseb, Rusija 10 oseb, Ukrajina 10, ...), drugi čas delovanja (Portugalska 30 let delovanja kot društvo na Portugalskem, ali pripadnost cerkvi, ki v tujini deluje vsaj 60 let; Rusija 15 let delovanja kot verska skupina brez lastnosti pravne osebe; ...). Številčni kriterij za verske skupnosti je običajno nekajkrat večji od kriterija za ustanovitev društva.

Možnost pridobitve pravne osebnosti na osnovi izjavljanja za versko skupnost oziroma na osnovi posebnega zakona o verskih skupnostih torej ni mednarodni standard in se ne smatra za standard verske svobode. Nekatere demokratične države to možnost imajo, druge, ki so gotovo tudi lahko zgled varovanja človekovih pravic, pa varovanja človekovih pravic in svobode vere ne povezujejo z obstojem posebnega zakona o registraciji verskih skupnosti, ali z možnostjo dobiti pravno osebnost na tej osnovi. V nekaterih državah članicah Evropske unije, ki so znane po spoštovanju človekovih pravic in posebej svobode vere, cerkve ali verske skupnosti pridobijo status pravne osebe ne na podlagi dejstva, da so

verske skupnosti, ampak kot nevladne organizacije, društva ali dobrodelne organizacije. Podobno je v nekaterih drugih državah.

7.2 Delovanje verskih skupnosti

Delovanje verskih skupnosti je v veliki meri odvisno od tega, ali verska skupnost ima lastnost pravne osebe. To je omogočeno v vseh preučevanih državah, čeprav v nekaterih bolj po ovinkih. V nekaterih državah verske skupnosti lahko pridobijo le lastnost pravne osebe zasebnega prava, v drugih pa tudi lastnost pravne osebe javnega prava.

Glede drugih upravnih vidikov delovanja opazamo zelo veliko raznolikost, zanimivo sklepanje in lahko bi dejali celo nelogičnosti ali protislovja. Ponekod verske skupnosti lahko veljavno poročajo (Kanada, ZDA, Danska, Finska, Italija, Irska, Portugalska, Švedska, Velika Britanija, Latvija, Litva, Poljska, Slovaška, Hrvaška, Norveška, ...). Vidimo, da so med njimi tudi take s siceršnjo ločitvijo cerkva in verskih skupnosti od države. Francija, Estonija, Madžarska, Bolgarija, Romunija, Rusija, Ukrajina ne priznajo cerkvene poroke. Nekatere države se ne zanimajo, ali cerkev sklene poroko ali ne, drugod (na primer v Turčiji in Franciji) država zahteva, da cerkev ne sklene poroke, preden jo je sklenila država. Zanimivo je, da je to tako tudi v državah, ki imajo določeno ločitev cerkve od države.

V nekaterih državah cerkve sodelujejo v šolstvu, zdravstvu, drugod je tega manj. Večinoma se cerkve na področja šolstva, zdravstva, sociale vključujejo kot privatne ustanove.

Glede financiranja je zelo težko priti do pravega vpogleda. Pravo govori nekaj, resničnost pa je lahko drugačna. Financiranje imajo dobro urejeno vse države sedanje članice EU, in večina nečlanic. Tu zaostajata predvsem Češka in Slovenija.

Francija ima med vsemi državami najbolj poudarjeno ločitev cerkve od države. To izhaja iz zakonov iz prvega desetletja prejšnjega stoletja, ki so izrecno prepovedovali kakršnokoli financiranje cerkve s strani države. Vendar, če pogledamo dejansko stanje, ugotovimo dvoje. Prvič, da ta ureditev velja le za del države, za nekatere pozneje priključene

departmaje pa to ne velja. Po drugi strani Francozi to zakonodajo razlagajo tako, da lahko z njo živijo. Imajo na primer zelo dobro urejeno duhovno oskrbo vojakov, v kateri dela približno 400 duhovnikov. Ti so plačani za delo za državo in ne za cerkev, tako da se ta sredstva ne smatrajo za kršitev ločitvene zakonodaje. Vzdrževanje cerkva so uredili tako, da je država nacionalizirala verske objekte: cerkev jih zastonj uporablja, a država skrbi za stolnice, lokalne oblasti pa za vzdrževanje drugih cerkva. Ta sredstva seveda niso denar, ki bi ga država plačevala cerkvi.

Glede na način, kako nastaja zakonodaja, ki ureja področja delovanja verskih skupnosti bi lahko razdelili obravnavane države na dve skupini. Prva je skupina držav, v katerih je zakonodaja nastajala stoletja in se zvezno dopolnjevala. To so predvsem države, ki so bile članice EU pred letom 2004. V teh državah je zakonodaja dokaj obsežna, status večjih cerkva in njihovo sodelovanje z državo pri zadevah javnega pomena urejajo posebni zakoni. Sodelovanje je utečeno ter se brez večjih skokov zvezno dopolnjuje in spreminja. Drugo skupino predstavljajo države, v katerih je bilo to sodelovanje prekinjeno, zakonodaja pa je bila zavržena in se ni naprej razvijala. To so v glavnem države, v katerih se je v skladu s teorijo škodljivosti vere pričakovalo skorajšnje izumrtje verskih skupnosti. Zakonodaja se torej ni razvijala. Zato imamo danes velike pravne praznine, ki jih različne države različno hitro odpravljajo. Madžarska se je tega področja lotila zelo zgodaj, močno dejavnost je čutili na Slovaškem, v baltskih državah, na Poljskem, Hrvaška je svojo zakonodajo dopolnila 2002, medtem ko Češko in Slovenijo to še čaka.

Analizirali smo le zakonodajo, nismo pa ocenjevali, koliko sta v posameznih državah duh in črka zakona uresničena v družbeni praksi, pri čemer bi, kot opozarja Smrke (1996), lahko prišli do različnih ugotovitev.¹²³

7.3 Tipi odnosov med državo in verskimi skupnostmi

Zbrani podatki s pomočjo uporabe izsledkov drugih avtorjev in raziskovalcev omogočajo ugotovitev nekaterih tipov odnosov med državo in verskimi skupnostmi. Prav tako je mogoče ugotoviti določene smeri razvoja. Pri tem se omejujemo na smer razvoja pravnih

¹²³ Na primer na strani 181: "Politična praksa je lahko bistveno drugačna od ustavnih določil glede religije in cerkva..."

ureditev in se ne spuščamo v religijske spremembe v posameznih družbah, kot jih obravnava na primer Smrke (1996).¹²⁴

Tipologija odnosov med verskimi skupnostmi in državo je obširna tema, ki se je tu le bežno dotaknemo. Današnji tipi oziroma modeli so se razvili iz modela, v katerem je država dovoljevala le eno religijo.¹²⁵ Smrke (1996) omenja tipologijo M. Webra, ki je razlikoval cesaropapizem, kot dominacijo sekularne oblasti nad religijo, hierokracijo kot legitimizacijsko nadzorstvo religijskih funkcionarjev nad politiko in teokracijo kot popoln spoj politične in verske oblasti. Robertson (1987) je tem trem tipom, ki jih je nekoliko drugače opisal, dodal še erastianizem, ki pomeni ločenost cerkve in države z relativno nizko stopnjo cerkvene avtonomije. Roter (1976) našteva: tip državne religije ali državne cerkve, v katerem država eno cerkev šteje za edino pravo; tip odnosov, kjer država podpira religijo kot tako; tip odnosov, kjer država zavrača religijo kot tako; tip odnosov v katerih je država do religije nevtralna oziroma brezbrizna. Mojzes (1992) našteva štiri tipe, od katerih ima enega za idealnega: ekleziastični absolutizem kot izrazito privilegiranost ene cerkve, ki uživa podporo države; sekularistični absolutizem, kot privilegiranost neke sekularne ideologije in državnega oviranja verskih dejavnosti; versko toleranco, v kateri je religija kot taka deležna podpore države; pluralistično versko svobodo, v kateri ima država indiferenten in nevtralen odnos do religije in nereligije.

V svetovnem merilu navaja Pogorelec (1995) tri vrste razmerij med državo in cerkvijo: sistem državne cerkve s tesnimi odnosi med partnerjema (Velika Britanija, Švedska¹²⁶, Iran); sistem več priznanih na nek način državnih cerkva in nepriznanih cerkva z možnostjo delovanja, ki prehaja v sistem usklajevanja in sporazumevanja (Jugoslavija med svetovnim vojnama); sistem ločitve cerkve in države, v katerem država do ver zavzame nevtravno ali laično stališče (Francija, Irska, Nizozemska, Nemčija, Avstrija, ZDA, Slovenija).

¹²⁴ Tu obravnava tudi raziskave o tem, kolikšen delež ljudi zamenja svojo veroizpoved; obravnava doktrinarne, kvalitativne in kvantitativne spremembe ter merljivost teh sprememb, spremembe notranje organizacije verstev in drugo problematiko, ki presega okvir naše naloge.

¹²⁵ Drenik, Šturm (2004, str. 5): "Sistem državne cerkve pomeni, da so odnosi med obema partnerjema zelo tesni in med seboj pogojeni in odvisni. Vsi moderni sistemi so se pravzaprav razvili iz tega modela, kjer je država dovoljevala le eno religijo."

¹²⁶ Za Švedsko je sistem državne cerkve pravno veljal le do leta 2000, česar pa avtor leta 1995 ni mogel zapisati.

Durham (2000) predlaga tri modele: stroga (negativna) ločitev, prijateljska (pozitivna) ločitev, državna cerkev (ki temelji na skandinavskem modelu).

Robbers (1996) za tedanjo EU opisuje tri osnovne sisteme: sistem državne cerkve (State Church), v katerega uvršča Veliko Britanijo, Grčijo, Dansko, Švedsko in Finsko; sistem stroge ločitve države in cerkve kot v Franciji z izjemo treh vzhodnih departmajev in na Nizozemskem; sistem ločitve cerkve in države s priznanjem skupnih nalog, v katerega uvršča Belgijo, Španijo, Italijo, Avstrijo in Portugalsko. Vprašanje pa je, koliko razvrstitev, ki temelji na besedilih ustav in zakonov, ustreza dejanskemu stanju.¹²⁷

Nekateri so navedene osnovne tipe odnosov med državo in verskimi skupnostmi podrobneje razdelali. Dragoš (2001) razmišlja o možnih načinih uresničenja v slovenski ustavi določene ločitve države od verskih skupnosti in navaja štiri osnovne tipe ločitve cerkva oziroma verskih skupnosti od države: popolna ločitev (nepropustnost – zid med obema sferama); nediskriminatorna ločitev (zagotavljanje avtonomije brez zagotavljanja privilegijev); vrednostna ločitev (skrajno omejevanje, izrivanje ali celo izginjanje ene sfere na račun druge); vzajemno suportivna razločitev (obojestransko podpiranje obeh sfer, ki v ekstremni obliki preide v hierokracijo oziroma cezaropapizem).¹²⁸

Državne ureditve odnosov in njihov razvoj v posameznih državah in kulturah je lažje razumeti v kontekstu religijsko kulturnih vzorcev. Smrke (1996) navaja šest religijsko kulturnih vzorcev, ki jih prepoznamo v zahodni civilizaciji: ameriškega, britanskega, latinskega (katoliškega), ruskega (pravoslavnega), kalvinističnega in luteranskega. Tipe odnosov med državo in cerkvami Jelen in Wilcox (2002) razlagata tudi s pomočjo religijske strukture¹²⁹ posamezne države. V nekaterih državah prevladuje eno versko izročilo, ki nima enakovrednega tekmeča, drugod pa sta “dva ali več verskih tekmecev za

¹²⁷ Drenik, Šturm (2004, str. 7) pišeta o tem: “To razvrstitev, opirajočo se na pravne in teoretične ocene, postavljajo pod vprašaj sociološka dejstva, ki kažejo na drugačno razvrstitev. Verski vpliv na državo na pretežno katoliškem Irskem je najverjetneje močnejši in bolj neposreden, kot pa je to predvideno v ustavnem besedilu. Ob upoštevanju sociološke pomembnosti religije obstaja večja podobnost med državami kot so Grčija, Španija in Italija, kot med Grčijo, Dansko ali Veliko Britanijo.”

¹²⁸ Tipe umesti v dvorazsežni koordinatni system, v katerem je ena razsežnost “separacija – kooperacija”, druga pa “interferenca – diferenca”. Vprašanja obravnava kompleksno, saj ugotavlja, da “ne gre zgolj za ideološko, tudi ne za pravno, ampak predvsem za sociološko problematiko” (str. 453). Vprašanje odločitve za eno od možnih oblik ločitve je v Sloveniji še vedno aktualno. Avtor se opredeli za tip nediskriminatorne ločitve na vseh področjih, razen na finančnem, kjer predlaga popolno ločitev (glej str. 454).

¹²⁹ Ustrezno poglavje sta naslovlila “Zgradba verskega trga (The Structure of Religious Market), Jelen in Wilcox (2002, str. 11)

družbeno in politično moč". Taki sta Indija s hinduizmom in islamom, Japonska s šintoizmom in budizmom ter Združene države Amerike. Sem šteje tudi države, v katerih se je ob zgodovinsko prevladujoči veri sčasoma pojavil upoštevanja vreden tekmeč, kot na primer islam v državah krščanske Evrope in Binkoštna cerkev v katoliški Latinski Ameriki.

Glede smeri razvoja različnih tipov ureditve odnosov med državo in verskimi skupnostmi, se vsaj za države članice Nata in EU, lahko pridružimo ugotovitvi Robbersa (1996), da se razlike med različnimi sistemi zmanjšujejo.

Svobodo vere in vesti varujejo različni mednarodni dokumenti in ustanove. Medtem ko, izpovedovanje vere v zasebnem življenju ni videti problematično, pa je glede izpovedovanja vere v javnosti v različnih državah najti različne poglede. Znani so zapleti v Italiji in Nemčiji glede verskih znamenj v šolah ter francoska prepoved nošenja muslimanskih rut v javnih šolah. Države članice EU urejajo ta področja z lastnimi zakonodajami, vendar pa so skupni standardi postavljeni na primer z 9. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah, z judikaturjo Evropskega sodišča v Luksemburgu in judikaturjo Evropskega sodišča za človekove pravice v Strasbourgu. Direktive in uredbe EU, ki se sicer nanašajo na davčne olajšave, kvote na področju kmetijstva, delovno zakonodajo, varstvo živali, prepoved diskriminacije itd, marsikje posegajo v življenje in delo cerkva oziroma verskih skupnosti.¹³⁰ Tudi to predstavlja in podpira težnjo k poenotenju.

Drenik (2004) navaja, da je v EU zaznaven trend (raz)ločitve med državo in verskimi skupnostmi, hkrati pa prijateljskega sodelovanja.¹³¹ Vsekakor je malo evropskih držav, ki bi pravno in dejansko še imele državno cerkev. Na Švedskem je to bilo do leta 2000. Ali je ta trend sinonim za sekularizacijo, za katero Jelen in Wilcox (2002) ugotavljata, da izgublja zagon in da vtis prejšnjih desetletij, da bo sekularizacija šla do izginotja vere, nadomešča dejstvo ponovnega vzpona vere in njenega pomena v politiki in družbi.¹³² Res

¹³⁰ Glej Drenik (2004) v poglavju 3. Izvedeno pravo Evropske skupnosti.

¹³¹ "Kljub razlikam v odnosih med državo in cerkvijo, je v Evropi navzoča močna tendenca k določenemu poenotenju the odnosov ob spoštovanju značilnosti posameznih držav. Poenotenje je usmerjeno k spoštovanju pravice do svobode misli, vesti in veroizpovedi, torej k spoštovanju temeljnih pravic verskega življenja in verske svobode." Drenik (2004, str.4).

¹³² "V letih 2000 se religija ponovno rojeva. ... Religija je vir nekaterih najbolj vidnih političnih mobilizacij našega časa." Jelen in Wilcox (2002, str.1).

si lahko zastavimo vprašanje, kaj formalna ukinitvev sistema državne cerkve dejansko pomeni v resničnem življenju. V pogovorih s Švedi namreč lahko izvemo, da tega prehoda niso opazili in , da se dejansko nič ni spremenilo. Upoštevajoč stališče, da je zakon najboljši učitelj, pa vendarle lahko ugotovimo, da spremembe zakonodaje pomenijo tudi dejanske spremembe, ali jih vsaj pospešujejo in omogočajo. Vsekakor vse države, tudi tiste, ki imajo po svoji zakonodaji določene privilegirane cerkve, zagotavljajo svobodo ali pa enake pravice tudi drugim.

8. Interpretacija in uporaba rezultatov

Da bi lahko koristno uporabili zbrana dejstva, je treba povedati naslednje.

Članstvo Slovenije v EU in v drugih mednarodnih integracijah, obveznosti iz mednarodnih pogodb, sporazumov in drugih dokumentov do neke mere določajo tudi osnovne prvine slovenske zakonodaje s področja verskih skupnosti, vendar je pretežni del prepuščen našemu razmisleku. Isto velja za druge države, ki smo jih obravnavali v tej nalogi.

Zakonodaje obravnavanih držav izhajajo iz njihove zgodovine in kulture. Tiste, ki imajo daljšo, neprekinjeno zgodovino nastajanja te zakonodaje, imajo večinoma ustaljeno in utečeno sodelovanje z verskimi skupnostmi. Pri tistih, ki to zakonodajo razvijajo v zadnjem desetletju in pol, pa vidimo prizadevanje, da bi ne izhajali iz nezaupanja do verskih skupnosti, ampak iz odgovornosti države, da obstoječe infrastrukture, območja zaupanja in ustvarjalne energije po načelu sinergije in optimalnega izkoriščanja danih virov vključi v prizadevanja in delo za skupno dobro. V vseh državah je iz pozornosti, ki jo posvečajo temu področju, razviden velik pomen, ki ga pripisujejo veri in verskim skupnostim.

Generalna ničelna hipoteza je bila, da vloženi vladni predlog zakona o verskih skupnostih ne potrebuje sprememb. Oglejmo si nekaj že navedenih podvprašanj tega vprašanja.

Ali je omejitev področja zgolj na registracijo verskih skupnosti primerna? Ali naj bo torej novi zakon zgolj registracijski zakon, ki opredeljuje le postopek in pogoje registracije verske skupnosti, ali naj morda določa tudi načine in možnosti sodelovanja v šolah, socialni, vojski, zdravstvu, zaporih, ter načine financiranja in obdavčitve. Ali bi »uresničevanje svobode javnega izpovedovanja vere« kot ime družbene usmeritve, lahko bilo okvir, ki združuje teme kot so obveznost registracije verskih skupnosti, pridobitev pravne osebnosti, ureditev pomoči v šolstvu, zdravstvu, vojski ..., kar bi lahko bila vsebina novega zakona o verskih skupnostih?

Primerjava s tujimi zakonodajami ne vodi do enoznačne jasne opredelitve glede tega. Različne države imajo različna področja dela verskih skupnosti do različne stopnje podrobnosti urejena v drugih področnih zakonih. Vendar je v primerjavi s Slovenijo ena

pomembna razlika. Skoraj vse preučene države imajo financiranje že urejeno v tem ali onem zakonu. Če vsaj minimalne ureditve financiranja – na primer plačevanje prispevkov za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje duhovnikov - ne vključimo v zakon, ki bo za obravnavo prvi na vrsti, bo to vprašanje ostalo nerešeno še nekaj let. Prepoved pridobitne dejavnosti v 2. členu predloga zakona je med preučevanimi zakonodajami bolj osamljena. Druge države to urejajo s področno zakonodajo tako, da je dejavnost sicer možna, vendar v zakonitih okvirih in z enakimi obremenitvami kot za druge. Zato bi v tem delu trditev o ustreznosti tega predloga zakona bilo treba zavrniti.

Kakšen naj bo številčni pogoj za registracijo?

Videli smo različne kriterije pri različnih državah, ki ne kažejo odločno niti na ustreznost niti na neustreznost sedanjega predloga, ki predvideva številčni pogoj 100 oseb. Treba pa je ugotoviti, da sam zase pogoj še ne pove dovolj. Šele v povezavi z drugimi pogoji in z načinom izvajanja in ugotavljanja teh pogojev dobimo celotno sliko o tem, kako težko ali lahko je prijaviti novo versko skupnost in koliko je poskrbljeno, da pri tem ne bo zlorab. V tem delu bi torej hipoteze ne mogli zavrniti.

Ali naj država ne posega v delovanje verskih skupnosti s sedaj zakonito zahtevo, naj bo državna poroka pogoj za versko poroko? Predlog te kontrole ne predvideva več in na osnovi primerjave z drugimi tega ni mogoče zavrniti.

Ali naj se izražene želje verskih skupnosti po gradnji verskih objektov obravnavajo v občinah drugače, kot želje drugih fizičnih in pravnih oseb? To vprašanje se večinoma obravnava v področni zakonodaji in primerjava ne daje osnove za trditev, da bi moralo biti vključeno v ta zakon. Vendar pa bi, glede na zadnja leta vedno bolj izstopajoče dejstvo, da v nekaterih občinah nekatere verske skupnosti ne morejo do verskih objektov, morda le bilo primerno v zakonu o verskih skupnostih zavezati občine, da problematiko verskih objektov v prostorskih aktih obravnavajo in jo morebiti obravnavajo prednostno.

V primerljivih državah ne zasledimo zahteve, ki jo najdemo v 4. členu predloga, da je treba otroke pisno prijaviti k verouku, čeprav se povsod soglasje staršev predpostavlja. Glede te določbe je treba zavrniti hipotezo o ustreznosti predloga iz leta 1998.

Glede 6. člena, ki govori o duhovni oskrbi v zaporih, bolnišnicah , domovih za ostarele in drugih zavodih, je treba ugotoviti, da je v tem času bil na nekaterih področjih dosežen napredek, ki bi se moral odražati v samem zakonu. Člen je preveč splošen. Določno bi bilo treba vključiti tudi vojsko, posamezne tipe zavodov pa obravnavati v ločenih členih glede na njihovo specifiko.

Glede na povedano je potrebno generalno ničelno hipotezo zavrniti.

9. Sklep

Zavrnitev generalne ničelne hipoteze sloni na primerjavi z zakonodajami drugih držav. Upoštevanje teh zakonodaj za nas pravno ni obvezno, je pa njihovo sporočilo lahko prispevek k policy analizi. Pri celoviti policy analizi, ki bi vsebovala tudi mnenjske raziskave med populacijo, med vodstvi v Sloveniji prijavljenih verskih skupnosti, stališča političnih strank, vladnih organov, varuha človekovih pravic, raziskovalcev in strokovnjakov, nevladnih organizacij, objavljena stališča v medijih, raziskovalne dosežke in drugo, bi lahko prišli do drugačnih zaključkov. Zapisali smo na primer, da na osnovi primerjave ni mogoče nasprotovati ukinitvi državne kontrole nad sklepanjem cerkvenih zakonov. Družboslovna analiza v okviru celovite policy analize bi lahko osvetlila dodatne vidike te spremembe. Kako bo ta zakonodajna sprememba vplivala na sklepanje civilnih porok? Ali je to sploh pomembno? Torej, ali dejstvo, da se ljudje vedno manj poročajo, in se delež zunaj zakonske zveze rojenih otrok približuje 50 odstotkom, doživljamo kot družbeni problem? Takih vprašanj se nismo dotaknili.

Odločitev, da je treba sprejeti drugačen zakon, kot je bil predlagan leta 1998, lahko Vlada uresniči na različne načine. Prvi je, da se zakona ne umakne, ampak se ga z amandmaji dopolni, drugi pa je umik zakona in vložitev novega predloga. Pri starem poslovniku Državnega zbora bi bilo smotno uporabiti prvo možnost. Poslovník, ki je stopil v veljavo leta 2002 pa daje predlagatelju tako majhne možnosti za spremembe med samim postopkom, da je bolj smotno vložiti nov predlog zakona.¹³³

Glede obsega pravne ureditve, oziroma količine pravnih aktov, primerjava s tujimi zakonodajami s področja verskih skupnosti ne daje enoznačnih sodb. Zakonodaja nekaterih držav je neprimerljivo obsežnejša, vendar bi bilo za oblikovanje stališča, ali je pri nas te zakonodaje preveč ali premalo, potrebno upoštevati zgodovinski razvoj in ustavno ureditev držav, s katerimi se primerjamo. Države z državnimi cerkvami imajo na primer delovanje svojih državnih cerkva urejeno v obsežni zakonodaji, pri tem pa ta zakonodaja malo pove o drugih verskih skupnostih. Lahko bi rekli, da so se tranzicijske države v zadnjih 15 letih

¹³³ Tako je bilo tudi mnenje Komisije za reševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti, ki je 20. 3. 2003 sprejela sklep: »Komisija zaraševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti predlaga Vladi Republike Slovenije, da umakne vladni predlog Zakona o verskih skupnostih (EPA-522-11) iz parlamentarne procedure.« Vladnemu Uradu za verske skupnosti pa je predlagala naj začne pripravljati novo normativno ureditev področja verskih skupnosti.

bolj ko druge države posvetile sprejemanju zakonov, ki se nanašajo na splošno na vse verske skupnosti, in da so ti zakoni obsežnejši od veljavnega slovenskega. Navedli pa smo tudi države, ki takih zakonov nimajo, pa bi o njih ne mogli reči, da ne zagotavljajo verske svobode; ena se je celo v ustavi zavezala, da verskih zadev ne bo urejala z zakonom. Lovro Šturm je zapisal, da je zakon iz leta 1976 pomanjkljiv¹³⁴ in ta oznaka daje dobro izhodišče za nadaljnje delo ter razmišljanje.

Ko smo se vprašali, ali bi »uresničevanje svobode javnega izpovedovanja vere« lahko bilo okvir in vsebina novega zakona, še nismo vedeli za francoski zakon v zvezi z nošenjem muslimanskih rut, ne za zaplete v zvezi s krščanskimi simboli v šolah Italije in Nemčije, kakor tudi ne za dogodke leta 2004 na Nizozemskem. Ali bo vse to vplivalo na področno zakonodajo Evropske unije in njenih članic? Ali bo vplivalo na razumevanje koncepta odprte družbe kot nevtralnega koncepta, ki ne potrebuje razmisleka o simetričnosti? Vsekakor se na področju zakonodaje v zvezi z javnim izpovedovanjem vere obeta živahno dogajanje, ki pa v tej nalogi ni zajeto.

Primerjava ni nakazala natančno posameznih rešitev, česar tudi nismo pričakovali. Pokazala pa je, da druge države rešitve imajo in jih tudi navedla, tako da lahko služijo kot pomoč pri iskanju naših rešitev, ali vsaj pri razmisleku o njih. V vseh državah je iz pozornosti, ki jo posvečajo temu področju, razviden velik pomen, ki ga pripisujejo veri in verskim skupnostim. Pokazala je nujnost nadaljnjega celovitega zakonskega urejanja tega področja.

¹³⁴ »Ko danes presojava zakon iz leta 1976, se nam zdi ureditev bolj pomanjkljiva, kot pa nedemokratična, ...«, Šturm in sod. (2004, str. 118).

10. Seznam virov in literature

Act IV/1990 on the Freedom of Conscience and Religion, and the Churches, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Act XXXII/1991 on the Settlement of Ownership of Former Real Properties of the Churches, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Act LXXIX/1993 on Public Education, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Act CXXIV/1997 on the Financial Conditions of the Religious and Public Purpose Activity of Churches, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Agreement Between the Slovak Republic and Registered Churches and Religious Societies, April 11 2002.

Agreement concluded by and between the Republic of Hungary and the Holy See (1990), Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Agreement concluded by and between the Republic of Hungary, on the one hand, and the Holy See, on the other hand, concerning pastoral care in the Hungarian Army and the Border Guards, International Agreement No. 19/1994 of the Minister of Defence, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Anderson, John (2003), Catholicism and Democratic Consolidation in Spain and Poland, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

Babič, Mateja (1998), Nujen zakon o verskih skupnostih, Delo, 12. 6. 1998.

Babič, Mateja (1998,1), Verski zakon bo še lomil kopja, Delo, 16. 6. 1998.

Balodis, Ringolds (2001), State and Church in Latvia, State and Church in the Baltic States, Ringolds Balodis (ed.), Religijas Brivibas Asociacija, Riga, 2001.

Berdon, Sven (1996), Sta Cerkev in država ločeni?, Republika 21. 10. 1996.

Brezovšek, Marjan (1994), Federalizem in decentralizacija, Karantanija, Ljubljana.

Bundesgesetz über die Rechtspersonlichkeit von religiösen Bekenntnisgemeinschaften (NR:GP XX RV 938 AB 1013 S. 102 BR: AB 5596 S.634.) (Avstrija)

Constitutional Court Decision 4/1993. (II.12.) AB On church property and religious freedom, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Constitutional Court Decision 8/1993. (II.27.) AB On the minimum number of members necessary for the registration of a church, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Constitutional Court Decision 22/1997. (IV.25.) AB On the state funding for church schools, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Čater, Tadej (1998), Cerkevno mlatenje slame, Novi tednik, 10. 9. 1998.

Čepar, Drago ml.(2000), Pravna ureditev razmerja med religijo in državo v ZDA, s poudarkom na javnih in zasebnih šolah, Cerkev in država, Lovro Šturm (ur.), Nova revija, Ljubljana.

Čokl, Vanesa (2000), Spor o(b) enakopravnosti načena zakon, Večer, 26. 2. 2000.

Declaration No. 11 (1997) on status of churches and non-confessional organisations to the last act of the Treaty of Amsterdam, Official Journal C 340, 10/11/1997 P.0133.

Dokument Ambassade de Suisse, Ljubljana, 1. 4. 2003.

Dokument Bureau central de cultes, Direction generale de l'administration, République Française, 11. 7. 2003.

Dokument Department of Justice, Canada 29. 9. 2003.

Dokument Embajada de Espana, Ljubljana, 26. 5. 2003.

Dokument Embassy of Finland, Vienna, 11. 3. 2003.

Dokument Embassy of Iceland, Geneve, 18. 6. 2003.

Dokument Embassy of Ireland, Ljubljana, 26. 2. 2003.

Dokument Embassy of Turkey, Ljubljana 2. 4. 2003.

Dokument Kammarkollegiet s prilogami, Stockholm, 15. 8. 2003.

Dokument Konzulata Ukrajine v Ljubljani, Ljubljana, 19. 5. 2003.

Dokument Kultur og Kirkedepartement, Oslo, 16. 7. 2003.

Dokument Ministero dell'Interno, Roma, 16. 4. 2003.

Dokument Ministrstva za notranje zadeve in administracijo, Departma za veroizpovedi in narodne manjšine, Varšava, 7. 2. 2003.

- Dokument Ministrstva za pravosodje, Belgija, 15. 7. 2003.
- Dokument Ministrstva za vzgojo, Finska, 6. 8. 2003.
- Dokument Ministrstva za zunanje zadeve, Ljubljana, 18. 5. 2004.
- Dokument Ministry of Culture and Religious Affairs, State Secretariat for Religious Affairs, Romunia, 18. 8. 2003.
- Dokument Ministry of Internal Affairs, Department of Religious Affairs, Republic of Estonia, 8. 8. 2003.
- Dokument Ministry of Justice, Service of Religious Affairs, Vilnius, Lithuania, 12. 8. 2003.
- Dokument Presidenza del Consiglio dei Ministri, Roma, 16. 4. 2003.
- Dokument Royal Danish Embassy, Ljubljana, 10. 7. 2003.
- Dokument The Hellenic Republic, Ministry of National Education and Religious Affairs, Athens, 24. 7. 2003.
- Dokument The London School of Economics and Political Science, (prep. by prof. Eileen Baker), London, 24. 6. 2003.
- Dokument Veleposlanika Ruske Federacije, Ljubljana, 3. 4. 2003.
- Dokument Veleposlaništva Republike Slovenije, Lisboa, 17. 9. 2003.
- Dokument Veleposlaništva ZRN, Ljubljana, 12. 3. 2003.
- Dokument Veleposlanstva Republike Hrvatske, Ljubljana, 17. 9. 2002.
- Dolenc, Bogdan (1996), Izenačevanje krščanskih cerkva z ostalimi je vprašljivo, Republika, 25. 11. 1996.
- Donovan, Mark (2003), The Italian State: No longer Catholic, no Longer Christian, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.
- Dragoš, Srečo (2001), Cerkev/država: ločitev ali razločitev?, Teorija in praksa, 38,3, 440-455.
- Drenik, Simona (2004), Odnos med cerkvijo in državo z vidika prava Evropske unije, Poročilo o projektu Oblikovanje strokovnih podlag za normativno ureditev področja verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, vodja projekta Lovro Šturm, Inštitut za pravo človekovih pravic, Ljubljana, <http://www.gov.si/uvs> (10. 5. 2004).
- Drenik, Simona, Šturm, Lovro (2004), Primerjalno pravna analiza ustavnih določb in zakonodaje evropskih držav, Poročilo o projektu Oblikovanje strokovnih podlag za

normativno ureditev področja verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, vodja projekta Lovro Šturm, Inštitut za pravo človekovih pravic, Ljubljana, <http://www.gov.si/uvs> (10. 5. 2004).

Durham, Cole W. (2000), Constitutional Jurisprudence in the Area of Freedom of Religion and Beliefs – Status of Religious Communities, Second Part of the General Report (by Lech Garlicki), Constitutional Jurisprudence Jurisprudence in the Area of Freedom of Religion and Beliefs, XI Conference of the European Constitutional Courts, Warsaw.

Enyedi, Zsolt (2003), The Contested Politics of Positive Neutrality in Hungary, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

Enyedi, Zsolt (2003,1), Conclusion: Emerging Issues in the Study of Church-State Relations, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1990), Svet Evrope, Strasbourg.

Ferrari, Silvio (2003), Versko in posvetno v ustavi EU, Delo, 4.6.2003.

Fink Hafner, Danica (1993), Agenda in reševanje družbenih problemov v kontekstu demokratičnega prehoda, Teorija in praksa, vol. 30, št. 11-12, str. 1102-1109.

General act 7/1980 of 5 July of Religious Liberty, BOE no. 177, 24 July 1980, objavljen v: Spanish legislation on religious affairs, Edited by Alberto de la Hera and Rosa María Martínez de Codes, Ministerio de Justicia, Centro de Publicaciones, Dirección General de Asuntos Religiosos, Madrid, 1998.

Gherasim Alexandru (2003), Legal Position of Churches and Religious Communities in Romania – achievements and problems, Abstract, Round table Legal Position of Churches and Religious Communities in South Eastern Europe - Achievements and Problems, Abstracts, ISCOMET, Maribor, 2003.

Government Resolution 1056/1999. (V.26) Korm. on the promulgation of the agreement between the Government of the Republic of Hungary and the Lutheran Church of Hungary, concluded on December 7, 1998, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Government Resolution 1057/1999. (V.26) Korm. on the promulgation of the agreement between the Government of the Republic of Hungary and the Reformed Church of Hungary, concluded on December 8, 1998, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Government Resolution 1058/1999. (V.28) Korm. on the promulgation of the agreement between the Government of the Republic of Hungary and the Alliance of the Jewish Communities of Hungary, concluded on October 1, 1998, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Government Resolution 1043/2001. (IV.20) Korm. on the promulgation of the agreement between the Government of the Republic of Hungary and the Serb Orthodox Diocese of Buda, concluded on December 9, 1998, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Government Resolution 1044/2001. (IV.20) Korm. on the promulgation of the agreement between the Government of the Republic of Hungary and the Baptist Church of Hungary, concluded on December 10, 1998, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Government Resolution 1045/2001. (IV.20.) Korm. on the promulgation of the agreement between the Government of the Republic of Hungary and the Alliance of the Jewish Communities of Hungary, concluded on December 22, 2000, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

Gustafsson, Göran (2003), Church – State Separation Swedish - Style, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

Heikkilä M., Knuutila J., Scheinin M. (1996), State and Church in Finland, State and Church in the European Union, Robbers, Gerhard (ed.), Nomos, Baden-Baden.

Hogwood, Brian W., Gunn, Lewis A. (1984), Policy Analysis for the Real World, Oxford University Press, Oxford.

International Agreement No. 19/1994 of the Minister of Defence, Legislation on Church – State Relations in Hungary, Balázs Schanda ed., Ministry of Cultural Heritage, Budapest 2002.

International Religious Freedom Act of 1998.

IRPP Press Release z dne 3. 7. 2003 ob 21:06.

Ivanc, Blaž (2000), Država in Cerkev v Zvezni republiki Nemčiji, Cerkev in država, Šturm Lovro (ured.), Nova revija, Ljubljana.

Ivelja, Ranka (1995), Kako je mogoče prepoznati versko skupnost, Dnevnik, 28. 11. 1995.

J. K. (1996), Jasen pravni položaj, Gorenjski glas 22. 10. 1996.

Jelen, Ted G., Wilcox, Clyde (2002), Religion: The One, the Few, and the Many, Religion and Politics in Comparative Perspective, Jelen Ted. G. and Wilcox Clyde (eds.), Cambridge University Press.

Jurančič, Iztok (1999), Odsluženi zakon, Gospodarski vestnik, 29. 4. 1999.

Kerševan, Marko (1994), Odnos do religije in cerkve na slovenskem v kontekstu srednje Evrope, Sodobnost, letnik 42, št. 5, str. 397 – 409, Ljubljana.

Kissane, Bill (2003), The Illusion of State Neutrality in a Secularising Ireland, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

Kiviorg, Merilin (2001), State and Church in Estonia, State and Church in the Baltic States, Ringolds Balodis (ed.), Religijas Brivibas Asociacija, Riga, 2001.

Kocjan, Aleš (1996), Novi zakon o verskih skupnostih ni potreben, Slovenec 19. 4. 1996.

Kocjan, Aleš (1996,1), Školč sprejel predstavnike verskih skupnosti, Slovenec 19. 4. 1996.

Kocjan, Aleš (1996,2), RKC ni nestrpna do drugih verstev, Slovenec, 4. 6. 1996.

Krivic, Matevž (1999), Pravno mnenje o besedilu Sporazuma med RS in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih, 9 strani, Spodnje Pirniče 13. 11. 1999.

Krivic, Matevž (1999, 1), Ne ve, kaj prodaja, Mladina 20. 12. 1999.

Kucukcan, Talip (2003), State, Islam and Religious Liberty in Modern Turkey: Reconfiguration of Religion in the Public Sphere, BYU Law Review (2003, No. 2).

Law on Religions, State Gazette of the Republic of Bulgaria, no. 120, 29. December 2002 .

Law on Religious Organisations (1995), Latvija, Riga.

Legat Čož, Nina (2001), Pravni položaj verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, Država in Cerkev: laična država kot jamstvo; Od Ogleja do Haiderja: politične delitve in odnosi s sosedi, Hvala, Ivan (ur.), Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 66-69.

Lesjak, Miran J. (1999), Intervju: Milan Kučan, Nisem "oče naroda" in ne narodov "pastir", Dnevnik 31. 12. 1999.

Loi no. 2001-504 du 12 juin 2001 tendant a renforcer la prevention et la repression des mouvements sectaries portant atteinte aux droits de l'homme et aux libertés fondamentales, Journal officiel de la République Française, 13 juin 2001.

Madeley, John T.S. (2003), A Framework for the Comparative Analysis of Church-State Relations in Europe, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

Madeley, John T.S. (2003,1), European Liberal Democracy and the Principle of State Religious Neutrality, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

Mavrogordatos, George Th. (2003), Orthodoxy and Nationalism in the Greek Case, West European Politics, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.

- Maychrzak, Ann, Etzioni Amitai (1984), *Methods for policy research*, NewBury Park, London.
- Minkenber, Michael (2003), *The Policy Impact on Church – State Relations: Family Policy and Abortion in Britain, France and Germany*, *West European Politics*, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.
- Mission interministerielle de lutte contre les sects (2000), *Rapport 2000*, République Française, Premier Ministre, Paris.
- Mission interministerielle de lutte contre les sects (2001), *Rapport 2001*, République Française, Premier Ministre, Paris.
- Mojzes, Paul (1992), *Religious Liberty in Eastern Europe and the USSR – Before and after the great transformation*, *East European Monographs*, Boulder, New York.
- Mnenje (2003) *Ustavnega sodišča št. Rm-1/02-21*, Republika Slovenija, Ustavno sodišče, 19. 11. 2003, *Uradni list RS*, št. 118/2003.
- O'Mahony, Joan (2003), *The Catholic Church and Civil Society: Democratic Options in the Post – Communist Czech Republic*, *West European Politics*, Vol. 26, no. 1, Special issue on Church and State in Contemporary Europe, John T.S. Madeley and Zsolt Enyedi (eds.), MPG Books Ltd., Bodmin, Cornwall.
- Oyen, Else (1990), *The Imperfection of Comparisons*, *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*, E. Oyen (ed.), Sage/ISA, London, Newbary Park, New Delhi.
- Padjen Ivan (2003), *Church and State in Croatia*, Abstract, Round table *Legal Position of Churches and Religious Communities in South-Eastern Europe – Achievements and Problems*, ISCOMET, Maribor.
- Plut, Jože (2002), *Za pravice človeka*, Družina, Ljubljana.
- Pogodba o Ustavi za Evropo (2004), http://ue.eu.int/cms3_fo/, 12. 11. 2004.
- Pogorelec, Janez (1995), *Država in Cerkev*, *Oris ureditve v svetu in pogled na razmere pri nas*, *Pravna praksa*, Priloga, št. 6/95.
- Poslovnik Državnega zbora Republike Slovenije (2002), *Uradni list RS št. 35/02*, Ljubljana.
- Predlog zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji (1996), Rafael Kužnik, *Poročevalec DZ*, 41, 1996 - EPA 1643.
- Predlog Zakona o verskih skupnostih (1998), Vlada RS, *Poročevalec DZ*, 44, 1998 - EPA 522 – II.
- Predstavniki verskih skupnosti pri predsedniku DZ (1996), *Dnevnik* 19. 4. 1996.

Prepeluh, Urška (2000), Pravna ureditev verskih skupnosti v Avstriji, Cerkev in država, Lovro Šturm (ured.), Nova revija, Ljubljana.

Prepeluh, Urška, Šturm, Lovro, Movrin, Miha (2004), Pregled in pravna analiza veljavne zakonodaje Republike Slovenije s področja pravne ureditve verskih skupnosti, Poročilo o projektu Oblikovanje strokovnih podlag za normativno ureditev področja verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, vodja projekta Lovro Šturm, Inštitut za pravo človekovih pravic, Ljubljana, <http://www.gov.si/uvs> (10. 5. 2004).

Pridobitni nameni verskih skupnosti (1996), Večer. 23. 11. 1996.

Public Law 106-55-Aug.17, 1999.

Pušenjak, Dejan (1998), Kritike že pri čakanju na vrsto, Delo, 6. 8. 1998.

Pušenjak, Dejan (1998,1), Za vse enaka pravila, Delo, 7. 8. 1998.

Registered Religious Societies Act, no. 108/1999 (translated from the Icelandic).

Religion and religious change in Sweden (2003), Swedish Institute, Stockholm.

Robbers, Gerhard (Hrsg.) (1995), Staat und Kirche in der EU, Nomos, Baden-Baden.

Robbers, Gerhard (ed.) (1996), State nad Church in the European Union, Nomos, Baden-Baden.

Robbers, Gerhard (ed.) (2001), Religion – Related Norms in European Union Law, collected by Christine Schmidt-König, Universität Trier.

Robertson, Roland (1987), Church State Relations in Comparative Perspective, Church State relations, Transaction Books, New Brunswick, Robbins, Th., Robertson, R. (ed.).

Roter, Zdenko (1976), Katoliška cerkev in država v Jugoslaviji 1945-1973, Cankarjeva založba, Ljubljana.

Royal decree 142/1981, dated 9 January, concerning the organization and functioning of the registry of religious entities, BOE no. 27, 31 January 1981, objavljeno v : Spanish legislation on religious affairs, Edited by Alberto de la Hera and Rosa María Martínez de Codes, Ministerio de Justicia, Centro de Publicaciones, Dirección General de Asuntos Religiosos, Madrid, 1998.

Rudolf, Gašper (1998), Novi zakon: uzde za Cerkev, Družina, 26.7.1998.

Scheuch, Erwin K.(1990), The Development of Comparative Research: Towards Causal Explanations, Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research, E. Oyen (ed.), Sage/ISA, London, Newbary Park, New Delhi.

Schött, Robert (1996), State and Church in Sweden, State nad Church in the European Union, Robbers, Gerhard (ed.), Nomos, Baden-Baden.

Schwarz, Karl (2002), Pravni status cerkve v Avstriji, predavanje 25. 2. 2002 v prostorih DZRS v Ljubljani Šubičeva 2.

Simšič, Danica (1996), Nepreslišano, Dnevnik 1. 7. 1996.

Smrke, Marjan (1996), Religija in politika – spremembe v deželah prehoda, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.

Smrke, Marjan, Štefanec, Tone (1999), Napraviti ljudi za sluge : rimskokatoliška cerkev nezadovoljna s svobodno mislečimi, Svobodna misel, 12.II.1999, let. 37, št. 3, str. 12-13, Ljubljana, [COBISS.SI-ID 18954589].

Spanish Legislation on Religious Affairs (1998), Ministerio de Justicia, Madrid.

State and Church in the Baltic States (2001), Ringolds Balodis (ed.), Religijas Brivibas Asociacija, Riga, 2001.

Stres, Anton (1988), Cerkev in država, Družina, Ljubljana.

Štefanec, Tone (1998), Svobodne, ločene od države, Svobodna misel, 14. 8. 1998.

Šturm, Lovro (ured.)(in sod.)(2000), Cerkev in država, Nova revija, Ljubljana.

Šturm, Lovro (in sod.) (2004), Poročilo o projektu Oblikovanje strokovnih podlag za normativno ureditev področja verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, vodja projekta Lovro Šturm, Inštitut za pravo človekovih pravic, Ljubljana, <http://www.gov.si/uvv> (10. 5. 2004).

Šturm, Lovro, Drenik, Simona, Prepeluh, Urška (2004,1) Sveto in svetno, Pravni vidiki verske svobode, Mohorjeva družba, Celje.

Temeljni akti Evropskih skupnosti (2002), Uradni list RS, Ljubljana.

USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE (1997), Uradni list RS, Ljubljana.

V.,V. (1996), Enakopravnost in svoboda delovanja, Republika 4. 6. 1996.

Van Bijsterveld, Sophie C. (1999), Church-related, charitable, non-profit-making institutions and their relations to church, state, civil society and the market, The Dutch Experience, European Journal for Church and State Research, 1999.

Večjih težav nimajo (1996), Večer, 4. 6. 1996.

Wilcox, Clyde, Jelen, Ted G. (2002), Religion and Politics in an Open Market: Religious Mobilization in the United States, Religion and Politics in Comparative Perspective, Jelen Ted. G. and Wilcox Clyde (eds.), Cambridge University Press.

Zajc, Drago (2000), Parlamentarno odločanje, FDV, Ljubljana.

Základná zmluva medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou s komentárom, Konferencia biskupov Slovenska, Bratislava, August 2001.

Zakon o pravnom položaju verskih skupnosti v Socialistični republiki Sloveniji (1976) (Uradni list SRS 15/76), Ljubljana.

Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica Republike Hrvatske (2002), Službeni list R Hrvatske, br. 83, 16. srpnja 2002.

Zakon o ratifikaciji sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih (2004) (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 4, 12. 2. 2004), Ljubljana.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Socialistični Republiki Sloveniji (1991) (Uradni list RS 22/91), Ljubljana.

Zakon o spremembah zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Socialistični republiki Sloveniji (1986) (Uradni list SRS 42/86), Ljubljana.

Zakon o registraciji cerkva in verskih skupnosti z dne 19. marca 1992, Uradni list Češke in Slovaške federativne republike št 160 in 161/1992.

Zákon o svobode náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů za dne 27. listopadu 2001, Sbírka zákonů č. 3/2002, 7. ledna 2002, Česká Republika.

Zakon o svobodi veroizpovedi in položaju cerkva in verskih skupnosti z dne 4. julija 1991, Uradni list ČSR št. 308/1991.

Zakon Ukrajine o svobodi vesti in verskih skupnostih, Kijev, 23. aprila 1991.

ZÁKON č 192/1992 Zb. o registrácii církví a náboženských společností, Slovaška, www.culture.gov.sk.

Zákon č. 394/2000 Z. z. o slobode náboženskej viery a postavení církví a náboženských společností (novelizácia), Slovaška, www.culture.gov.sk.

Zvezni zakon o svobodi vesti in o verskih skupnostih, Moskva, Kremelj, 1997.

Žerdin, Ali H. (1999), Osebnost leta Matevž Krivic, Mladina 27. 12. 1999.

Žerdin, Ali H. (2003), Anton Boschitz Inšpektor za verouk, Mladina 20. 10. 2003.

Žiliukaitė, Ruta, Glodenis, Donatas (2001), State and Church in Lithuania, State and Church in the Baltic States, Ringolds Balodis (ed.), Religijas Brivibas Asociacija, Riga.

Priloga 1: Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih

13. Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih (BHSPV)

Na podlagi druge alineje prvega odstavka 107. člena in prvega odstavka 91. člena Ustave Republike Slovenije izdajam

U K A Z**O RAZGLASITVI ZAKONA O RATIFIKACIJI SPORAZUMA MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN SVETIM SEDEŽEM O PRAVNIH VPRAŠANJIH (BHSPV)**

Razglašam Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih (BHSPV), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji 28. januarja 2004.

Št. 001-22-5/04

Ljubljana, dne 6. februarja 2004

Predsednik
Republike Slovenije
dr. Janez Drnovšek l. r.

Z A K O N**O RATIFIKACIJI SPORAZUMA MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN SVETIM SEDEŽEM O PRAVNIH VPRAŠANJIH (BHSPV)****1. člen**

Ratificira se Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih, podpisan v Ljubljani 14. decembra 2001.

2. člen

Sporazum se v izvorniku v slovenskem in italijanskem jeziku glasi:

S P O R A Z U M**MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN SVETIM SEDEŽEM O PRAVNIH VPRAŠANJIH**

Republika Slovenija in Sveti sedež sta,
– izhajajoč iz Sporazuma o vzpostavitvi diplomatskih odnosov med pogodbenicama;
– upoštevaajoč, Republika Slovenija svojo ustavo, zlasti 7. in 41. člen, Sveti sedež, dokumente 2. vatikanskega koncila in norme kanonskega prava;
– zavedajoč se pomena človekovih pravic ter zlasti ob sklicevanju na mednarodno priznana načela svobode mišljenja, vesti in verovanja;
– izhajajoč iz večstoletne zgodovinske povezanosti med slovenskim ljudstvom in Katoliško cerkvijo;
sklenila naslednji sporazum:

1. člen

Republika Slovenija in Sveti sedež potrjujeta načelo, da sta država in Katoliška cerkev, vsaka v svoji ureditvi, neodvisni in samostojni, in se zavezujeata k polnemu spoštovanju tega načela v svojih medsebojnih odnosih in k sodelovanju pri napredku človekove osebe in skupnega dobrega.

Katoliška cerkev v Republiki Sloveniji deluje svobodno po kanonskem pravu, v skladu s pravnim redom Republike Slovenije.

2. člen

Republika Slovenija priznava pravno osebnost Katoliške cerkve.

Republika Slovenija priznava tudi pravno osebnost vseh teritorialnih in personalnih cerkvenih institucij s sedežem v Republiki Sloveniji, ki imajo to osebnost po normah kanonskega prava. Cerkvena oblast jih mora v skladu s pravnim redom Republike Slovenije priglasiti pristojnemu državnemu organu, da jih registrira.

A C C O R D O**FRA LA REPUBBLICA DI SLOVENIA E LA SANTA SEDE SU QUESTIONI GIURIDICHE**

La Repubblica di Slovenia e la Santa Sede,
– considerando l'Accordo stipulato per l'avvio dei rapporti diplomatici fra le Parti;
– facendo riferimento, la Santa Sede ai documenti del Concilio Vaticano II e alle prescrizioni del Diritto Canonico e la Repubblica Slovena alle norme della Costituzione e in particolare agli articoli NN. 7 e 41;
– tenendo presente l'importanza dei diritti dell'uomo e richiamandosi, in particolare, ai principi internazionali riconosciuti sulla libertà di pensiero, coscienza e religione;
– partendo dal plurisecolare legame storico fra il popolo sloveno e la Chiesa Cattolica;
hanno stabilito di comune accordo quanto segue:

Articolo 1

La Repubblica di Slovenia e la Santa Sede riaffermano il principio che la Chiesa Cattolica e lo Stato sono, ciascuno nel proprio ordine, indipendenti ed autonomi, e si impegnano al pieno rispetto di tale principio nei loro rapporti reciproci e alla collaborazione per la promozione della persona e del bene comune.

La Chiesa Cattolica nella Repubblica di Slovenia svolge la sua attività in piena libertà, in conformità alle norme del Diritto Canonico e nel rispetto dell'ordine giuridico della Repubblica di Slovenia.

Articolo 2

La Repubblica di Slovenia riconosce la personalità giuridica della Chiesa Cattolica.

La Repubblica di Slovenia riconosce anche la personalità giuridica di tutte le istituzioni ecclesiastiche territoriali e personali con sede nella Repubblica di Slovenia, che hanno questa personalità secondo le norme del Diritto Canonico. L'Autorità ecclesiastica, nel rispetto dell'ordine giuridico della Repubblica di Slovenia, ne farà debita notifica ai competenti organi dello Stato, affinché essi le registrino.

3. člen

Pravni red Republike Slovenije Katoliški cerkvi zagotavlja svobodo delovanja, bogočastja in kateheze.

Vsa izredna javna bogoslužna opravila in druga javna verska zbiranja (romanja, procesije, srečanja) pristojna oblast Katoliške cerkve v skladu s pravnim redom Republike Slovenije priklasi pristojnemu državnemu organu.

4. člen

Pristojna cerkvena oblast je izključno pristojna za vzpostavitev, spremembo in ukinitve cerkvenih struktur, zlasti cerkvenih območij (nadškofij, škofij, apostolskih administratur, personalnih in teritorialnih prelatur, opatij), samostanov, župnij ter ustanov posvečenega in družb apostolskega življenja.

Nobena škofija Katoliške cerkve v Republiki Sloveniji ne bo obsegala ozemlja, ki je zunaj meja Republike Slovenije, in noben del ozemlja Republike Slovenije ne bo pripadal škofiji, katere sedež je zunaj Republike Slovenije.

5. člen

V pristojnost Katoliške cerkve sodi, da po normah kanonskega prava podeljuje imenovanja in cerkvene službe.

Imenovanje, sprejemanje odpovedi in premestitev škofov so v izključni pristojnosti Svetega sedeža.

6. člen

Katoliška cerkev v Republiki Sloveniji ter njene pravne in fizične osebe lahko svobodno vzpostavljajo in neovirano ohranjajo stike s Svetim sedežem in med seboj.

Prav tako lahko tudi svobodno vzpostavljajo stike in sodelujejo s škofovskimi konferencami, drugimi cerkvenimi ustanovami ter drugimi organizacijami in pravnimi osebami, bodisi doma ali po svetu.

7. člen

Katoliška cerkev ima polno svobodo posedovanja lastnih sredstev obveščanja in ima, enako kot druge pravne osebe, pravico dostopa do vseh javnih sredstev obveščanja.

8. člen

Pravne osebe Katoliške cerkve lahko ustanovljajo združenja v skladu z zakonodajo Republike Slovenije.

Republika Slovenija priznava pravico vernikov, da v skladu z normami in cilji, določenimi s kanonskim pravom, ustanovljajo združenja, ki svobodno in javno delujejo. Pravni vidiki dejavnosti teh cerkvenih združenj se urejajo v skladu z ustreznimi predpisi Republike Slovenije.

Pravne osebe Katoliške cerkve lahko ustanovljajo fundacije, ki delujejo v skladu z zakonodajo Republike Slovenije.

9. člen

Pravne osebe Katoliške cerkve s sedežem v Republiki Sloveniji lahko v skladu z zakonodajo Republike Slovenije pridobivajo, posedujejo, uživajo in odtujujejo premičnine in nepremičnine ter pridobivajo lastninske in druge stvarne pravice ali se jim odpovedujejo.

10. člen

Katoliška cerkev ima v skladu z zakonodajo Republike Slovenije in v skladu s kanonskim pravom pravico ustanovljati in upravljati šole vseh vrst in stopenj, dijaške in študentske domove ter druge izobraževalne in vzgojne ustanove.

Articolo 3

L'ordinamento giuridico della Repubblica di Slovenia assicura alla Chiesa Cattolica libertà di azione, di culto e di catechesi.

L'autorità competente della Chiesa Cattolica, nel rispetto dell'ordine giuridico della Repubblica di Slovenia, notifica all'autorità competente dello Stato tutte le attività liturgiche straordinarie e altre riunioni religiose pubbliche straordinarie (pellegrinaggi, processioni, incontri).

Articolo 4

Spetta esclusivamente all'autorità ecclesiastica competente erigere, mutare e sopprimere le strutture ecclesiastiche, e in particolare circoscrizioni territoriali ecclesiastiche (arcidiocesi, diocesi, amministrazioni apostoliche, prelature territoriali e personali, abbazie) conventi, parrocchie, associazioni di vita consacrata e di apostolato.

Nessuna diocesi della Chiesa Cattolica nella Repubblica di Slovenia avrà territori fuori del confine della Repubblica di Slovenia e nessuna parte del territorio della Repubblica di Slovenia potrà appartenere a una diocesi, la cui sede si trovi fuori del territorio della Repubblica di Slovenia.

Articolo 5

Spetta alla Chiesa Cattolica provvedere gli uffici ecclesiastici in conformità alle norme del Diritto Canonico.

La nomina, l'accettazione delle dimissioni e la rimozione dei Vescovi competono esclusivamente alla Santa Sede.

Articolo 6

La Chiesa Cattolica nella Repubblica di Slovenia e le sue persone giuridiche e fisiche possono liberamente comunicare e mantenere contatti con la Santa Sede e tra di loro senza ostacoli.

Le stesse possono anche liberamente instaurare rapporti e collaborare con le altre Conferenze Episcopali, altre associazioni ecclesiali, altre organizzazioni e persone giuridiche, sia in patria sia all'estero.

Articolo 7

La Chiesa Cattolica ha la piena libertà di possedere mezzi di comunicazione ed ha, ugualmente alle altre persone giuridiche, diritto di accesso a tutti i mezzi pubblici di comunicazione.

Articolo 8

Le persone giuridiche della Chiesa Cattolica possono erigere associazioni nel rispetto della legislazione della Repubblica di Slovenia.

La Repubblica di Slovenia riconosce il diritto dei fedeli di istituire associazioni, conformi alle norme e agli scopi definiti dal Diritto Canonico e libere di svolgere attività pubbliche. Gli aspetti giuridici delle attività intraprese da tali associazioni ecclesiastiche saranno regolati dalle rispettive norme della legislazione slovena.

Le persone giuridiche della Chiesa Cattolica possono erigere fondazioni che opereranno nel rispetto delle leggi della Repubblica di Slovenia.

Articolo 9

Le persone giuridiche della Chiesa Cattolica con sede nella Repubblica di Slovenia possono, in conformità alle leggi della Repubblica di Slovenia, acquistare, possedere, usufruire, alienare mobili e immobili e possono ottenere e rinunciare ai diritti di proprietà e a altri diritti reali.

Articolo 10

La Chiesa Cattolica, nel rispetto delle leggi della Repubblica di Slovenia e in conformità alle norme del Diritto Canonico, ha il diritto di istituire e gestire scuole di ogni ordine e grado, collegi e altre istituzioni di insegnamento e di educazione.

Država bo podpirala ustanove iz prejšnjega odstavka ob enakih pogojih, kot podpira druge tovrstne zasebne ustanove.

Status dijakov, študentov in gojencev teh ustanov je izenačen s statusom gojencev v javnih ustanovah.

11. člen

Pristojni državni organi in pristojni organi lokalnih skupnosti ter pristojna cerkvena oblast sodelujejo pri ohranjanju in vzdrževanju kulturnih spomenikov ter drugih kulturnih dobrin in arhivov, ki so v cerkveni lasti.

12. člen

V Republiki Sloveniji je zagotovljeno celovito spoštovanje verske svobode posameznikom v bolnišnicah, domovih za ostarele, zaporih in drugih ustanovah, v katerih je oteženo svobodno gibanje oseb, ki se v njih nahajajo.

Katoliška cerkev ima pravico do pastoralnega delovanja v teh ustanovah v skladu z ustreznimi zakoni s tega področja.

13. člen

Dobrodelne in socialne cerkvene ustanove in organizacije, ki se ukvarjajo z dobrodelnostjo in družbeno solidarnostjo ter so organizirane v skladu s slovensko zakonodajo, so glede olajšav, pomoči in drugih spodbujevalnih ukrepov izenačene z drugimi podobnimi dobrodelnimi organizacijami v državi.

14. člen

Republika Slovenija in Sveti sedež bosta reševala sporazumno po diplomatski poti morebitna razhajanja, ki bi lahko nastala pri razlagi ali uporabi določb tega sporazuma.

Republika Slovenija in Sveti sedež si bosta nadalje prizadevala obravnavati vsa odprta vprašanja, ki niso predmet tega sporazuma, z namenom njihove sporazumne rešitve.

15. člen

Ta sporazum bo ratificiran v skladu s pravili vsake od pogodbenic in bo začel veljati z izmenjavo listin o ratifikaciji.

Podpisano v Ljubljani, 14. decembra 2001 v dveh izvirnikih, od katerih je vsak v slovenskem in italijanskem jeziku, pri čemer sta besedili v obeh jezikih enako verodostojni.

Za Republiko Slovenijo
Dimitrij Rupel l. r.

Za Sveti sedež:
Jean-Louis Tauran l. r.

Lo Stato sovvenzionerà i centri di cui al paragrafo precedente, secondo gli stessi criteri seguiti per simili istituzioni private.

Gli alunni e studenti di questi centri godranno dello status di cui godono gli studenti dei centri di insegnamento pubblico.

Articolo 11

Le autorità competenti della Chiesa e le autorità competenti dello Stato nonché gli organismi delle comunità locali collaboreranno per conservare e salvaguardare i monumenti e altri beni culturali, nonché gli archivi che sono di proprietà della Chiesa.

Articolo 12

Nella Repubblica di Slovenia è assicurato il rispetto completo della libertà religiosa agli individui negli ospedali, nelle case di cura, nelle carceri e in altre istituzioni i cui residenti hanno difficoltà di libero movimento.

La Chiesa Cattolica, in conformità alle relative leggi sulla materia, ha diritto di svolgere attività pastorali in tali istituzioni.

Articolo 13

Le istituzioni ecclesiastiche caritative e sociali, e le organizzazioni che si occupano di beneficenza e solidarietà sociale organizzate in conformità alla legge slovena, riceveranno lo stesso trattamento riservato a simili organizzazioni umanitarie operanti nel Paese, per quanto riguarda le agevolazioni, gli aiuti e altri provvedimenti di sostegno.

Articolo 14

La Repubblica di Slovenia e la Santa Sede si impegnano di risolvere di comune accordo, per via diplomatica, dubbi o difficoltà che potrebbero sorgere nell'interpretazione e nell'applicazione delle disposizioni del presente Accordo.

La Repubblica di Slovenia e la Santa Sede si impegnano nel proseguire la trattazione di tutte le questioni aperte, che non sono oggetto di questo Accordo, in vista di una loro soluzione pattizia.

Articolo 15

Il presente Accordo sarà ratificato secondo le norme procedurali proprie delle Alte Parti contraenti ed entrerà in vigore al momento dello scambio degli strumenti di ratifica.

Firmato a Ljubljana, il 14 dicembre 2001, in doppio originale, ciascuno in lingua slovena e italiana, i cui testi sono ugualmente autentici.

Per la Repubblica di Slovenia:
Dimitrij Rupel m.p.

Per la Santa Sede:
Jean-Louis Tauran m.p.

3. člen

Za izvajanje sporazuma skrbijo resorna ministrstva, v katerih pristojnost sodijo zadeve, opredeljene v sporazumu.

4. člen

Ta zakon začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije – Mednarodne pogodbe.

Št. 080-01/02-5/1
Ljubljana, dne 28. januarja 2004
EPA 437-III

Predsednik
Državnega zbora
Republike Slovenije
Borut Pahor l. r.

Priloga 2: Zakonski predlog poslanca Rafaela Kužnika

Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Verska skupnost je prostovoljno, nepridobitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi enakega verskega prepričanja in izpovedi iste vere.

2. člen

Delovanje verske skupnosti mora biti v skladu z ustavo, zakoni in drugimi predpisi Republike Slovenije.

3. člen

Verska skupnost ne sme opravljati pridobitne dejavnosti kot svoje izključne dejavnosti. Verska skupnost sme opravljati tudi dejavnost, katere cilj ni pridobivanje dobička, vendar mora opravljanje takšne dejavnosti temeljiti na njeni veri.

4. člen

Izpovedovanje in širjenje vere je človekova zasebna stvar.

5. člen

Verska skupnost lahko sprejme k verskemu pouku osebe mlajše od 15 let samo po predhodni pisni privolitvi njihovih zakonitih zastopnikov.

6. člen

Verska skupnost ali njen posamezni sestavni del lahko pridobi lastnost pravne osebe zasebnega prava.

II. PRIDOBITEV IN IZGUBA LASTNOSTI PRAVNE OSEBE ZASEBNEGA PRAVA

7. člen

Verska skupnost postane pravna oseba zasebnega prava z dnem izdaje odločbe o vpisu v register verskih skupnosti in njihovih posameznih sestavnih delov. Odločbo o vpisu v register verskih skupnosti izda Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti najkasneje v petnajstih dneh po prejemu zahteve. Zoper odločbo, izdano v postopku vpisa v register, je dopustna pritožba. O pritožbi odloča Vlada Republike Slovenije.

8. člen

Zahteva za vpis v register mora vsebovati:

- ime in sedež verske skupnosti;
- ime, priimek in stalno prebivališče zastopnika verske skupnosti;
- overjen podpis zastopnika;
- osnovno informacijo o vsebini verovanja;
- odtis pečata z imenom in sedežem verske skupnosti.

Ime verske skupnosti se mora razlikovati od imena že vpisane verske skupnosti.

Ime verske skupnosti mora vsebovati označbo, da gre za versko skupnost ("v.s").

Zastopnik verske skupnosti mora biti polnoletna fizična oseba.

9. člen

Pravna oseba zasebnega prava postane z vpisom v register verskih skupnosti in njihovih posameznih sestavnih delov tudi sestavni del v register že vpisane verske skupnosti.

Zahteva za vpis posameznega sestavnega dela verske skupnosti v register mora vsebovati:

- izjavo v register že vpisane verske skupnosti, da ima v svoji sestavi posamezni sestavni del;
- ime in sedež sestavnega dela;
- ime, priimek in stalno prebivališče zastopnika sestavnega dela;
- overjen podpis zastopnika posameznega sestavnega dela;
- odtis pečata z imenom in sedežem sestavnega dela.

Iz imena posameznega sestavnega dela verske skupnosti mora biti razvidno, da gre za del verske skupnosti.

10. člen

Za vpis posameznega sestavnega dela verske skupnosti v register se smiselno uporabljajo določbe 7. člena tega zakona.

11. člen

Če verska skupnost spremeni ime, sedež ali zastopnika, mora vložiti zahtevo za spremembo podatkov, vpisanih v register verskih skupnosti.

Zahteva mora biti vložena najkasneje v 30 dneh od nastale spremembe.

Določbi prejšnjih odstavkov se smiselno uporabljata tudi za posamezni sestavni del verske skupnosti.

12. člen

Register verskih skupnosti in njihovih posameznih sestavnih delov vsebuje:

- zaporedno številko vpisa;
- številko in datum odločbe o vpisu;
- ime in sedež verske skupnosti ali njenega posameznega sestavnega dela;
- ime, priimek in stalno prebivališče zastopnika verske skupnosti ali njenega posameznega sestavnega dela.

13. člen

Verska skupnost ali njen del izgubi lastnost pravne osebe zasebnega prava, če se izpiše iz registra ali če verska skupnost dejansko preneha delovati.

Verska skupnost, ki se izpiše iz registra, ne preneha obstajati in lahko deluje naprej.

Posamezni sestavni del verske skupnosti se izpiše iz registra na zahtevo verske skupnosti, katere del je.

Če se iz registra izpiše verska skupnost, se po uradni dolžnosti izpišejo tudi vsi njeni posamezni sestavni deli.

Odločbo o izpisu iz registra izda Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti. Zoper odločbo o izpisu je dopustna pritožba. O pritožbi odloča Vlada Republike Slovenije.

III. FINANCIRANJE

14. člen

Verska skupnost lahko pridobiva sredstva za svoje delovanje:

- iz svoje dejavnosti;
- s prispevki vernikov in drugih oseb;
- iz drugih virov.

15. člen

Verska skupnost ne more biti financirana iz proračunskih ali drugih javnih sredstev. Iz proračunskih ali drugih javnih sredstev ne more biti financirano širjenje ver preko organizacij, ki jih ustanovijo verske skupnosti.

16. člen

Določbe, ki urejajo financiranje verske skupnosti, se smiselno uporabljajo tudi za financiranje njenih posameznih sestavnih delov.

IV. OPRAVLJANJE DEJAVNOSTI

17. člen

Verska skupnost lahko neposredno opravlja pridobitno dejavnost pod pogoji, ki jih za opravljanje te dejavnosti določa zakon.

Presežek prihodkov nad odhodki, ki ga verska skupnost doseže z neposrednim opravljanjem pridobitne dejavnosti, se sme uporabiti samo za verske namene.

18. člen

Verska skupnost lahko neposredno opravlja tudi dejavnost, katere cilj ni pridobivanje dobička, če opravljanje takšne dejavnosti temelji na njeni veri in če izpolnjuje pogoje, ki jih za opravljanje te dejavnosti določa zakon.

19. člen

Verska skupnost mora državnim organom zagotavljati podatke o svojem materialno-finančnem poslovanju, ki izvirajo iz opravljanja pridobitne dejavnosti ali dejavnosti, katere cilj ni pridobivanje dobička.

20. člen

Določbe, ki urejajo opravljanje dejavnosti verske skupnosti, se smiselno uporabljajo tudi za njene posamezne sestavne dele.

V. VARSTVO NAČEL O LOČENOSTI DRŽAVE IN VERSKIH SKUPNOSTI, O ENAKOPRAVNOSTI VERSKIH SKUPNOSTI IN O SVOBODI NJIHOVEGA DELOVANJA

21. člen

Državni organi, lokalne skupnosti, organizacije, katerih ustanovitelj je država ali lokalna skupnost ter organizacije in posamezniki, ki opravljajo javna pooblastila, ne smejo kršiti načel o ločenosti države in verskih skupnosti, o enakopravnosti verskih skupnosti in o svobodi njihovega delovanja.

Kršitev načel iz prejšnjega odstavka pomenijo zlasti splošni ali posamični akti ali dejanja organizacij oz. posameznikov iz prvega odstavka tega člena:

- s katerimi je verska skupnost ali njen del postal del državnih organov, del lokalnih skupnosti oz. njihovih organov ali del organizacij, katerih ustanovitelj je država ali lokalna skupnost;
- ki omogočajo, da se preko organov in organizacij, navedenih v prejšnji alineji, opravlja konfesionalna dejavnost ali druga dejavnost, ki posredno ali neposredno pripomore k širjenju vere;
- ki omogočajo, da se v prostorih ali objektih, ki so državna last, last lokalnih skupnosti ali last oz. so v upravljanju organizacij, katerih ustanovitelj je država ali lokalna skupnost, opravljajo verski obredi ali verski pouk;
- s katerimi se ena ali več verskih skupnosti posredno ali neposredno spravi v boljši položaj nasproti drugim verskim skupnostim;
- s katerimi se spravljajo verske skupnosti v slabši ali boljši položaj glede na druge primerljive organizacije;
- s katerimi se neupravičeno otežuje ali onemogoča delovanje verskih skupnosti.

22. člen

Pravni akti ali dejanja, s katerimi se kršijo načela o ločenosti države in verskih skupnosti, o enakopravnosti verskih skupnosti in o svobodi njihovega delovanja, so brez pravnega ali kakšnega drugega učinka.

VI. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

23. člen

Verska skupnost, katere ustanovitev je bila prijavljena pristojnemu organu na podlagi Zakona

o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list SRS, št. 15/76, 42/86 in Uradni list RS št. 22/91), se po uradni dolžnosti vpiše v register iz 12. člena tega zakona. Uradu Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti mora v roku 90 dni od začetka veljavnosti tega zakona dostaviti manjkajoče podatke iz 8. člena. Določba prejšnjega odstavka velja smiselno tudi za posamezni sestavni del verske skupnosti.

24. člen

Z dnem uveljavitve tega zakona preneha veljati Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list SRS, št. 15/76, 42/86 in Uradni list RS št. 22/91).

25. člen

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Priloga 3: Zakonski predlog Vlade RS

Zakon o verskih skupnostih

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Verska skupnost je prostovoljno, nepridobitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi enakega verskega prepričanja in izpovedovanja iste vere zaradi opravljanja verskih dejavnosti.

Verska skupnost po tem zakonu je pravna oseba zasebnega prava.

Verska skupnost oziroma njen posamezni sestavni del postane pravna oseba z dnem, ko jo pristojni organ po pravnomočnosti odločbe o registraciji vpiše v register verskih skupnosti in njihovih posameznih sestavnih delov.

2. člen

Delovanje verske skupnosti mora biti javno in v skladu z Ustavo, zakoni in drugimi predpisi Republike Slovenije.

Verska skupnost se ne sme ukvarjati s pridobitno dejavnostjo.

3. člen

Verskega pouka se osebe mlajše od 15 let lahko udeležujejo samo po predhodni pisni privolitvi njihovih staršev ali skrbnikov.

4. člen

Verska skupnost prijavi zgradbe oziroma prostore v zgradbi, ki so določeni za opravljanje verskih obredov in - ali verskega pouka upravni enoti, na območju katere je zgradba oziroma prostor, v katerem se opravljajo verski obredi in - ali verski pouk.

5. člen

Verske obrede zunaj prostorov iz 4. člena ima verska skupnost lahko v skladu s predpisi, ki urejajo javne shode in javne prireditve.

6. člen

Osebe, ki so v bolnišnicah, domovih za ostarele, v zaporih ali drugih javnih zavodih, in ki iz zdravstvenih in drugih razlogov ne morejo obiskovati verskih obredov izven omenjenih zavodov, lahko na njihovo željo ali na željo njihovih svojcev obišče oseba pooblaščenca za izvajanje duhovniške dejavnosti.

Dejavnost iz prvega odstavka se izvaja v skladu s pogoji, ki jih določi z notranjim aktom pristojni organ javnega zavoda ali zavoda, ki ima koncesijo za opravljanje javne službe.

II. USTANOVITEV VERSKE SKUPNOSTI

7. člen

Versko skupnost lahko ustanovi najmanj sto polnoletnih državljanov Republike Slovenije ali tujcev s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki na ustanovnem zboru sprejmejo sklep o ustanovitvi in pravila verske skupnosti.

III. REGISTRACIJA VERSKE SKUPNOSTI

8. člen

Za registracijo verske skupnosti in njenih sestavnih delov je pristojno ministrstvo, pristojno za notranje zadeve (v nadaljnjem besedilu: "pristojni organ").

Zoper odločbo pristojnega organa je dopusten upravni spor.

9. člen

Prijava za registracijo mora vsebovati:

a. podatke:

- ime verske skupnosti,
- sedež verske skupnosti,
- imena, priimke, stalna prebivališča in overjene podpise ustanoviteljev,
- ime in priimek predstavnika verske skupnosti in njegov overjen podpis,
- odtis pečata z imenom verske skupnosti.

b. priloge:

- zapisnik ustanovnega zbora s sklepom o ustanovitvi,
- pravila verske skupnosti,
- osnovno informacijo o vsebini verovanja,
- opredelitev verskega pouka in verskega obreda,
- način zagotavljanja javnosti dela verske skupnosti.

Predstavnik verske skupnosti je polnoletni državljan Republike Slovenije ali tujec s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki versko skupnost predstavlja pred državnimi organi in izjavlja voljo verske skupnosti.

Ime verske skupnosti se mora bistveno razlikovati od imen drugih že registriranih verskih skupnosti tako, da zamenjava ni možna.

Ime verske skupnosti ne sme vsebovati besedne zveze "Republika Slovenija" in imen državnih organov ter institucij.

Ime verske skupnosti ne sme biti žaljivo ali zavajajoče, iz imena pa mora biti razvidno, da gre za versko skupnost po tem zakonu.

Verska skupnost mora v pravnem prometu uporabljati le svoje registrirano ime.

Sedež verske skupnosti, ki se registrira po tem zakonu oziroma njenega posameznega sestavnega dela mora biti v Republiki Sloveniji.

10. člen

Pristojni organ je dolžan o prijavi za registracijo verske skupnosti odločiti v roku 30 dni od njenega prejema.

Če pristojni organ ugotovi, da prijava za registracijo verske skupnosti ni popolna oziroma, da podatki in priloge iz prijave za registracijo verske skupnosti niso v skladu z določbami tega zakona, pisno opozori na to vložnika in mu določi rok, v katerem je potrebno zahtevo za registracijo verske skupnosti dopolniti oziroma uskladiti.

Rok iz prejšnjega odstavka ne sme biti krajši od 15 dni in ne daljši od 3 mesecev.

Če vložnik v roku iz prejšnjega odstavka ne dopolni oziroma ne uskladi podatkov in prilog prijave za registracijo verske skupnosti, se šteje, da je vložnik prijavo za registracijo verske skupnosti umaknil.

11. člen

Prijavi za registracijo posameznega sestavnega dela verske skupnosti je potrebno priložiti izjavo registrirane verske skupnosti, da ima v svoji sestavi posamezni sestavni del ter ime in priimek predstavnika posameznega sestavnega dela verske skupnosti, ki mora biti državljan Republike Slovenije ali tujec s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji.

12. člen

Register verskih skupnosti in njihovih posameznih sestavnih delov vsebuje naslednje rubrike: zaporedna številka, ime verske skupnosti oziroma njenega posameznega sestavnega dela, datum odločbe o registraciji, datum vpisa, sedež verske skupnosti oziroma njenega posameznega sestavnega dela ter ime in priimek predstavnika verske skupnosti oziroma njenega posameznega sestavnega dela.

13. člen

Register verskih skupnosti in njihovih posameznih sestavnih delov je javen.

14. člen

Če verska skupnost spremeni podatke in priloge, potrebne za registracijo verske skupnosti oziroma njenega posameznega sestavnega dela, mora predstavnik verske skupnosti pri pristojnem organu vložiti prijavo za vpis spremembe v 15 dneh od nastale spremembe.

Za vpis spremembe se smiselno uporablja 10. člen tega zakona.

IV.FINANCIRANJE

15. člen

Verske skupnosti lahko pridobivajo sredstva za svoje delovanje:

- iz lastnih virov, kot so dohodki iz lastnega premoženja, dediščine in darila, prispevki vernikov, ipd.
- iz namenskih ali nenamenskih podpor iz proračunov lokalne skupnosti ali Republike.

16. člen

Zunaj prostorov verskih skupnosti smejo le te pobirati prostovoljne prispevke le z dovoljenjem upravne enote, pristojne za območje, na katerem naj bi se prispevki zbirali.

V.PRENEHANJE VERSKE SKUPNOSTI

17. člen

Verska skupnost lahko preneha po sklepu pristojnega organa verske skupnosti ali po samem zakonu.

Verska skupnost kot pravna oseba preneha z izbrisom iz registra na podlagi pravnomočne odločbe o izbrisu.

18. člen

Pristojni organ verske skupnosti lahko sprejme sklep o prenehanju verske skupnosti.

Sklep o prenehanju verske skupnosti mora vsebovati pravnega naslednika, na katerega se po poravnavi vseh obveznosti prenese premoženje verske skupnosti. Proračunska sredstva se vrnejo v proračun.

O sklepu iz prejšnjega odstavka tega člena mora predstavnik verske skupnosti v 30 dneh obvestiti pristojni organ.

19. člen

Po samem zakonu verska skupnost preneha, če dejansko preneha delovati ali če deluje v nasprotju z Ustavo, zakoni in drugimi predpisi Republike Slovenije.

20. člen

Pristojni organ v primerih iz 18. in 19. člena tega zakona na podlagi pravnomočne odločbe izbriše versko skupnost iz registra.

21. člen

Če verska skupnost v primeru prenehanja ne ravna po drugem odstavku 18. člena ali če preneha verska skupnost po 19. členu tega zakona, odloči o prenosu premoženja, v skladu s predpisi o likvidaciji pravnih oseb zasebnega prava, določen pristojni državni organ.

Odločitev nadomesti sklep iz drugega odstavka 18. člena tega zakona.

VI. KAZENSKÉ DOLOČBE

22. člen

Z denarno kaznijo najmanj 300.000,00 tolarjev se za prekršek kaznuje verska skupnost oziroma njen posamezni sestavni del:

1. če sprejme k verskemu pouku osebo mlajšo od 15 let, brez predhodne pisne privolitve njenih zakonitih zastopnikov (3. člen);
2. če ne prijavi zgradb oziroma prostorov v zgradbi, ki so določeni za trajno opravljanje verskih obredov in verskega pouka upravni enoti na območju katere so (4. člen);
3. če v pravnem prometu ne uporablja imena verske skupnosti, vpisanega v register verskih skupnosti (sedmi odstavek 9. člena);
4. če ne ravna v skladu s prvim odstavkom 14. člena tega zakona;
5. če brez dovoljenja upravne enote, pristojne za določeno območje, pobira prostovoljne prispevke zunaj svojih prostorov (16. člen);

Z denarno kaznijo najmanj 70.000,00 tolarjev se kaznuje za prekršek tudi odgovorno osebo verske skupnosti oziroma njenega posameznega sestavnega dela, ki stori katero od dejanj iz drugega odstavka tega člena

VII. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

23. člen

Verski skupnosti, katere več kot stoletna prisotnost in delovanje na ozemlju sedanje Republike Slovenije je splošno znano dejstvo, v prijavi za registracijo ni potrebno navesti imen, priimkov, stalnih prebivališč in overjenih podpisov ustanoviteljev in tudi ne priložiti zapisnika ustanovnega zbora s sklepom o ustanovitvi verske skupnosti.

24. člen

Verske skupnosti in njihovi posamezni sestavni deli, ki so do 11.6. 1998 prijavile svoje delovanje na osnovi dosedanjih predpisov, nadaljujejo delo po določbah dosedanjega zakona še leto dni od začetka veljavnosti tega zakona.

Verska skupnost, ki namerava tudi po novem zakonu ohraniti status pravne osebe zasebnega prava, mora pravočasno - v roku leta dni od začetka veljavnosti tega zakona, pri pristojnem organu vložiti zahtevo za registracijo verske skupnosti, ki jo določa 9. člen tega zakona.

Verska skupnost, ki ne namerava ohraniti statusa pravne osebe zasebnega prava, izgubi status pravne osebe zasebnega prava po samem zakonu, z iztekom roka, določenega v drugem odstavku tega člena.

O pravočasni zahtevi za registracijo verske skupnosti iz drugega odstavka tega člena odloča

pristojni organ v postopku, ki ga določa 8. člen tega zakona.

25. člen

Z dnem, ko začne veljati ta zakon, preneha veljati zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list SRS, št. 15/76,42/86, in Uradni list RS, št. 22/91).

26. člen

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.